

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİMDALI

KAMU YÖNETİMİNDE ŞEFFAFLIK VE BİLGİ EDİNME YASASI
UYGULAMASI

Sevim BOZKURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA 2008

**T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİMDALI**

**KAMU YÖNETİMİNDE ŞEFFAFLIK VE BİLGİ EDİNME YASASI
UYGULAMASI**

Sevim BOZKURT

Danışman: Yrd. Doç. Dr. İsmail GÜNEŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA 2008

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma, jürimiz tarafından MALİYE ana bilim dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. İsmail GÜNEŞ
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Ahmet Fazıl ÖZSOYLU

Üye: Yrd. Doç. Dr. Yelda TEKGÜL

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, alıntıların, şekil ve tabloların kaynak gösterilmeden kullanımı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

TEŐEKKÖR

Tez çalışmam süresince bilgisini ve desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. İsmail GÖNEŐ'e, çalışmamın her safhasında tecrübelerinden yararlandığım ablam Seyran BOZKURT ve ağabeyim Sözen BOZKURT'a maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen sevgili aileme ve izin konusunda bana her türlü esnekliği sağlayan ve çalışmamı destekleyen, Antakya Halkbank Őube Müdürüm Metin ESKİOCAK, Gaziantep Ticari Halkbank Őube Müdürü Vahdet BÜYÜKER ve sevgili yetkilim Cemil HOROZ' a teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET**KAMU YÖNETİMİNDE ŞEFFAFLIK VE BİLGİ EDİNME YASASI
UYGULAMASI****Sevim BOZKURT****Yüksek Lisans Tezi, Maliye Ana Bilim Dalı****Danışman: Yrd. Doç. Dr. İsmail GÜNEŞ****Eylül 2008, 128 sayfa**

Çalışmamıza, çağdaş ve demokratik yönetimin gerekliliğinden olan yönetimde şeffaflık kavramı ve katılımcı yönetim anlayışını mümkün kılan, bireylere yönetimin elinde bulunan bilgi ve belgelere ulaşma ve aldığı kararlara katılma imkânı sağlayan Bilgi Edinme Hakkı Kanunu konu olacaktır. Çalışmanın ana konusunu "Bilgi Edinme Kanunu"nın Türkiye'de uygulanması oluşturmaktadır. Bu amaçla bilgi edinme yasası kapsamında pek çok kamu kuruluşuna mesajlar gönderilmiştir. Uygulama sonucu elde edilen veriler ile Türkiye’ de bilgi edinme yasanın ne derece uygulandığı test edilecek ve uygulama sırasında yaşanan aksaklıklar mevcut yasa kapsamında değerlendirilecektir.

Öncelikli olarak “yönetim” ve “kamu yönetimi” kavramsal çerçevede incelenecek, Türk kamu yönetiminin yapısı ve temel soruları üzerinde durulacaktır. Çağdaş ve demokratik yönetimin gerekliliğinden olan şeffaflık kavramının tanımı yapılacak, gerekliliği ve faydaları kısacası yönetime olan katkısı ve önemi vurgulanacaktır. Yine şeffaflığın bir türü olan mali şeffaflığın yönetime olan katkısı ve yanlış uygulanması durumunda yaratacağı sakıncalar belirtilecektir.

Ülkemizde Kamu hizmetlerinde etkinliğin ve verimliliğin artırılması, katılımcılığın ve hesap verilebilirliğin sağlanarak demokrasinin güçlendirilmesi ve hizmet kalitesinin artırılması amacıyla 24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe giren Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun dünyada ve Türkiye’de gelişim süreci ve günümüz yasal

düzenlemeleri üzerinde durulacaktır. Türkiye'de bilgi edinme yasası ile belli hakların tanınması ve bazı istisnalarla bu hakların geri alınmasına vurgu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yönetim, Kamu Yönetimi, Şeffaflık, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Bilgi Edinme Hakkı

ABSTRACT**TRANSPARENCY IN PUBLIC ADMINISTRATION AND
PRACTICE FREEDOM OF INFORMATION ACT****Sevim BOZKURT****Master Degree Thesis, Public Finance Department****Supervisor: Assistant Prof. Dr. İsmail GÜNEŞ****September 2008, 128 pages**

In our study , “The Freedom of Information Act”, which gives the individuals the possibility to take part in the decisions that the government has taken and to reach the information and the documents and which makes the transparency concept and collectively administration notion possible that are necessary for democratic and contemporary management. The main subject of the study is the application of The act of the right to obtain information in Turkey. With this aim, many messages were sent to a lot of public foundations. To which extent “The Freedom of Information Act” carried out in Turkey will be tested with the data which were obtained from the application and the defects which occurred during the application period will be evaluated by the Law existing.

Primarily, “administration” and “public administration” will be examined in a conceptional frame and studied on the structure of Turkish Public Administration and basic problems. The definition of the transparency concept, which is the necessity of contemporary and democratic administration, will be made and its benefits and necessities to the management, briefly its help to the management and its importance will be expressed moreover, the supplement of financial transparency and the objections it will create when carried out incorrectly will be explained in details.

With the target of increasing the efficacy and productivity in public services in our country and improving democracy with the help of rendering account and attendancy, and with the aim of making the service quality better the legal regulations of

“The freedom of Information Act”, which was made effective on 24 th, April, 2004, in Turkey and in the world will be studied on. That some rights are given by The freedom of Information Act in Turkey, and that the rights are taken back with some exceptions will be expressed.

Keys Words: Public Administration, Transparency, Transparent Administration, The freedom of Information Act, Right To Information

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEŞEKKÜR	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
TABLolar LİSTESİ	X
GRAFİK LİSTESİ.....	XI
HARİTA LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

YÖNETİMDE ŞEFFAFLIK

1.1. Kamu Yönetiminde Şeffaflık	4
1.1.1. Yönetim ve Kamu Yönetimi Kavramı	4
1.1.2. Türk Kamu Yönetimi	7
1.1.2.1. Türk Kamu Yönetiminin Yapısı	7
1.1.2.2. Türk Kamu Yönetiminin Temel Sorunları.....	8
1.1.2.2.1. Yönetimde Siyasallaşma ve Kayırmacılık	8
1.1.2.2.2. Merkeziyetçi Bürokratik Yapı	9
1.1.2.2.3. Yönetimde Gizlilik ve Dışa Kapalılık	10
1.1.2.2.4. Yolsuzluk	12
1.1.3. Şeffaflık Kavramının Niteliği	16
1.1.3.1. Şeffaflık Kavramı, Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	16
1.1.3.2. Şeffaflığın Gerekliliği ve Faydaları	19
1.1.3.3. Şeffaflığı Olumsuz Etkileyen Faktörler	23
1.2. Kamu Mali Yönetiminde Şeffaflık	24
1.2.1. Mali Şeffaflığın Faydaları ve Sakıncaları	25
1.2.2. Mali Şeffaflığı Olumlu ve Olumsuz Etkileyen Faktörler	27
1.2.3. Türk Kamu Mali Yönetiminde Şeffaflık	29
1.2.3.1. IMF Mali Şeffaflık Standartlarına Göre Türk Kamu Mali Yönetiminde Şeffaflık.....	30

1.2.3.2. Türkiye’de Mali Şeffaflığı Sağlamaya Yönelik Çalışmalar	34
--	----

II. BÖLÜM

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU

2.1. Bilgi Edinme Hakkı Dünyada ve Türkiye’de Tarihsel Gelişim Çizgisi	36
2.1.1. Dünyada Bilgi Edinme Hakkının Gelişimi	36
2.1.1.1. Dünyada Bilgi Edinme Hakkına İlişkin Yasal Düzenlemeler	38
2.1.1.1.1. İsveç	39
2.1.1.1.2. ABD	40
2.1.1.1.3. Fransa	41
2.1.1.1.4. Belçika	42
2.1.2. Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkının Gelişimi.....	43
2.2. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu	44
2.2.1. Tanım ve Amacı.....	45
2.2.1.1. Tanım	45
2.2.1.1. Amaç	46
2.2.2. Bilgi Edinme Gerekliliği ve Faydaları	47
2.2.3. Kanunun Kapsamı.....	48
2.2.4. Bilgi Edime Hakkının Sınırları	49
2.2.4.1. Yargı Denetimi Dışında Kalan İşlemler	50
2.2.4.2. Devlet Sırlarına İlişkin Bilgi ve Belgeler	50
2.2.4.3. Ülkenin Ekonomik Çıkarlarına İlişkin Bilgi veya Belgeler.....	54
2.2.4.4. İstihbarata İlişkin Bilgi veya Belgeler	55
2.2.4.5. İdarî Soruşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler	55
2.2.4.6. Adli Soruşturma ve Kovuşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler	55
2.2.4.7. Özel Hayatın Gizliliği	56
2.2.4.8. Haberleşmenin Gizliliği	56
2.2.4.9. Ticari Sır	57
2.2.4.10. Fikir ve Sanat Eserleri.....	58
2.2.4.11. Kurum İçi Düzenlemeler	58
2.2.4.12. Kurum İçi Görüş, Bilgi Notu ve Tavsiyeler	58
2.2.4.13. Tavsiye ve Mütalaa Talepleri	58
2.2.4.14. Gizliliği Kaldırılan Bilgi veya Belgeler.....	59

2.3. Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması.....	59
2.3.1. Bilgi Edinme Başvurusu	59
2.3.1.1. Başvuru Usulü.....	59
2.3.1.2. İstenecek Bilgi veya Belgenin Niteliği	60
2.3.1.3. Başvuru Ücreti	61
2.3.2. Bilgi veya Belgeye Erişim Süreleri ve Başvuruların Cevaplandırılması.....	62
2.3.2.1. Süre	62
2.3.2.2. Cevap Türü	64
2.4. Bilgi Edinme ve Değerlendirme Kurulu	65

III. BÖLÜM

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU UYGULAMA ÖRNEĞİ

3.1. Uygulamanın Amacı	71
3.2. Uygulamanın Yöntemi	71
3.2.1. Web İncelemesi Yapılan Kuruluşlar	71
3.2.1.1. Web Genel İnceleme.....	72
3.2.1.2. Web İnceleme Genel Değerlendirme.....	76
3.2.2. Soru Yöneltilen Kurumlar	78
3.2.2.1. Kurumlara Göre Uygulama Sonuçları	79
3.2.2.2. Genel Değerlendirme	109
SONUÇ	114
KAYNAKÇA.....	118
EK.....	127
ÖZGEÇMİŞ	128

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİD	: Amme İdaresi Dergisi
BEDK	: Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu
BEH	: Bilgi Edinme Hakkı
BEK	: Bilgi Edinme Kanunu
BEHK	: Bilgi Edinme Hakkı Kanunu
BEHKY	: Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanması İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
IMF	: International Monetary Fund
ISO	: İstanbul Sanayi Odası
KANUN	: Bilgi Edinme Hakkı Kanunu
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TÜGİAD	: Türk Genç İşadamları Derneği
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
YÖNETMELİK:	Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanması İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik.

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 1: Yolsuzluk Algılama Endeksine Göre En Temiz 10 Ülke.....	13
Tablo 2: Yolsuzluk Algılama Endeksine Göre En Kirli 10 Ülke	14
Tablo 3: Yıllara Göre Türkiye'nin Yolsuzluk Algılama Endeksi	15
Tablo 4: Kurumlara Göre Yöneltilen Soru Sayısı.....	78

GRAFİK LİSTESİ

Grafik No	Sayfa No
Grafik 1: Üniversite web inceleme sonuçları	74
Grafik 2: Bakanlık web inceleme sonuçları	75
Grafik 3: Diğer kamu kuruluşları web inceleme sonuçları	76
Grafik 4: Web inceleme sonuçları genel değerlendirme	77
Grafik 5: Başbakanlık ve ilgili kamu kuruluşlarına yöneltilen soruların neticesi	81
Grafik 6: Emniyet Müdürlüğü yöneltilen soruların neticesi.....	84
Grafik 7: Valiliklere yöneltilen soruların neticesi	86
Grafik 8: Defterdarlıklara yöneltilen soruların neticesi.....	88
Grafik 9: Milli Eğitim Müdürlüklerine yöneltilen soruların neticesi	90
Grafik 10: İl Sağlık Müdürlüklerine yöneltilen soruların neticesi	92
Grafik 11: İl Çevre Müdürlüklerine yöneltilen soruların neticesi	93
Grafik 12: Üniversitelere yöneltilen soruların neticesi	96
Grafik 13: TOBB’a bağlı idarelere yöneltilen soruların neticesi	98
Grafik 14: Belediyelere yöneltilen soruların neticesi	100
Grafik 15: Bakanlıklara yöneltilen soruların neticesi.....	103
Grafik 16: Vergi İdarelerine yöneltilen soruların neticesi.....	104
Grafik 17: Diğer çeşitli kamu kuruluşlarına yöneltilen soruların neticesi	106
Grafik 18: Bilgi edinme başvurularının yıllar itibariyle istatistikî verileri.....	112
Grafik 19: Bilgi edinme başvurusu genel değerlendirme.....	113

HARİTA LİSTESİ

Harita No	Sayfa No
Harita 1: (Uluslararası Saydamlık Örgütü) Yolsuzluk Algılama Endeksi	14
Harita 2: Uluslararası bilgi edinme yasaları ve düzenlemeler 2007	38

GİRİŞ

18. ve 19. yüzyılların klasik liberal düşünce ve uygulamalarında, devlet ülkeyi dış tehlikelere karşı savunma, içeride düzen ve güvenliği sağlama gibi sınırlı bir sorumluluğa sahipti. İktisadi ve mali kaynakları yerinde kullanmayıp, israf edeceği ekonomide doğal gidişatı olumsuz etkileyeceği gerekçesiyle, yetkilerinin asgari düzeyde tutulması gerektiği savunulmaktaydı. Ancak 20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan sosyal, politik ve ekonomik gelişmeler mevcut yönetim sisteminde değişikliklere gidilmesine neden olmuş, “Sosyal Refah Devleti” anlayışı ile devletin yetki alanı genişletilmiş sosyal ve ekonomik alanda müdahalesi artmıştır (Günaydın; 130).

Devletin sosyo-ekonomik ve kültürel alana artan müdahalesi, sosyal ve ekonomik hayatta yaşanan krizler ve çeşitli yolsuzluk haberleri, bireyler ile idare arasındaki ilişkilerin zayıflamasına neden olmuştur. 1980 sonrası küreselleşme olgusunun hız kazanması ile birlikte kamu yönetiminde yeniden yapılanma çalışmaları yaygınlaşmış, kamu yönetiminde dışa açık, bürokratik engellerin kaldırıldığı, desantralize edilmiş, yönetilenlerin, yönetim süreçlerine daha fazla katılımını sağlayan, yönetim işlem ve eylemlerinin yönetilenler tarafından bilindiği şeffaf ve hesap verilebilir bir yönetim anlayışı benimsenmiştir.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yönetimde gelişmeye başlayan şeffaflık anlayışı ile yönetim ve yönetilenler arasında belli bir düzen içerisinde daha güçlü, dengeli ve güven çerçevesi içerisinde gelişen bir bağ kurulmuştur.

Devletin sosyal ve ekonomik hayata artan müdahalesi, yönetimdeki yozlaşma, eğitim ve kültür düzeyindeki gelişmeler, teknolojik ilerlemeler ve yaşam anlayışındaki değişmelerle birlikte, haberleşmeyi, bilgiye ulaşmayı, düşünce açıklamayı ve yayma imkanlarını, alışılmış sınırların ve kalıpların ötesine taşımıştır (İmren “ve” Güven, 2007;264). Yönetimde açıklık ilkesinin benimsenmesiyle birlikte bütün bu gelişmeler, kamu yönetimini, sahip olduğu bilgi ve belgeleri yönetilenlerle paylaşmaya sevk etmiş ve bu paylaşım temel bir hak olarak ‘bilgi edinme hakkı’ şeklinde kabul görmüştür (Hız, 2004; 38).

Bilgi edinme hakkı, idarenin tek yanlı iradesiyle hukuk düzeninde yapacağı değişiklikler hakkında ilgililerin, işlemin mahiyeti ve sonuçları hakkında bilgi alabilmelerini sağlayan hak ve özgürlük (Yıldırım, 1998;227) olarak tanımlanmaktadır. Bilgi edinme hakkı, halka daha yakın ve hesap verebilir bir idareyi sağlayarak bireyin

devlete karşı duyduğu kamu güvenini arttırmak ve devlet ile birey arasında var olan birey aleyhine eşit ilişkiye bir denge getirmek ve bireyin devlet karşısındaki haklarını korumak gibi belli başlı iki amaca hizmet etmektedir (Soykan, 2004; 92).

Bilgi edinme; yeni bir kavram ve hak olmasına rağmen bu hakkın taşıdığı önem nedeniyle kısa sürede yaygınlaşmış, demokrasilerde bilginin öneminin anlaşılması, bunun sonucunda yasaların yayınlanması, yargılamada gerekçelerin istenmesi, meclis toplantılarının açık yapılması, önemli projelerin açıklanması gibi kurumların gelişmesi ve açıklığa ilişkin taleplerin artması ile birlikte gelişmeye başlamıştır (Cihaner; 32).

Ülkemizde Kamu hizmetlerinde etkinliğin ve verimliliğin artırılması, katılımcılığın ve hesap verilebilirliğin sağlanarak demokrasinin güçlendirilmesi ve hizmet kalitesinin artırılması amacıyla, Avrupa Birliği uyum projeleri kapsamında birçok kanun ve yeni düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemelerden biri olan 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, 24 Ekim 2003 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmış ve yayınlanma tarihinden altı ay sonra da 24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yürürlüğe giren bilgi edinme hakkı kanunun, temel hükümleri beş bölümden meydana gelmektedir. Kanunun birinci bölümünde amaç, kapsam ve tanımlamalar üzerinde durulurken ikinci bölümünde Bilgi Edinme Hakkı ve Bilgi Verme Yükümlülüğünden söz edilmektedir. Üçüncü ve dördüncü bölümde sırasıyla bilgi edinme başvurusu ve bu başvurulara getirilen kısıtlamalara yer verilmektedir. Beşinci bölümde ise çeşitli ve son hükümler yer almaktadır.

Tez çalışması üç bölümden meydana gelmekte olup konusunu, çağdaş ve demokratik yönetimin gerekliliğinden olan **şeffaf yönetim anlayışı** ve katılımcı yönetim anlayışını mümkün kılan, bireylere yönetimin elinde bulunan bilgi ve belgelere ulaşma ve aldığı kararlara katılma imkanı sağlayan **“bilgi edinme hakkı kanunu”** oluşturmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde “yönetim”, “kamu yönetimi” ve “yönetimde şeffaflık” kavramsal çerçevede incelenmeye çalışılmıştır. Birinci bölümünde yönetimde şeffaflık kavramının yanı sıra mali yönetimde şeffaflık kavramı üzerinde de durulmuştur. Türk kamu yönetiminin yapısı ve temel sorunları üzerinde durularak, bugün ulaşılması gereken demokratik bir değer olan şeffaf yönetim kavramının boyutları ve sonuçları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünü ise kamu yönetiminde şeffaflığın artırılması amacıyla yürürlüğe girmiş olan ‘Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’ oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle bu hakkın gelişimi ve tarihsel süreci, öncelikle dünya, sonrasında

Türkiye bakımından değerlendirilmiştir. Kavramsal çerçevede incelenmeye çalışılan bilgi edinme hakkı kanunun ayrıca günümüz yasal düzenlemeleri üzerinde de durulmuştur. Kanunda geniş yer tutan bilgi edinme hakkı kanunun sınırları ise dünyadan ve ülkemizden örnekler verilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise çalışmanın esas konusunu teşkil eden Bilgi edinme hakkı kanunun uygulanması üzerinde durulmuştur. Uygulama bölümünde öncelikle belli başlı kamu kuruluşlarının kurumsal internet adresleri bilgi edinme yasası çerçevesinde incelenmiştir. Daha sonra kamu kurum ve kuruluşlarının, Bilgi Edinme Hakkı Kanununun uygulanmasındaki duyarlılıklarını test etmek ve bu kanunun Türkiye’ de uygulanabilirliğini ölçmek, kanun ve yönetmelikte belirtilen kurallara ne ölçüde uyduklarını ve kanunu ne şekilde uyguladıklarını görmek amacıyla birçok kamu kuruluşuna birkaç sorudan oluşan standart soru seti iletilmiş, elde edilen veriler ilgili yasa çerçevesinde değerlendirilmiştir.

I. BÖLÜM

YÖNETİMDE ŞEFFAFLIK

1.1. Kamu Yönetiminde Şeffaflık

Yönetimde şeffaflık konusuna değinmeden önce genel bir kavram olan “yönetimin” ve onun bir bölümünü oluşturan “kamu yönetimi” kavramlarının tanımlanması, konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından önem arz etmektedir.

1.1.1. Yönetim ve Kamu Yönetimi Kavramı

Yönetim iki ya da daha çok kişinin bir amaç için bir araya gelerek aralarındaki örgüt amacına yönelik yapılan etkinliklerin bütünü (Öztekin, 2002; 129) olarak tanımlanmaktadır.

Kurumsal anlamda yönetim kavramını tanımlayan Ergun (2004; 4)’a göre yönetim, insanları belli bir amaca doğru yönelten planlama, örgütlenme, yöneltme, ya da önderlik ve denetim gibi bir dizi işlevden oluşan süreçtir.

Hukuksal, örgütsel, siyasal ve ekonomik yönleri bulunan ve önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirmek için gerekli olan araçlarla ilgili bir etkinlik ve kararlı bir eylem”, “grup çabasıyla iş başarma ve koordinasyon”, “kaynakların belirli bir amacın gerçekleşmesi için düzenlenmesi ve kullanılması faaliyeti” (Ergun, 2003; 608; Sürgit, 1989: 4; Tortop ve dig., 1999: 3–8; Eryılmaz, 1994:3), “devletin işlevlerini yerine getirmek üzere üstlendiği eylem ile yaptığı işlemlerin tümü” (Sencer, 1992: 31–32; Öztekin, 2005: 17), eldeki madde ve insan kaynaklarını, örgüt amaçları doğrultusunda etkili ve verimli bir biçimde kullanma sanatı; bir organizasyonda tüm ekonomik kaynakların en etkin ve verimli bir şekilde kullanılması, planlanması ve organize edilmesi (Peker, 1989: 4; www.canaktan.org) gibi unsurları içeren bir kavramdır. Görüldüğü gibi kamu yönetiminin karşılığı olarak organik anlamda yönetim, örgüt ve personeli içine alırken fonksiyonel anlamda ise kamu yönetimi çalışanlarını içermektedir (Tortop ve dig., 1999: 3–8) aktaran (Taş, 2005 ;4-5).

Yönetim ayrıca “Ortak amaçların etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için işbirliği yapmış grup faaliyetlerinin planlanması, örgütlenmesi, yönlendirilmesi, koordinasyonu ve kontrol edilmesiyle ilgili tüm çabaları içine alarak, önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda koordine olma süreci (Akpınar, 2006; 1) olarak tanımlanmaktadır.

Eryılmaz (2002; 3) yönetim ile ilgili yapılan bu tanımları ve kullanışları “sevk ve idare”, “idari sistem” ve “örgüt” olmak üzere üç kavram içinde toplamıştır. Buna göre yönetim başkalarını sevk ve idare etme faaliyeti veya süreci, başkaları üzerinde otorite kurma ve başkalarına iş yaptırma faaliyeti ve belirli bir amacı gerçekleştirmek için yapılan kararlı eylem olarak tanımlanmaktadır. Yönetim kavramı, ikinci olarak çeşitli ülkelerin yönetim sistemlerini anlatmak ve ülkelerin yönetim modellerinin mukayesesi amacıyla kullanılmaktadır. Yönetim kavramı, son olarak belli bir örgütü ya da kuruluşu anlatmak amacıyla kullanılmaktadır.

19. yüzyılın ilk yarısından itibaren yönetim kavramı ile anılmaya başlanan ve yakın bir geçmişte ayrı bir bilim dalı olarak kullanılmaya başlanan kamu yönetimi kavramının kökeni, insanların bir araya gelip ortak yaşam ile beliren ortak amaçların gerçekleştirilmesi ve bireylerin kendilerini yönetecek birimler kurmaya başlamalarına kadar uzun bir geçmişe (Ergun, 2004; 6) dayanır. Kısacası İnsanlar toplu halde yaşamaya başladıkları ve çeşitli amaçlar için teşkilatlanmaya başladıkları günden beri bir yönetim yöneticilik ilişkisi mevcuttur (Özalp, İnan, 2000; 8 aktaran Uz, 2006;5). Mevcut ilişki, gelişen teknoloji ve toplumsal değişim ile farklı görünümler kazanmış buna bağlı olarak bu ilişkinin değişik yönleriyle ilgilenen hukuk, ekonomi siyaset gibi dalların bir görünümü olan yönetim anlayışında da değişimler yaşanmıştır.

Kamu yönetiminin var oluş nedenlerinin başında kamu hizmeti gelmekte (Öztekin, 2002; 130) kapsam ve içerik olarak siyasal erk tarafından kamu hizmetlerinin belirleniyor olması nedeniyle de kamu yönetimi disiplini içinde siyaset kuramı önemli bir yere sahip (Akpınar, 2006;1) olmaktadır. Kamu yönetiminin kuralları ve sorumluluklar üzerindeki hassasiyeti kamu yönetiminin siyaset bilimi ile ilişkisini sıkılaştırmış ve kamu yönetimi çalışmalarında siyaset biliminin ağırlık kazanmasında rol oynamıştır (Bayraktar, 2003: 564 aktaran Taş, 2005; 5).

Yönetim kavramında olduğu gibi kamu yönetimi kavramının da üzerinde uzlaşılmış tek bir tanım bulunmamaktadır. Kamu yönetimi kavramı üzerine yapılan belli başlı tanımlamalar şu şekildedir (Taş, 2005; 5-6):

Devletin amaçlarını gerçekleştirecek biçimde insanların ve araç-gerecin örgütlenmesi ve yönetimidir (Dwight, 1955).

Kamu yönetimi, devlet etkinliklerinin gerçekleştirilmesinde uygulanan yönetim sanatı ve bilimidir (Ergun, 1995: 8).

Parlamentar demokrasilerde kamu yönetimi, halkoyuyla seçilmiş olan yürütme organının buyruğu altında çalışan ve belirlenen politikaları, çıkarılan yasaları uygulayan aygıttır (Emre, 2003: 183),

Düzenli toplumlarda kamu gücünün örgütlenmesi ve işleyişi (Gözübüyük, 2000: 2).

Devletin siyasal ve yönetsel örgütlenmesini teorik ve pratik açılardan inceleyen ve devletin faaliyetlerine uygulanan bir bilim dalıdır (Akın, 2000; 77).

Öztekin (2002; 130) ' ne göre kamu yönetimi, bir devlet örgütlenmesi içinde bulunan tüm vatandaşların gelişmesi, huzuru, güvenliği, mutluluğu, sağlığı, eğitimi gibi konularda çaba harcayan tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ortak çabalarının bütünü, kısacası toplumun ve devletin genel yönetimi olması ayrıca Devletin, yasama ve yargı görevleri dışındaki, yürütme ile ilgili tüm görevlerini yerine getiren kamu kurum ve kuruluşları ile, bu kuruluşlarda çalışan kamu görevlilerinin çalışmalarının toplamıdır.

Ergun (2004; 5-6) kamu yönetimi kavramını tanımlarken bu kavramın üç yönü üzerinde durmaktadır. Buna göre ilk olarak kamu yönetimi, örgütsel amaçların gerçekleştirilmesinde, olayların ve nesnelerin, oluşum, yapı ve gelişimindeki nedensellikleri açıklamaya çalışan, mantıksal düşünceyi temel alan, tarihsel ve çözümlemeci nitelikte bilgi düzenini belirleyen yönetim bilimini içerecek biçimde tanımlandığında, kamu yönetimi; devlette ya da ona bağlı kuruluşlarda etkinlikte bulunan ve bürokratik mekanizmayı oluşturan kişilerin ve kümelerin davranışlarıyla ilgili alanı belirlemektedir. Kamu yönetimi diğer bir yönü ile devletin amaçlarını gerçekleştirecek biçimde örgütlenmiş insan gücü ve araç-gereçler ile bunların yönetimini içermekte, üçüncü bir yönüyle de siyasal karar organlarına teknik destek sağlayan ve bu organların oluşturduğu siyasaları uygulayan örgütler bütünü anlatmaktadır.

Eryılmaz (2002; 6-7)' a göre ise kamu yönetimi kavramının işlevsel ve yapısal olmak üzere iki yönü bulunmakta, buna göre işlevsel olarak kamu yönetimi, genel kuralları ve kamu politikası kararlarını uygulama süreci kısacası kamu politikalarının belirlenmesi ve yürütülmesi süreci, yapısal olarak kamu yönetimi kavramı ise, devletin örgütsel görünümüdür.

1.1.2. Türk Kamu Yönetimi

Tarihe bakıldığında Türklerin çok büyük devletler kurarak bu devletleri başarılı bir yönetim ile çok uzun yıllar ayakta tuttukları görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda kamu yönetiminin ilk olarak ortaya çıkışı, Fatih Sultan Mehmet tarafından Topkapı Sarayı'nda açılan ve dünyanın ilk kamu yönetimi okulu olarak kabul edilen “Enderun”un açılışı ile olmuştur (Akın, 2000; 77 aktaran Akpınar, 2006; 7). Söz konusu olan bu okul yönetici yetiştirmek üzere kurulmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu, Tanzimat döneminde geleneksel devlet örgütlenmesini özellikle Fransa olmak üzere Avrupa'daki örnekleri dikkate alarak gerçekleştirmiş ve 1950'li yıllarda Amerikan yönetim teknolojisini ithal etmeye başlamıştır (Emre,2003; 9 aktaran Akpınar, 2006; 7). Çok partili hayata geçilmesi ile yetki alanı genişleyen kamu bürokrasisi anlayışı yerini 1980' li yıllarda dünyada gelişen özelleştirme akımı ile dışa açık sürdürülebilir bir liberal ekonomik yapıya bırakmıştır.

Türkiye' de 24 Ocak 1980 'istikrar ve yapısal uyum' politikaları ile başlayan dönüşüm, dünya ekonomisi ile bütünleşme sürecini ifade etmekle birlikte bu politikalar, serbest faiz, döviz kuru ve düşük ücret politikaları ile hızlı ihracat artışının yanı sıra, ödemeler dengesinin iyileştirilmesi, enflasyonla mücadele, devletin ekonomiye müdahalesinin sınırlandırılması gibi düzenlemeleri içermektedir (Kutun, 2005; 93).

Bu amaçla geçmişte uygulanan politikalardan uzak, yapısal, kurumsal ve düzenleyici reform programı hazırlanmıştır (<http://www.denetde.org.tr/makaleler/OECDKamuyonetimi.html>)

Ülkemizde kamu yönetimi, 1950'lere kadar İdare Hukuku içinde incelenmiş 1953 yılında Ankara' da Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü(TODAİE)' nün kurulması ile hukuk ve siyaset dışında ayrı bir bilim dalı olarak incelenmeye başlanmıştır (Eryılmaz, 2002; 21).

1.1.2.1. Türk Kamu Yönetiminin Yapısı

Ülkemiz kamu yönetimi, günümüz kamu hizmeti standartlarına ve hizmet bekleyen kişilerin gereksinimlerine yanıt verecek ölçüde kaliteli ve hızlı hizmet sunamamakta ayrıca sunulan hizmetler beklenen kalitede olmayıp yavaş ve pahalıdır (Öke “ve” Say; 2). Kamu yönetiminde hakim olan bu hantal ve işlevsel olamayan yönetim anlayışı Osmanlı İmparatorluğunun son döneminden günümüze miras olarak kalmıştır.

Osmanlı İmparatorluğunun son döneminden sadece yönetim sisteminin biçimsel yönleri miras olarak alınmamış olup bunun yanında merkeziyetçilik gibi kamu yönetimine ilişkin bazı temel gelenekler, Osmanlı bürokrasisinin oluşturduğu olumlu olumsuz tutumlar, davranışlar ve değerlerde vardır (Uz, 2006; 16-17).

Türk kamu yönetiminin en önemli özelliği, merkeziyetçi, katı kurallara bağlı ve gizliliği esas alan bir yapıya sahip olmasıdır. Sistemimiz merkezi ve yerinden yönetim olarak örgütlenmiştir. Merkeziyetçi bir yapıya sahip olması dolayısıyla yetki merkezde toplanmış, yerel yönetimler daha az yetkilendirilmiştir (Arslan, 2005; 66). Türk kamu yönetimi ayrıca hukuksal varlığın içinde hiyerarşik ve idari vesayet ilişkisi ve yetkisine dayanan bir işleyiş mekanizmasına sahiptir (Özay, 2004; 205).

1.1.2.2. Türk Kamu Yönetiminin Temel Sorunları

Türk kamu yönetimi sistemi merkeziyetçi ve bürokratik yapıya sahip olup bu yapının kökeni Osmanlı yönetimine kadar dayanmaktadır. Türkiye’de kamu yönetiminin sorunları şu şekilde sıralanabilir:

1.1.2.2.1. Yönetimde Siyasallaşma ve Kayırmacılık

Eryılmaz (2002; 240) yönetimin siyasallaşmasını, kamu görevlerinde yapılan atamalarda siyasi unsurların birinci derecede rol oynaması olarak tanımlamaktadır.

Siyasal iktidarın, politikalarını etkin ve verimli bir biçimde yürütebilmesi için bürokrasiye hakim olmaya çalışması ve bürokrasinin yönetimdeki gücünü azaltmaya çalışarak kendi amaçlarına hizmet eden bir duruma getirilmek istenmesi, bürokrasinin süreklilik arz eden bir siyasal etkiye maruz kalmasına, buda kamu yönetiminde siyasallaşma sorununa yol açmaktadır (Yılmaz “ve” Kılavuz, 2002; 19).

Siyasallaşma, yönetimde yozlaşmaya neden olmakta ve bu durum daha çok gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Ülkemizde mevcut olan, hiyerarşik yapı nedeniyle otoritenin merkezde toplanması sonucu, bürokratların kurallara sığınarak sorumluluktan kaçmaları, gizlilik ve resmi sır kavramı, bürokratik örgütlenmede nesnelliğin hayata geçirilememesi gibi nedenlerle yozlaşma ortaya çıkmaktadır (Çukurçayır “ve” Sipahi, 2003; 38).

Kayırmacılık yönetimde yozlaşmanın bir başka türü olup ülkemizde yakınları kayırma ve siyasal kayırmacılık olarak iki şekilde ortaya çıkmaktadır(Yılmaz “ve” Kılavuz, 2002; 27). Kamu hizmetlerine girişte yeterlilikten çok tanıdık, akraba, arkadaş, hemşehri vb. yakınlık ilişkileri göz önünde bulundurulmakta buda kamu

hizmet kalitesinin düşmesine ve yönetimin her kademesinde belli bir kesimin yer almasına neden olmaktadır.

Kayırmacılığın diğer bir şekli olan siyasal kayırmacılıkta kamu hizmetlerinin dağıtımında ihtiyaç ve yerindelik kriterleri yerine, oy, partiye destek veya ideolojik yakınlık gibi kriterler dikkate alınmaktadır (Yılmaz “ve” Kılavuz, 2002; 27).

1.1.2.2.2. Merkeziyetçi Bürokratik Yapı

Türkiye’de bürokrasi vatandaş beklentilerini karşılamaktan uzak hantal bir yapıya sahiptir (Balcı, 2005; 31). Bürokrasinin en önemli özelliklerinden biri, işlemlerin önceden belirlenmiş ayrıntılı kurallara göre yürütülmesidir. Bu ayrıntılı kurallar yönetimin işleyişini yavaşlatmakta, iş yapmak istemeyen yöneticiler için sığınma aracı olarak kullanılmakta ve yetkilerin kötü kullanılmasına neden olmaktadır (Yılmaz “ve” Kılavuz, 2002; 19). Yöneticiye herhangi bir takdir yetkisinin verilmemesi ve her soruna hukuk kurallarının lafzına dayanılarak çözüm aranması bürokrasiyi sürekli olarak mevzuat üretmeye sevk etmektedir (Eryılmaz, 2002; 209).

Ülkemizin Tanzimat’tan beri önemli sorunlarından birini teşkil eden merkeziyetçilik kavramı, kamusal kaynakların ve yetkinin başkent örgütleri tarafından kullanılması olayı olarak tanımlanmakta (Işık, 2002; 5) ve bürokrasinin örgütsel bir sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk Kamu yönetimi, Anayasanın 123. maddesinde belirtildiği gibi merkezden ve yerinden yönetim esaslarına dayanmaktadır. Anayasada merkezi ve yerinden yönetim sistemlerinin birlikte uygulanacağı belirtilmesine karşın ülkemizde merkezi yönetim daha ağır basmakta ve merkezi yönetimin görevlerindeki oransal ayrış bir çok sistemin birçok noktada tıkanmasına ve işleme bozukluklarına neden olmakta, görevlerin merkez, taşra ve yerel yönetimler arasında ussal dağılımının sağlıklı biçimde gerçekleştirilememesine neden olmaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 2000; 2-3).

Merkezi yönetimin taşra kuruluşları, fazla yetkiye sahip değildirler ve sorunların büyük bir çoğunluğu başkentteki bakanlık ve ilgili kamu idarelerine taşınmaktadır. Bu sorunların bildirilmesi ve çözümlemeler için yapılan yazışmalar, beraberinde kırtasiyecilik ve gereksiz zaman kaybını beraberinde getirmektedir.

Merkezi yönetimin “denetimin yöneticiler tarafından yapılması” ve “yerel yönetimler üzerinde vesayet bulundurma” olmak üzere iki aracı bulunmaktadır. Merkezi yönetim, yönetim vesayetini yerel yönetimleri kontrol, gözetim ve denetim amacıyla

kullanmaktadır. Böyle bir uygulama ile yerel yönetim bütçe ile ilgili hükümleri merkezi yönetimin onayı ile gerçekleştirebilmektedir (Assessment of Public Administration In Turkey; 12).

Yetkinin hep merkezde toplanması ve yetki devrinin azlığı, yönetim kapasitesinin genişlemesini engellemekte ve bunun bir yönetim kültürü haline dönüşmesi durumunda da taşradaki yetkililerin her türlü konuyu merkeze yönetmek ve onlardan gelecek yanıtlara göre hareket etmeleri gibi bir eğilime kapılmalarına ve sorumluluktan (Eryılmaz, 2002; 235) kaçmalarına neden olmaktadır.

1.1.2.2.3. Yönetimde Gizlilik ve Dışa Kapalılık

Gizlilik, yönetimdeki, bilgi, belge ve diğer verilerin açıklanmaması anlamındadır. Kapalılık ise, kamu kurum ve kuruluşlarının dıştan gelen her türlü etkiye karşı duyarsız kalmasını, çoğu işlem ve eylemlerinin dıştan görülememesini ve alınan kararların gerekçelerinin açıklanmamasını ifade etmektedir (Eken, 1994; 26).

Türkiye’ de kamu yöneticileri geleneksel olarak kamu yönetiminde ortaya çıkan bütün bilgileri gizli tutma eğilimindedirler. Kamu otoriteleri insanları derinden etkileyebilecek durumlarda dahi bilginin yayılması ve halkın aydınlatılması ile ilgili bir yükümlülük hissetmemekte bu tutum en üst düzey yöneticiden masa başındaki sekretere kadar aynı şekildedir (Assessment of Public Administration In Turkey; 11). Kısacası ülkemizde kamu yönetimi yapı ve işleyiş bakımından gizlilik esasına göre örgütlenmiştir. Kamu yönetimine hakim olan bu gizlilik kültürünün bir çok nedeni vardır. Söz konusu nedenlerine değinmek gerekirse :

A. Siyasi Rejimin Niteliği: Siyasal rejimin niteliği yönetimde var olan gizlilik ve dışa kapalılığın kapsamını belirleyen en önemli etmendir. Demokratik ve siyasi rejimdeki bürokrasi, otoriter rejimdeki kamu yönetimine göre daha açık ve halka yakın bir nitelik gösterir (Eken, 1994; 28) Çünkü demokratik sistemlerde hükümet hem halka karşı sorumlu hem de kamuoyu ve medyaya karşı açıktır.

Otoriter sistemlerde durum çok farklıdır ve siyasal gücün kullanımı belirli kişiler ve gruplara aittir. Otoriter rejimlerin veya devletçilik ilkesinin egemen olduğu ülke yönetimlerinde gizlilik ve dışa kapalılık demokratik yönetimlere oranla daha fazladır (Eken,1994; 28).

B. Devlet Güvenliği ve Diplomasi: Devlet sırrı, devletin emniyetini, dış işlişkilerini, millı savunmasını ve güvenliğini tehlikeye sokabileceği gerekçesiyle devlet tarafından gizli tutulan bilgi ve belgelerdir. Bütün kamu yönetimlerinde, gizlilik politikalarının temel dayanağını bu tarz bilgi ve belgeler oluşturmaktadır.

Devlet Güvenliği ve Diplomasi alanlarında gizliliğin var olması gerektiği kabul edilmekle birlikte sorun bunların kapsam ve niteliğinin ne olacağı konusudur. Devlet sırrı kavramı ülkemizde zamana ve siyasal iktidarın bakış açısına göre değişiklik gösterdiğinden, bu kavram üzerinde bir anlaşma ve yasal bir düzenleme bulunmamaktadır (Konak, 2007; 27).

C. Özel Hayatın Korunması: Kamu yönetimleri, bireylere ait birçok bilgiye sahip olup bu bilgilerin üçüncü kişiler tarafından bilinmesi durumunda, oluşabilecek muhtemel olumsuz etkilerin bertaraf edilmesi amacıyla, özel hayatın gizliliği kurumlaştırılmıştır (Eken,1994; 30).

D. Yönetimde Etkinlik Ve Tarafsızlığı Sağlama Düşüncesi: Yönetim kamu yararını, toplumdaki tamamıyla soyutlanmış bir şekilde dış etkilere ve baskılara karşı kendini izole ederek st düzeyde sağlayacağını düşünmektedir (Eken, 1994; 30). Yönetilenlerin, yönetim sürecine katılımının tamamıyla engellendiği bu yönetim anlayışı demokratik yönetim anlayışına ters düşmektedir.

E. Otorite Kazanma Eğilimi: Yönetimin siyasi iktidar ve toplum üzerindeki en önemli güç kaynağı sahip olduğu bilgi ve belgelerdir. Yönetim, siyasi iktidar karşısında ve toplum üzerindeki gücünü arttırabilmek ve yönetim yapısında gizlilik kültürünü pekiştirmek amacıyla sahip olduğu bu bilgileri gizli tutma eğilimindedir.

F. Kötü Yönetim Uygulamaları: Yönetim, hukuk dışı yapılan eylem ve işlemler, hatalar, kayırmalar ve yolsuzluklar gibi kurumlarını kamuoyu karşısında g duruma sokabilecek bilgi, belge ve olayları gizli tutma eğilimindedir (Eken,1994; 32). Bu gizlilik anlayışı, yönetimin kötü uygulamalarının ve yöneticilerin etik dışı faaliyetlerinin ortaya çıkmasını engellemektedir.

G. Memurların Kendilerini Denetim Riskinden Koruma Eğilimleri: Yönetimde gizliliğin en önemli sebebi de hiç kuşkusuz yöneticilerin kendilerini

kamuoyunun ve halkın eleştirilerine karşı kendilerini korumak istemeleridir. Mevcut yönetime ilişkin yasalar, gizliliği ve resmi sır kavramını, memurların kendi amaçları doğrultusunda kullanmalarına olanak vermektedir. Bu ortamda gizlilik ve dışa kapalılık yöneticilere diledikleri gibi hareket edebilme imkanı tanımaktadır. Böyle bir rahatlığa ve güce sahip olan yöneticiler, sahip oldukları bu imkanları kaybetmek ve eleştiriye uğramak korkusuyla kamuoyuna bilgi vermekten kaçınırlar (Eryılmaz, 2002; 237).

1.1.2.2.4. Yolsuzluk

Yolsuzluk, yapılmaması gereken işlemleri yapmak ya da yapılması gereken işlemleri çabuklaştırma karşılığında (Eryılmaz, 2002; 241) belli bir kesimin şahsi çıkar sağlaması olarak tanımlanabilir.

İlk çağlardan günümüze, var olan ve özellikle yirminci yüzyılın sonlarına doğru boyutları büyüyen, ülkesel bir sorun olmaktan çıkıp küresel bir sorun hâline gelen yolsuzluk, küreselleşmenin de etkisiyle geçirdiği dönüşüm sonucunda uluslararası bir boyut kazanmıştır (Arslan, 2005 ;1).

Artan yolsuzluk, kural hakimiyetini, demokrasi ve insan haklarını tehdit etmekte, yönetimde etkinliğin temelini çürütmekte, iktisadi büyümeyi engellemekte ve demokratik kurumların istikrarı ve toplumun ahlaki temellerini tehlikeye sokmaktadır (Konak, 2007; 27) .

Çeşitli denetim ve hesap verme mekanizmalarının varlığına karşın kamu kaynakları her zaman kamu yararına kullanılmayıp çoğu zaman kötüye kullanılabilir. Toplumsal yozlaşma, gelir dağılımında adaletsizlik, kamu görevlilerinin atanmasında verimlilikten çok çeşitli ilişkilerin gözetilmesi, kamu hizmetlerinin sunumunda açıklığın yeterince sağlanamaması gibi sebeplerle ortaya çıkan yolsuzluk kavramının hukuki, sosyal ve ekonomik alanda birçok olumsuz etkisine rastlamak mümkündür. Hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan hakları için önemli bir tehlike oluşturan yolsuzluk kavramı, her şeyden önce devlete olan güven azalmasına neden olmakta ve hukuk devletinin önemli gereklerinden biri olan eşitlik ilkesinin zedelenmesine neden olmaktadır (Akalın, 2006;1).

Kamusal kaynakları hedef alan yolsuzluklar Türkiye’ de dahil olmak üzere tüm dünyada sıkça görülebilmektedir. Günümüzde, yolsuzluğun boyutunu ortaya koymak amacıyla birçok ülkeyi içine alarak karşılaştırmayı mümkün kılan bazı veriler bulunmaktadır. Uluslararası Saydamlık Örgütü tarafından hazırlanan ve yıllık olarak

yayınlanan Yolsuzluk Algılama Endeksi (Corruption Perception Index, CPI) ve Dünya Bankası tarafından desteklenen endeksler, örnek gösterilebilir.

Uluslar arası Saydamlık Örgütü'nce (Transparency International) her yıl “Yolsuzluk Algılama Endeksi” açıklanmaktadır. Bu endekste, Kolombia Üniversitesi, Dünya Bankası vb. kurumlar tarafından yapılan çeşitli anketlerin neticelerine göre ülke sıralaması yapılmaktadır. Her yıl ülkelerde yapılan araştırmaların sonuçlarına göre bir sıralama yapılmakta, yapılan puanlamada yolsuzluğun olmadığı biçimde bir algılama için 10 puan verilmekte, yolsuzluk algılama derecelerine göre puan düşürülmektedir.

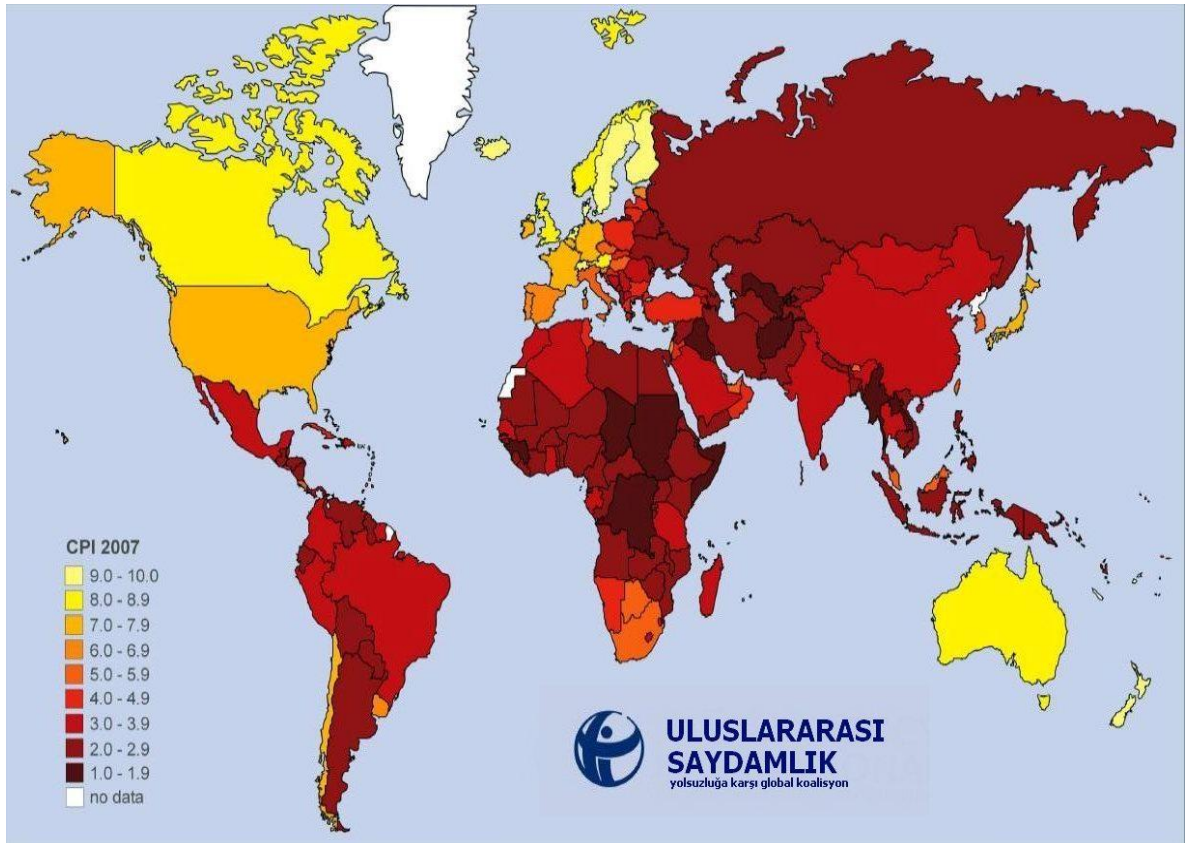
Tablo 1: Yolsuzluk Algılama Endeksine Göre En Temiz 10 Ülke

	2007 (Ülke Sayısı 179)		2006 (Ülke Sayısı 163)	
Ülkeler	Puan	Sıralama	Puan	Sıralama
Danimarka	9,4	1	9,5	4
Finlandiya	9,4	1	9,6	1
Yeni Zelanda	9,4	1	9,6	1
Singapur	9,3	4	9,4	5
İsveç	9,3	4	9,2	6
İzlanda	9,2	6	9,6	1
Hollanda	9,0	7	8,7	9
İsviçre	9,0	7	9,1	7
Kanada	8,7	9	8,5	14
Norveç	8,7	9	8,8	8

Kaynak: <http://www.transparency.org>

Görüldüğü gibi açıklığın en yüksek düzeyde olduğu (Bkz, Harita 1) Finlandiya ve Yeni Zelanda her iki yılda da en temiz ülkeler kategorisinde 1. sırada yer almaktadırlar (Bkz,Tablo 1)

Haritada koyu renkte gösterilen yerler yolsuzluğun en yoğun olduğu ülkeleri göstermektedir. 2007 yılı yolsuzluk algılama endeksine göre, incelemeye konu olan 179 ülke arasında 1,4 puanla Somali ve Myanmar yolsuzluğun en yoğun olduğu ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadırlar. Bu ülkeleri sırasıyla Irak, Haiti, Özbekistan, Tonga, Sudan, Çad, Afganistan ve Laos izlemektedir.

Harita 1: (Uluslar arası Saydamlık Örgütü) Yolsuzluk Algılama Endeksi (Kaynak: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2007)

Tablo 2: Yolsuzluk Algılama Endeksine Göre En Kirli 10 Ülke

	2007 (Ülke Sayısı 179)		2006 (Ülke Sayısı 163)	
Ülkeler	Puan	Sıralama	Puan	Sıralama
Somali	1,4	179	—	—
Myanmar	1,4	179	1,9	160
Irak	1,5	178	1,9	160
Haiti	1,6	177	1,8	163
Özbekistan	1,7	175	2,1	151
Tonga	1,7	175	—	—
Sudan	1,8	172	2	156
Çad	1,8	172	2	156
Afganistan	1,8	172	—	—
Laos	1,9	168	2,6	111

Kaynak: <http://www.transparency.org>

Aşırı kuralcılık, otoritenin merkezileşmesi, hizmet arzının yetersizliği, yasakçı devlet anlayışı, sosyal yapının bozulması, yönetimdeki gizlilik ve dışa kapalılık (Eryılmaz, 2002; 241) yolsuzluk ve rüşvetçilik kavramlarını besleyen önemli faktörlerdir. Ülkelerin yönetimlerinde eksik olan şeffaflık, denetim ve yaptırım, bu ülkeleri yukarıda görüldüğü gibi sıralamanın en alt seviyelerine götürebilmektedir (Bkz, Tablo 2).

Uluslararası Şeffaflık Örgütünün yıllar itibariyle açıkladığı Yolsuzluk Algılama Endekslerinde Türkiye'nin derecesi, endekse alınan ülke sayısı ve Türkiye'nin ülke sırası Tablo 3'de belirtildiği gibidir.

Tablo 3: Yıllara Göre Türkiye'nin Yolsuzluk Algılama Endeksi

Yıllar	Yolsuzluk Derecesi	Dahil Edilen Ülke Sayısı	Yolsuzluk Sıralaması
1997	3,21	52	38
1998	3,40	85	54
1999	3,60	99	54
2000	3,80	90	50
2001	3,60	91	54
2002	3,20	102	64
2003	3,10	133	77
2004	3,20	145	77
2005	3,50	158	65
2006	3,80	163	70
2007	4,10	179	64

Kaynak: <http://www.transparency.org>

Ülkemizde yolsuzluk ve rüşvetin mevcut yasalara rağmen, yaygın bir uygulama olduğu konusunda genel bir kanı bulunmaktadır. Bunun boyutunu görebilmek için Türkiye'nin bu endekse bağlı olarak son 10 yıl içerisinde geldiği noktaya bakmak gerekirse: Yıllar itibariyle artan bir seyir izleyen yolsuzluk derecesi 2000 yılı itibariyle düşmeye başlamış ve 2003 yılında son 10 yılın en düşük seviyesi olan 3,10 puanla 133 ülke arasında 77. sırada yer almıştır. 2004 yılı ve sonrasında bilgi edinme yasasının kabul edilmesiyle birlikte, Türkiye'nin aldığı puanlar yıllar itibariyle artış göstermiş ve 2007 yılında 4.10 puanla 179 ülke içerisinde 64. sıraya yerleşmiştir. 2007 yılı itibariyle

yolsuzluk oranı konusunda Türkiye ile aynı sıralamada bulunan ülkeler ise Bulgaristan ve Croatia'dır.

Bu verilere göre Türkiye hedeflediği Batı dünyasında değil 3. dünya ülkeleri içinde yer almaktadır (Al,Hamza; 243).

Artan yolsuzluk haberleri ve kalitesiz kamu hizmeti anlayışı vatandaşın devlete olan güvenini sarsmakta buda kamu yönetimi ile vatandaş arasında bir güven krizinin oluşmasına neden olmaktadır (Arslan, 2005; 67). Kamu hizmeti sunumunda verimlilikten çok yakınlık ilişkilerinin ön planda tutulması insan kaynakları yönetiminin yozlaştırmasına ve yönetimde kalitenin düşmesine neden olmaktadır.

Türkiye'nin bu olumsuz tabloyu değiştirmesinin, toplumsal güveni yeniden yaratabilmesinin yolu yönetimde şeffaflık ve denetlenebilirliği sağlamasıdır. Diğer bir ifade ile, "...bu olumsuz tabloyu değiştirmesinin, yönetenler ve yönetilenler arasındaki uçurumu kapatıp, toplumsal güveni yeniden yaratabilmesinin yolu, siyasete, (ve dolayısıyla yönetime) '**vatandaş iradesini**' gerçek anlamda yansıtacak mekanizmaları oluşturabilmesinden geçmektedir. Vatandaş iradesini, seçimler dışında, başka ara mekanizmalarla siyasi karar alma sürecine katabilmenin ön koşulu, tüm kamu politikalarında şeffaflığın sağlanması ve kamusal bilgilerin halkla paylaşılmasıdır "(ISO, 2001; 11).

Yukarıda da belirtildiği gibi yolsuzluk Türkiye'nin çözüm bulması gereken en önemli sorunlardan biridir ve bu sorun şeffaf, hesap verilebilir, eşit ve katılımcı bir yönetim anlayışıyla çözümlenebilir.

1.1.3. Şeffaflık Kavramının Niteliği

1.1.3.1. Şeffaflık Kavramı, Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Açıklık kavramı eski ifadesiyle "aleniyet", "alenilik" ve "aşıkâr", bir şeyin göz önünde olması berraklık, zahirilik, anlaşılır olmak anlamındayken; (Fındıklı, 1996; 103) yönetim biliminde "idari açıklık", "yönetimde şeffaflık" (transparency administrative, openness, publicity, glanost) "gün ışığında yönetim" (administration an jour, government in the sunshine) " idari demokrasi" (democratie administrative) gibi çeşitli terimlerle ifade edilmektedir (Eken, 1994; 39). Bu terimler günümüz yönetim anlayışına alternatif olarak sunulan yönetim düşüncesini ifade etmektedir (Eken, 1993; 42).

Açıklık, karmaşık hale gelmiş işlemlerin düzenlenmesini, gizli kalmış eylem ve işlemlerin yanında hukuk dışı davranışların ortaya çıkarılmasını öngören ve bunları

sağlamaya yönelik bir çalışma ortamının oluşturulmasını da ifade etmektedir (Eken,1993; 43).

Özay’a göre açıklık kavramı, olayın gerçek boyutunu anlatma yönünden yeterli değildir. Çünkü “şeffaf” ya da “saydam”, önünden arkası görünen demektir. Dolayısıyla görünen arka, karanlık ve çirkin de olabilir. Buna karşılık, “günüşiği” her zaman güzeldir (Özay, 1994, 40). Eken (1994; 25) ise bu görüşe tamamıyla katılmayıp ona göre açıklığın amacı sadece arka planın çirkinliğini ortaya koymak olmayıp, daha önce karanlık ve çirkin olan arka planın zaman içerisinde açıklık yönetimi sayesinde değişebileceği görüşündedir.

Yönetimde açıklık günümüzde şeffaf yönetim olarak ta tanımlanmaktadır. “Şeffaf terimi, ışığı geçiren ve arkasındaki nesneleri nitelikle gösteren ve açık, seçik, belirgin olan şeyi ifade etmektedir.” şeffaflıkta bu ortamın adıdır (Özcan, 2006; 33).

Şeffaflık, karar alma, uygulama ve denetim aşamalarındaki belirgin ve öngörülebilir süreç ve faaliyetlerin yanı sıra, düzenleyici işlemlerin ve kararların, etki alanına giren taraflarla işbirliği içinde ve anlaşılabilir bir dille üretilmesini içerir. Şeffaflık, siyasal kararların uygulamasından etkilenenlerin tepkilerini içeren yasal ve yönetsel süreçlerin belirgin ve tutarlı bir içeriğe sahip olmasını gerektirir (Aktaran: Akdeniz, TÜSİAD, 2005; 185).

Bir başka tanıma göre, “şeffaflıktan anlaşılan, bilgilenmek amacıyla karar sürecine katılan yurttaşlarca, karar sürecinin açıklığı ve anlaşılabilirliğidir” (Aktaran: Temizel, TÜSİAD, 2005;185).

Birleşmiş milletlere üye ülkeler tarafından şeffaflık kavramı, kamu sektöründe performans ve kararlarda, uygun ve güvenilir bilgi için erişimin kamu tarafından engellenmemesi (Armstrong, 2005; 1) olarak tanımlanmıştır.

En geniş ifadeyle şeffaflığı tanımlamak gerekirse; devletin hedeflerini, bu hedeflere ulaşmak için hayata geçirdiği politikaları ve bu politikaların yarattığı sonuçları izlemek için gerekli olan bilginin düzenli, anlaşılabilir, tutarlı ve güvenilir bir biçimde sunulması demektir (Cansız, 2000; 267-268).

Kamu yönetiminde; yönetimin, bireylere faaliyetleri konusunda bilgi vermesi, bilgi ve belgelere erişimin sağlanması, danışma ve aktif katılım şeffaflığının temel unsurlarını oluşturmaktadır. Vatandaşların bilgiye ulaşmasını sağlayacak sisteminin oluşturulması ve kullanımının benimsenmesi, karar alma süreçlerinde fikirlerinin alınması ve aktif katılımlarının sağlanması şeffaflığı artıran ve hesap verilebilirliği sağlayan en önemli unsurlardır. Bilgi kullanımı; vatandaşlar kamu ile ilgili bilgileri

devletin yayınlaması ve talep etmeleri doğrultusunda öğrenebilmesidir. Danışma; kamunun karar alma sürecinde vatandaşlara danışması, yorumlarını ve değerlendirmelerini almasıdır. Aktif katılım ise vatandaşın karar alma sürecinin belirlenmesinde ortaklık ilkesine dayanarak katılması anlamındadır. Yani politikalarla ilgili görüş ve fikirlerini belirtilmesidir. Bununla birlikte politika oluşturulmasında son karar ve sorumluluk devlete aittir (Eken, 1993; 154-155).

Yukarıdaki bilgiler ışığında şeffaflık, yapılan ve yapılmakta olan kamusal faaliyetlerden kamuoyunun haberdar olması faaliyetlere ilişkin bilgi ve belgelerin halka açıklanması şeklinde tanımlanabilir.

Yönetimde şeffaflık kavramının ortaya çıkışı ve gelişim sürecine değinmek gerekirse:

On sekizinci yüzyılın sonundan bu yana İsveç dışında kamu yönetiminde hakim olan sistem, takdire dayalılık ve gizlilikti. Açık yönetim ilkesi 1960 yılından sonra demokrasilerde yer etmeye ve gelişmeye başlamıştır (Kuzey, 2004; 67).

On sekizinci ve 19. yüzyılların klasik liberal düşünce ve uygulamalarında, devlet ülkeyi dış tehlikelere karşı savunma, içeride düzen ve güvenliği sağlama gibi sınırlı bir sorumluluğa sahipti. İktisadi ve mali kaynakları yerinde kullanmayıp, israf edeceği ekonomide doğal gidişatı olumsuz etkileyeceği gerekçesiyle, yetkilerinin asgari düzeyde tutulması gerektiği savunulmaktaydı. Ancak 20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan sosyal, politik ve ekonomik gelişmeler mevcut yönetim sisteminde değişikliklere gidilmesine neden olmuştur. “Sosyal Refah Devleti” anlayışı ile devletin yetki alanı genişlemiş sosyal ve ekonomik alanda müdahalesi artmıştır (Günaydın, 2003; 130).

Artan kamu müdahalesinin yanında kamu hizmetlerinin ve kamu faaliyetlerinin genişlemesi, devletin her alanda kendini hissettirmesine ve bireylerle sık sık karşılaşır hale gelmesine neden olmuştur. Bu gelişmeyle bireylerin bu faaliyetlerin yürütülmesinden zarara uğrama olasılıkları artmıştır (Eken,1993; 28).

Yaşamlarının hemen her alanında idari işlem ve eylemlerle karşılaşan bireyler kendilerini bu derece etkileyen müdahalelere karşı haklarını savunabilmek için bu işlemlerin nasıl ve ne şekilde yapıldığını bilme ihtiyacı duymuş ve ilgili kararların nasıl alındığı konusundaki bilgilenme taleplerinin artmasına neden olmuştur (Adalı,2004; 11). Bu taleplerinin artmasında artan devlet müdahalesinin yanında eğitim ve kültür düzeyindeki gelişmeler, teknolojik ilerlemeler ve yaşam anlayışındaki değişimler etkili olmuştur.

1.1.3.2. Şeffaflığın Gerekliliği ve Faydaları

“Şeffaflık, politikayı temizleyecek ilaçlardan birisidir. Hiç bir şey şeffaflık kadar politikadaki kötü uygulamaları kontrol edemez. Evinin çevresindeki duvarın etrafına bir delik açmaya çalışan bir İrlandalı’ya ne yaptığı sorulduğunda İrlandalı şöyle cevap vermiş: ‘evin bodrum katındaki karanlığın dışarı çıkması için uğraşıyorum...’
Galiba, bizim şimdi yapmamız gereken de budur.”

Woodrow Wilson

Kamu yönetiminin görev ve faaliyetlerinin artması işleyiş itibariyle karmaşık bir nitelik kazanmasına neden olmakta ve artan orandaki müdahale idari ve yargı denetiminin yanında, kamuoyu denetimini de gerekli kılmaktadır. Böyle bir denetim ise yönetimin işlem ve eylemlerini dışa açmasını, yönetilenlerin de yürütülen işlem ve eylemler hakkında gerekli bilgiye sahip olmasını, alınan kararların nasıl ve kimler tarafından alındığını bilmesini yani bireylerin yönetime aktif katılımını gerektirmektedir (Eken, 1994;25).

Yönetilenlerin bilgisi dışında yapılan uygulamaların, denetlenmesi mümkün olamamakta ve yönetim tamamıyla uygulayanların inisiyatiflerine bırakılmaktadır. Bu tür uygulamaların doğal sonucu olan gizlilik ve dışa kapalılık, yapılan yolsuzlukların gizli kalmasına ortam hazırlarken, vatandaşları da bürokrasi karşısında savunmasız bırakmaktadır. Ayrıca, karar alma mekanizmalarının dışa kapalı olması rüşvet kurumunun yapısallaşmasında da etkili olmaktadır (Eryılmaz, 1994; 44).

Kamuoyunun bilgilendirilmesi konusunda çok sayıda kısıtlayıcı düzenlenme, bilginin saklanması yönünde yaygın bir anlayış olmasına rağmen toplumların tercihi genellikle daha fazla açıklığın ve şeffaflığın sağlanması yönündedir. Bireyler için hükümetlerin faaliyetlerini ve politikalarını değerlendirebilecek bilgilere sahip olabilmek çok önemlidir. Şeffaflık kamuyu bu faaliyetlerin ve politikaların konuşulmasına ve tartışılmasına götürür. Buda politikacıların sorumluluğunun artırılmasını ve hükümetler üzerinde yapıcı bir disiplin kaynağı oluşturulmasını sağlar.

Ayrıca şeffaflığın artırılması ekonomik entegrasyonun gelecekteki başarıları içinde en temel anahtarlar olarak görülmektedir. İktisadi açıdan kaynakların etkin ve verimli bir biçimde kullanılmasında ve dağıtımının sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Politik açıdan bakıldığında ise hükümet politika ve kararlarının anlaşılması ve değerlendirilmesi demokratik sistemlerin iyi işlemesi, hukukun üstünlüğü,

kanunlar önünde eşitliğin sağlanabilmesi ve hesap verilebilirliğin sağlanabilmesi açısından büyük önem arz etmektedir (Kuzey, 2004; 67-68).

Şeffaflığın olmadığı yerde gizlilik ve kapalılık hâkim olmakta; bilgi, belge ve diğer veriler vatandaşlara açıklanmamaktadır. Kapalı bir kamu yönetimi sisteminde; kamu çalışanlarının keyfi davranışları ve etik dışı faaliyetleri egemen olmakta, kamu görevlileri de etik dışı faaliyetlerin vatandaş tarafından bilinmemesi rahatlığı ile hareket edebilmektedir. Yaşamımızın hemen her alanında yönetimin etkilerini hissettiğimiz bir ortamda sözü edilen etik dışı faaliyetlerin başlıca sebeplerini sıralamak gerekirse;

- Kamuda hukuk devleti ilkesinin yerleşmemiş olması
- Kamuda etik kültürünün yerleşmemiş olması
- Bürokrasinin merkezîyetçi ve statükocu yapısı
- Siyasilerin bürokratik yapı üzerindeki etkisi
- Takdir yetkisinin keyfi kullanılışı
- Bürokratik hizmetlerin kalitesi
- Kamu görevlilerinin kamu hizmetine adanmışlığında yetersizlik
- Bürokratik işlemlerdeki kuralların çokluğu ve karmaşıklığı
- İdari usul eksikliği
- Kamuda istihdam sorunları
- Kamu yönetiminde şeffaflık eksikliği
- Kamu yönetiminde denetim yetersizliği
- Ekonomik nedenler
- Eğitimin yetersizliği
- Medya ve sivil toplumun etkinliğinin az oluşu
- Bürokratik ayrıcalıklar (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, 2005; 3)

Yönetimde etik dışı faaliyetlere neden olan sebepler arasında, “yönetimde şeffaflık eksikliği” önemli bir yere sahiptir. Yöneticilerin karar, eylem ve davranışlarının şeffaflık içerisinde yürütülmesini ifade (Aktan; 1) eden yönetimde şeffaflık kavramının sağlanması ile, yönetilenler kamu kaynaklarının nasıl ve hangi amaçlara yönelik olarak kullanıldığı konusunda gerekli bilgiye sahip olurken yönetime duyulan güven artar. Ayrıca şeffaflık denetim mekanizmalarının sağlıklı olarak işleyebilmesi için gerekli olan bilgilerin sistem tarafından üretilmesini ve israfın, suiistimalin, sahteciliğin en alt seviyeye indirilmesini sağlar (TÜSİAD, 2005; 100).

“Yönetimin katılıma ve etkileşime kapalı olması karar verme mekanizmalarında kurumlardan ziyade bireylerin ön plana çıkmasına sebep olur ki, bu durum zaten

müdahalenin, denetimin ve katılımın olmamasının beklenen bir sonucudur. Böyle bir konjonktürde bireylerin ellerindeki yetkileri yönetilenlerin aleyhine olacak bir biçimde genişletmeleri ve yönetimde siyasal karar alma ve uygulama süreçlerinde ortaya çıkabilecek özel çıkar sağlama çabalarıyla da çakışması ve aynı doğrultuya yönelmesi kaçınılmaz olacaktır” (TÜGİAD, 1997; 12, aktaran Kargın “ve” Sezer, 2002; 212).

Eryılmaz (1994; 44) ise yönetimde şeffaflığın önemini şu cümleleriyle özetlemiştir. “Yönetilenlerin karar alma ve uygulama mekanizmalarına dahil edilmemeleri; idarenin eylem ve faaliyetlerinin gereklilikleri ve ayrıntıları hakkında yönetilenlere bilgi verilmemesi ve hiçbir şekilde iradesine başvurulamaması anlayışının yavaş yavaş statükoculuğa dönüşmesini yadırgamamak gerekir. Çünkü yönetilenlerin bilgisi ve ilgisi dışında yapılmaya başlanan icraatların, denetlenmesi de mümkün olamamakta ve neyin doğru neyin yanlış olduğu da uygulayanların inisiyatiflerine bırakılmaktadır. Statükoculuğun doğal sonucu olan gizlilik ve dışa kapalılık yapılan yolsuzlukların gizli kalmasına ortam hazırlarken, vatandaşları da bürokrasi karşısında savunmasız ve güçsüz bırakmaktadır. Bunun yanında, karar alma mekanizmalarının dışa kapalı ve hiyerarşik olmasının rüşvet kurumunun yapılaşmasında da etkili olduğu belirtilmektedir” (Aktaran Sezer ”ve” Kargın, 2002; 212).

Özetle şeffaflık kavramının, yolsuzlukların önlenmesi aşamasında etkili bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Bu anlamda kavram önemli bir görevi yerine getirmektedir. Ayrıca yolsuzluğun önünü tıkaması açısından yönetimler açıklığa büyük ihtiyaç duymaktadırlar. Yolsuzlukların ülkemiz özel koşullarına ait nedenleri dikkate alındığında da denetime sağladığı faydanın yanı sıra kamuoyunun etkisini arttırması açısından da şeffaf yönetim yolsuzlukla mücadelede önemli yararlar sağlamaktadır (Özcan, 2006;3)

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yönetimde gelişmeye başlayan şeffaflık anlayışı ile yönetim ve yönetilenler arasında daha güçlü ve güven çerçevesinde gelişen bir bağ kurulmuştur. Şeffaflık, yönetim ve yönetilenler arasındaki ilişkinin güvenilir, dengeli ve belli bir düzen içerisinde gerçekleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Böylelikle bireyler toplumsal ilişkilerde merkezi bir rol oynamakta, yönetim ve toplum arasında daha güçlü ve güven içerisinde gelişen bir bağ kurulmaktadır. Ayrıca açık yönetim toplum ve yönetim arasındaki mevcut olan mesafeyi kaldırarak kendisinden korkulan yönetim anlayışı yerine halkın hizmetinde olan bir yönetimi bırakmaktadır (Eken,1994; 53).

Şeffaflık aynı zamanda vatandaşların kamu kaynaklarının nasıl kullanıldığı konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlar. Şeffaf bir sistem sayesinde, yönetilenlerin kamu kaynaklarının nasıl ve hangi amaçlara yönelik olarak kullandığı konusunda gerekli bilgilere sahip olabilmelerinin yanında yönetenlerin, yetkilerini kamu yararına ters ve kendi çıkarlarına gözetken bir şekilde kullanımının önüne geçilebilmektedir. Bu da siyasetçileri, bürokratları ve diğer kamu görevlilerini kamu yararına daha uygun davranmaya teşvik etmektedir. Böylece kamusal kaynakların etkin dağılımı ve verimliliği sağlanarak kamu yönetimi etkinleştirilebilmektedir (Kızıldaş, 2001; 10). Diğer bir anlatımla şeffaf yönetimde, sorumlu birim ve kişiler bellidir. Bu sebeple yetkililer hesabını veremeyecekleri işlerden kaçınır, sorumluluklarını kurallara uygun, verimli bir şekilde yerine getirirler. Buda yozlaşma ve yolsuzlukların yok olmasına veya en azından asgari seviyeye inmesine ve kamu hizmeti kalitesinin artmasını sağlamaktadır (Fındıklı, 1996; 106). Kısacası şeffaf bir yönetim, yönetilenlerin yöneticileri saydam bir mekanda izlemelerine ve kontrol etmelerine imkan sağlar. Böylelikle siyasal kirliliklerin (Aktan; 4) su yüzüne çıkarılmasına ve siyasal gücün kötüye kullanılıp yolsuzluk ve etik dışı faaliyetlerin oluşmasına engel olmaktadır.

Şeffaflık, kamu yönetimine duyulan güveni artırır. Şeffaflık toplumun devlet üzerindeki denetimini arttırdığından, şeffaf bir sistemde devletin kendi ihtiyari yetkilerini kısıtlayan yetkiler koyması ve bu kuralları uyacağı konusunda toplumu ikna etmesi, bu konuda inandırıcı olması daha kolaydır. Şeffaf bir sistem, bilgilere tam, doğru ve zamanında ulaşılmasına, hiyerarşi içerisinde kimin ne yaptığının bilinmesine imkân vererek kamu kesiminde sorumluluk dağılımını kolaylaştırır. Devlet yetkilerinin keyfi bir biçimde kullanılamayacağı konusundaki inanç kamu yönetimine duyulan güveni artırır (TÜSİAD Raporu, 2005; 190). Vatandaşın devlete olan güvenin artması ise devlet – vatandaş ilişkisini sağlamlaştırır.

Yönetimde açıklık ile yönetimin karar alma süreci içerisinde yapılan bütün müzakerelerin, kurul toplantılarının dileyen herkese açık olmasını mümkün kılacaktır. Böylelikle faaliyetlerinde mevcut olan gizlilik geleneği yerine toplumun katılımına açık bir hal alacaktır. “Yönetimde açıklık ilkesi kapsamında yer verilmesi gereken katılım ise , kamusal faaliyetlerin yürütülmesinde yönetilenlerin yönetimle işbirliği yapabilmesi ve yönetimin bireylerin hizmetinde olmaya zorlanmasını ifade etmektedir” (Akıllıoğlu, 1983; 101-105 aktaran Adalı,2004; 20).

Şeffaflık idarenin işlevlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesini sağlar. Bu duruma örnek vermek gerekirse, şeffaf bir sistemde kamu hizmetlerinin maliyeti

izlenebilmekte; maliyetin fazla olması durumunda hizmet sunulma biçimi değiştirilebilmektedir. Erişilmesi düşünülen kamusal amaçlar ve bunları gerçekleştirmek için izlenecek politikalar ve yöntemler en doğru şekilde belirlenir. Yine açık yönetim idarenin daha objektif hareket etmesini, yönetimde tarafsız davranmasını sağlar. Ayrıca yönetimde şeffaflığın sağlanması bireylere bilgi ve belgelere ulaşma, kendisi ile ilgili alınan kararlara katılma imkanı verir (Fındıklı ,1996; 108).

1.1.3.3. Şeffaflığı Olumsuz Etkileyen Faktörler

Kamu yönetiminde dışa kapalılık ve gizliliğin gelenek haline gelmiş olması şeffaflığın önündeki en önemli engellerden biridir. Yönetimin katılıma ve etkileşime kapalı olması, yönetilenlerin karar alma ve uygulama süreçlerine dâhil edilmemesi kapalı yönetim anlayışının sonucudur.

Kötü bir yönetim yapısının olması yani; yönetimin siyasi, ekonomik, hukuki ve etik altyapılarının bozulmuş olması şeffaflığın sağlanmasına olanak vermez. Yönetimde görev ve sorumlulukların yerine getirilmemesi, değerlendirmelerin doğru yapılmaması, hizmetlere ilişkin standartların belirgin olmaması da kötü bir yönetim yapısının özelliğidir. Bu durum özellikle hesap verilebilirlik düzeyleri düşük olan yönetsel sistemler için geçerlidir. Bu sistemlerde, yolsuzluk ve çıkar ilişkileri, siyasi istikrarsızlıklar ve toplumsal ve ahlaki yozlaşma yaygındır. Yolsuzluk ve çıkar ilişkilerin olması, ülkelerin etik kodlarının bozulmasının sonucudur. Yolsuzluğun artması, kamu kaynaklarının israfına, kamu gelirlerinin azalmasına, toplumsal refah kaybına ve halkın adalet duygularının sarsılması sonucu devlete olan güvenlerinin azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca etkin bir denetim sisteminin bulunmaması da yolsuzluk ve çıkar ilişkilerinin güçlenmesini teşvik eder.

Kamu yönetim faaliyet ve süreçleriyle ilgili sistematik ve düzenli bilgilerin olmaması, kayıt sisteminin bir türlü oluşturulamaması ve aktif hale getirilememesi gerek kamu kuruluşlarının gerekse vatandaşların bu faaliyetlerle ilgili bilgilere ulaşmasını engellemekte, ulaşılan bilgilerin doğruluğu sorgulanamadığından inandırıcılık ölçüsü düşük olmaktadır. Bu faaliyet ve süreçlerle ilgili asimetrik bilginin söz konusu olması da istatistikî verilere olan güveni sarsmakta ve bu verilerin kullanılabilirliğini ortadan kaldırmaktadır. Devletin asimetrik bilgiyi engellemek amacıyla teknolojik ve mali altyapıyı kurarak düzenli bir bilgi akışı sağlayacak bir sistem oluşturması gereklidir. Devletin faaliyetleriyle ilgili olarak vatandaşları bilgilendirmek amacıyla süreli rapor, bülten ve veriler yayınlaması sağlanmalıdır.

Şeffaflık, üzerinde yoğunlaştığı konu türlerine göre farklı ayırımlara tabi tutulmaktadır. Süreçlere ilişkin şeffaflık, maliyetlere dair şeffaflık, faaliyet şeffaflığı, performansa dayanan şeffaflık ve mali şeffaflık gibi. Şeffaflığın değişik türleri ve boyutlarının birlikte ve birbirlerini destekleyecek şekilde tasarlanması ve yaşama geçirilmesi gerekmektedir (TÜSİAD Raporu, 2005; 186) .Burada ilk olarak günümüzde sıkça karşımıza çıkan ve büyük bir öneme sahip olan mali şeffaflık kavramı üzerinde durulacaktır.

1.2. Kamu Mali Yönetiminde Şeffaflık

Mali şeffaflık, hükümetin yapısını ve fonksiyonlarını, mali politika planlarının, kamu sektörü hesaplarının ve mali hedeflerinin kamuoyuna açık olmasıdır(Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu,2000,Ankara aktaran Toker, 2002; 2). Başka bir ifadeyle; mali şeffaflık kamu kaynaklarının kim tarafından, nasıl ve hangi amaçla kullanıldığı bilgisinin var olmasıdır. Mali şeffaflık seçmenlerin ve mali piyasaların, hükümetlerin şimdiki ve gelecekteki mali durumlarını doğru olarak değerlendirebilmeleri için kamu sektörü dışında gerçekleşen işlemlerini de içermek üzere, hükümet işlemleri üzerine uluslararası karşılaştırılabilir, anlaşılabilir, zamanında, kapsamlı ve güvenilir bilgiye kolayca ulaşmayı içerir (Cansız, 2000; 267).

Diğer bir tanıma göre mali şeffaflık, “Devletlerin mali işlemlerine ilişkin olarak aldığı kararlara kamu hesaplarına ve mali projeksiyonlara, söz konusu mali işlemlerin fonksiyonları ve yapısına ve tüm bu işlemlerin uygulama sonuçlarına kamuoyu tarafından erişilebilmesi ve tüm bu bilgilerden kamuoyunun haberdar edilmesidir(Sak, Sönmez, 2000; 80 aktaran Avcı, 2005; 15)

Yapılan bir çok tanımda öne çıkan unsurlar devletin işleyişi ve yapısına, yaptığı faaliyetlere, kaynaklarına ve uygulamayı düşündüğü politikalara ilişkin bilgilerin kamuya açık olması ve bu bilgilerin uluslararası karşılaştırmalara da imkan verecek şekilde zamanında, ayrıntılı, anlaşılabilir ve tutarlı olarak sunulması (Acar, 2007; 6) kısacası devletin kamusal faaliyetleri ile ilgili yaptığı ve yapacağı işlemler ile ilgili raporlarını hesap verme sorumluluğu içerisinde kamuoyuna sunmasıdır.

Mali şeffaflık iyi bir ekonomi politikası için ön şarttır. Mali şeffaflık mali politikaların planlanması, uygulanması, denetlenmesi aşamalarını düzenlediği için bu politikaların daha iyi anlaşılmasına ve geçerlilik kazanmasına imkan sağlar. Makro ekonomik istikrarın ve iktisadi politikaların sağlanması ve ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi açısından mali şeffaflık büyük önem taşımaktadır (Coşkun, 2004)

Mali şeffaflığın amacı; kamu kaynaklarının nasıl ve hangi amaçlara yönelik olarak kullanıldığı konusunda vatandaşları bilgilendirmek ve kamu yönetimine duyulan güveni arttırarak etkin ve verimli bir yönetim sistemi oluşturmaktır. Şeffaf olmayan mali yönetimler ekonomik, politik ve siyasi istikrarsızlıklarla karşı karşıya kalır bu da yönetimin etkinliğini ve verimliliğini azaltır. Mali şeffaflık yönetimin imajını iyi yönde değiştirir. İyi bir mali yönetim imajı da hükümetin faaliyetlerinin etkinliğini artırır ve güçlü bir kamu mali sistemi oluşturulmasını sağlar.

Şeffaflığın artırılması ekonomik entegrasyonun gelecekteki başarıları içinde en temel anahtarlar olarak görülmektedir. İktisadi açıdan kaynakların etkin ve verimli bir biçimde kullanılmasında ve dağıtımının sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Politik açıdan bakıldığında ise hükümet politika ve kararlarının anlaşılması ve değerlendirilmesi demokratik sistemlerin iyi işlemesini kolaylaştırır.

1.2.1. Mali Şeffaflığın Faydaları ve Sakıncaları

Günümüz kamu mali yönetiminde önemli bir yere sahip olan mali şeffaflık kavramının mevcut faydalarının yanında yanlış uygulanması durumunda bazı sakıncalı durumlar ortaya çıkmaktadır. İlk olarak faydaları üzerinde durmak gerekirse;

Her şeyden önce mali şeffaflık, yönetimin mali politikalarının başarılı bir şekilde gerçekleşmesinin yanında makroekonomik politikaların ve tercihlerin kamuoyu tarafından anlaşılması suretiyle beklentiler üzerine olumlu sonuçların oluşmasına yardımcı olur (Hücran ve diğerleri, 2000; 1).

Şeffaflık idarenin işlevlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesini sağlar. Bu duruma örnek vermek gerekirse şeffaf bir sistemde kamu hizmetlerinin maliyeti izlenebilmekte; maliyetin fazla olması durumunda hizmet sunulma biçimi değiştirilebilmektedir. Erişilmesi düşünülen kamusal amaçlar ve bunları gerçekleştirmek için izlenecek politikalar ve yöntemler en doğru şekilde belirlenerek mali piyasaların ve girişimcilerin doğru karar alması sağlanmaktadır (Acar, 2007; 30). Piyasaların ve girişimcilerin doğru kararlar vermesi ekonomide istikrarın sağlanmasına dolayısıyla güçlü bir ekonomi oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Mali şeffaflık ile uluslararası kabul edilmiş standartlarda bilgi üreten, mevcut durumun doğru analiz edilmesine imkan sağlayan, gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel faaliyetler hakkında zamanında ve güvenilir bilgiler sunan yönetimler, piyasaların oto kontrolünü sağlamada önemli bir mesafe katetmiş olurlar (Acar, 2007; 30)

Şeffaf bir mali sistem, bilgilere tam, doğru ve zamanında ulaşılmasına, hiyerarşi içerisinde kimin ne yaptığının bilinmesine imkân vererek kamu kesiminde sorumluluk dağılımını kolaylaştırır (Kızıлтаş, 2001; 9).

Şeffaf olmayan mali politika uygulamaları, istikrarsızlığa, kaynak tahsisinde etkinsizliğe ekonomik ve mali durumun daha da kötüleşmesine yol açabilir. Bu etkiler belki kısa dönemde görülmeyebilir; ancak uzun dönemde derin finansal krizlere yol açabilir ve bu krizlerin önlenmesi de yüksek maliyetler gerektirebilir (Kızıлтаş, 2001; 10).

Mali şeffaflığın faydalarını kısaca özetlemek gerekirse (Kızıлтаş, 2001, 8-9):

- Mali şeffaflık sorumluluğu güçlendirir ve demokratik ülkelerde sürdürülebilir olmayan politikaların getirmiş olduğu politik riskleri artırarak iktidardan uzaklaşmalarına neden olur

- Bir yönetimin orta vadeli mali politikalarının başarılı bir şekilde gerçekleşmesini sağlar

- Makroekonomik beklentilerin kamuoyu tarafından anlaşılması beklentiler üzerinde olumlu sonuçlar yaratır.

- Bütçeye ilişkin planların zamanında yapılması piyasanın devletin hedefleri hakkında bilgi sahibi olmasına ve kendini bu duruma göre ayarlamasına imkan verir.

Yönetimde mali şeffaflığın yararları herkesçe kabul edilmekle birlikte zamanında ve doğru bir şekilde kullanılmaması durumunda söz konusu faydalarının yanında olumsuz durumlarda söz konusu olabilmektedir.

Devlet tarafından belirlenen hedeflerin hemen açıklanması durumunda yapılan değerlendirmeler sonucunda başlangıçtaki hedeflere alternatif durumlar getirmektedir. Mali alanda sübvansiyonlar ve vergi harcamalarında yapılacak olgunlaşmamış açıklamalarda istenilen amaçlarda etkinsizlik yaratır. Bu durum haksız kazanca yol açabileceği gibi gereksiz yere bütçe maliyetini artırır (Kızıлтаş, 2001; 10-11). Bu sebepten dolayı bazı politik hedeflerin tam olarak yerine oturmadıkça açıklanmaması gerekmektedir.

Mali şeffaflık, bilginin ulaşılabilirliğinin sağlanması açısından teknik donanım gerektirir. Bütün bilgilerin merkezileştirilerek ulaşılabilirliğini sağlamak, kurumsal yapının da buna elverişli bir şekilde organizasyonunu zorunlu kılar. Verilerin anlamlı olabilmesi için kullanılan tekniğin elverişli olması gerekir. Muhasebe ve raporlama

sistemi, mali faaliyetleri değerlendirmeye olanaklı kılacak şekilde yapılmalıdır buda bir ön maliyet gerektirmektedir (Kızıltaş, 2001; 10).

Çağdaş demokrasilerde medyanın etkisi ve politik rekabetin giderek görünüm odaklı olmasından dolayı “imaj oluşturmaya” şiddetli eğilimler mevcut olup aşırı şeffaflık ve açıklık “imaj mühendisliğine” yol açarak, somut kaliteyi azaltabilmekte bu durum hükümetin zor meselelerle uğraşmaktan ve iyi fikirler üretmekten geri durmasına sebep olabilmektedir(Acar,2007; 32). “Bu durum ayrıca politikacıları eleştirme kabiliyetine haiz ve yanlışları bulabilen personelin çalışmalarını baskı altına almalarına yol açabilir”(Cansız, 2002; 17).

1.2.2. Mali Şeffaflığı Olumlu ve Olumsuz Etkileyen Faktörler

Mali şeffaflığın gerçekleşmesi için öncelikle demokratik bir devlet yapısının ve hukuk devleti sisteminin var olması gerekmektedir. Demokratik yönetim ve hukuk devleti anlayışının olmadığı bir toplumda şeffaflıktan söz etmek mümkün olmaz. Ayrıca şeffaflık ilkesi beraberinde hesap verme sorumluluğunu da getirir. Kamu kesimini oluşturan kuruluş ve bu kuruluşlarda çalışan kamu görevlilerinin kamu hizmeti sunumunda, kamu yararını gözetmeleri ve vatandaşları bilgi sahibi etmeleri gerekmektedir. Kamu hizmeti sunumunda süreklilik, açıklık, tarafsızlık gibi esaslara uyulması gerekmektedir.

Mali şeffaflığın sağlanmasında, devletin, kamu yönetimine ait bilgileri vatandaşlara belli bir standartta sunması gerekmektedir. Böylece halkın karar alma sürecine aktif katılımı sağlanmış olur. Diğer taraftan vatandaşların da devletin faaliyetleri konusunda bilgi edinme özgürlüğünün bulunması gerekmektedir. Bunu sağlamanın yolu ise; gerek devletin bilgi vermesini, gerekse vatandaşların bilgi edinme haklarını kısıtlayan yasal engelleri ortadan kaldırmaktır. Bilgi ve belgelerin vatandaşların erişebileceği ve etkin bir biçimde kullanabileceği şekilde düzenli, anlaşılabilir ve tutarlı olması gerekmektedir.

Mali şeffaflığın sağlanmasında şüphesiz etkin denetimin olması da gereklidir. Denetimin; sistemli, planlı, programlı, hedefli ve sürekli bir faaliyet olup, uzmanlık becerilerine sahip kişi, birim, kurul, kuruluş ve kurumlarca yerine getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca denetim, sağlıklı mali yapının sürdürülmesinde, şeffaflık ve hesap verme sorumluluğunun yerleşmesinde olumlu katkılar sağlamakta, dolayısıyla da yolsuzlukların önlenmesinde ve tespitinde önem kazanmaktadır (Polat, 2003; 65). Denetim birimleri (iç ve dış denetim) arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması

da etkin denetim için gereklidir. Mali şeffaflığın etkin denetiminin sağlanmasında en önemli kavramlardan biri de bağımsızlıktır. Denetim birimlerinin ve mensuplarının bağımsızlığı, denetimden istenilen sonuçların alınabilmesini sağlar. Ayrıca, denetim faaliyetlerinin ve raporlarının kamuoyu bilgisine ve değerlendirilmesi sunulması şeffaflığın korunmasının koşuludur.

Mali şeffaflığın sağlanmasına yönelik bu olumlu durumların yanında bazı faktörler yönetimde mali şeffaflığın sağlanmasında engel teşkil edebilmektedir. Şeffaflığı engelleyen bu faktörlerin başında gizlilik gelmektedir.

Kamu yönetiminde dışa kapalılık ve gizliliğin gelenek haline gelmiş olması mali şeffaflığın önündeki en önemli engellerden biridir. Yönetimin katılıma ve etkileşime kapalı olması, yönetilenlerin karar alma ve uygulama süreçlerine dâhil edilmemesi kapalı yönetim anlayışının sonucudur.

Kötü bir yönetim yapısının olması yani; yönetimin siyasi, ekonomik, hukuki ve etik altyapılarının bozulmuş olması şeffaflığın sağlanmasına olanak vermez. Yönetimde görev ve sorumlulukların yerine getirilmemesi, değerlendirmelerin doğru yapılmaması, hizmetlere ilişkin standartların belirgin olmaması da kötü bir yönetim yapısının özelliğidir. Bu durum özellikle hesap verilebilirlik düzeyleri düşük olan yönetsel sistemler için geçerlidir. Bu sistemlerde, yolsuzluk ve çıkar ilişkileri, siyasi istikrarsızlıklar ve toplumsal ve ahlaki yozlaşma yaygındır. Yolsuzluk ve çıkar ilişkilerin olması, ülkelerin etik kodlarının bozulmasının sonucudur. Yolsuzluğun artması, kamu kaynaklarının israfına, kamu gelirlerinin azalmasına, toplumsal refah kaybına ve halkın adalet duygularının sarsılması sonucu devlete olan güvenlerinin azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca etkin bir denetim sisteminin bulunmaması da yolsuzluk ve çıkar ilişkilerinin güçlenmesini teşvik eder.

Kamu yönetim faaliyet ve süreçleriyle ilgili sistematik ve düzenli bilgilerin olmaması, kayıt sisteminin bir türlü oluşturulamaması ve aktif hale getirilememesi gerek kamu kuruluşlarının gerekse vatandaşların bu faaliyetlerle ilgili bilgilere ulaşmasını engellemekte, ulaşılan bilgilerin doğruluğu sorgulanamadığından inandırıcılık ölçüsü düşük olmaktadır. Bu faaliyet ve süreçlerle ilgili asimetrik bilginin söz konusu olması da istatistikî verilere olan güveni sarsmakta ve bu verilerin kullanılabilirliğini ortadan kaldırmaktadır. Devletin asimetrik bilgiyi engellemek amacıyla teknolojik ve mali altyapıyı kurarak düzenli bir bilgi akışı sağlayacak bir sistem oluşturması gereklidir. Devletin faaliyetleriyle ilgili olarak vatandaşları bilgilendirmek amacıyla süreli rapor, bülten ve veriler yayınlaması sağlanmalıdır.

Bütçe sisteminin karmaşık bir yapıda olması mali şeffaflığın gerçekleştirilmesini engeller. Bütçe sisteminin hazırlık, uygulama, raporlama aşamaları açık olmalıdır. Devlet faaliyetlerine ilişkin bilgilerin zamanında ve doğru olarak ulaşabilmesine olanak sağlayan etkin bir muhasebe sisteminin varlığı da gereklidir. Bütçenin hazırlaması ve uygulanması sırasında, karar alma süreçlerinin etkinliğinin sağlanabilmesi için yoğun bir şekilde bilgisayar teknolojilerinin kullanıldığı bir enformasyon sistemine de gereksinim vardır.

1.2.3. Türk Kamu Mali Yönetiminde Şeffaflık

Son yıllarda yeterince mali şeffaflığa sahip olmayan ülkelerin ekonomilerinde yaşanan finansal krizler, mali şeffaflık kavramının başta uluslararası finans kuruluşları olmak üzere birçok ülkenin gündeminde yer almasına neden olmuştur. Nitekim 1997 yılında Güney Doğu Asya’da patlak veren ve sonrasında Rusya, Brezilya ve Arjantin’i de içine alan finansal krizin temel nedenleri arasında şeffaflık eksikliği gösterilmektedir (Yılmazcan). Ülkemiz dış etkenler yoluyla gündeme gelen ve 1995 yılında Dünya Bankası’nın desteği ile yürütülen Kamu Mali Yönetim Projesi gibi bazı projelerle bürokrasilerde yer almaya başlayan ve şeffaflık olgusu, uluslar arası alanda yaşanan krizlerinde etkisiyle Türkiye’de de mali yapının ve genel olarak yönetim yapısının sorgulanmasına neden olmuştur (Acar, 2007; 57).

Artan yolsuzluk haberleri ve kamu kaynaklarının kötüye kullanıldığı yönündeki iddialar, vatandaş ve yönetim arasında güven sorunun oluşmasına neden olmuş yaşanan mali krizlerin de etkisiyle mali yönetim konusunda bir şeyler yapılması gerektiği fikri vatandaşlarda oluşmaya başlamıştır.

Dünyada şeffaflığı değişik boyutları ile ele alan birçok kurum bu konuda çalışmalar yapmakta kendi görev alanlarına ilişkin olarak saydamlık standartları oluşturmaktadırlar. Uluslararası kuruluşlar devletlerin deneyimlerinden yararlanarak bundan sonraki uygulamaları kolaylaştırmak amacıyla genel kabul görmüş ilke, standart ve yöntemler geliştirmişlerdir. Mali şeffaflık konusunda en sistematik çalışmayı IMF yapmış ve 1998 yılında iyi uygulama örneklerini bir arada değerlendirmek suretiyle “Mali Saydamlık İyi Uygulamalar Tüzüğü (Code of Good Practices on Fiscal Transparency)”nü yayınlamış ve bunu 2001 yılında yeniden gözden geçirerek mevcut haline getirmiştir.

1.2.3.1. IMF Mali Şeffaflık Standartlarına Göre Türk Kamu Mali Yönetiminde Şeffaflık

Devletin mali politikalarının gerekçeleri, politika hedefleri ve belirlenen hedefler ile sonuçlar arasındaki uygunluk veya sapmalar, etkin bir raporlama ile ortaya konulabilir. Etkin raporlama ayrıca kamu mali kaynaklarının kullanımında saydamlığın sağlanabilmesi açısından önemlidir. Niyet ve gerekçe, mali hedefler, uygulama, sonuçların hedefler ile karşılaştırılması ve bağımsız denetim etkin raporlama sisteminin kapsamını oluşturur (Cansız, 2000; 270 “ve” Kızıлтаş, 2001; 12).

Zor gibi görünse de bugün bu raporlar birçok devlet tarafından hazırlanmaktadır. Uluslararası kuruluşlar bu devletlerin deneyimlerinden yararlanarak bundan sonraki uygulamaları kolaylaştırmak amacıyla genel kabul görmüş ilke, standart ve yöntemler geliştirmişlerdir. Bu kuruluşların içerisinde IMF, Devletin Mali Saydamlığı İlkeleri ve Devletin Mali Raporlama Standartları ile başı çekmektedir (Atiyas “ve” Sayın, 2000; 8).

IMF’nin; mali şeffaflığın sağlanması konusunda öngördüğü standartlar dört ana başlık altında toplanmıştır. (Hücran ve diğerleri, 2000; 1). Bunlar:

- Görev ve sorumlulukların açık olması
- Bilginin kamuya açık olması
- Bütçe hazırlama, uygulama ve raporlama süreçlerinin açık olması
- Ulusal denetim ve istatistik organlarının bağımsız olması

Makro ekonomik istikrara ulaşmak, büyüme ve kamu mali yönetiminde etkinliği sağlamak amacıyla IMF tarafından belirlenen standartlar çerçevesinde Türkiye’nin durumunun değerlendirilmesi gerekir.

A) Görev ve Sorumlulukların Açık Olması: Düzenlemeye göre kamu kesiminin sorumluluklarının açık bir şekilde tanımlanması gerekir. Bunun için kamu kesiminin örgütsel yapısının ve bu örgütsel yapı içerisinde görev ve sorumluluk dağılımının, kamu kesiminin diğer sektörlerle ilişkilerinin bilinmesi ve bu durumun yasalarla ortaya konulması gerekir (Kızıлтаş, 2001; 95).

Kamu sektörü ve ekonominin geri kalanı arasındaki sınır açık bir şekilde belirlenmeli ve tam olarak anlaşılmalı. Bunun için merkezi hükümet, yerel yönetimler, kamu mali kuruluşları ve mali nitelikte olmayan kamu girişimlerinin tanımlanmış olması gerekir.

* IMF standartlarına göre kamu sektörünün tanımı bütçe dışı uygulamaları da kapsayacak şekilde oluşturulmalıdır. Kamu sektörü hem merkezi hükümeti ve hem de alt düzeyleri ve bütçe dışı işlemleri kapsamalıdır (Cansız, 2000; 272). Ancak Türkiye’de bütçeyle ilişkisi kurulması gerekmesine rağmen bütçe dışında tutulan kamu harcamaları bulunmaktadır. Birçok kamusal harcama döner sermaye, fon, vakıf, dernek, vergi ve özel harcamalar gibi kuruluşlarla bütçe dışına çıkartılmaktadır. Ayrıca bütçe kanunu ile birlikte merkezi hükümet bütçe dışı faaliyetlerine ilişkin herhangi bir rapor yayınlamamaktadır (Hücran ve diğerleri, 2000; 6).

* IMF standartlarına göre kamunun diğer sektörlerle ilişkileri belirli kurallar çerçevesinde ve kamuoyuna açık olması gerekmektedir. Ayrıca kamunun banka dışı özel kesime ekonomik müdahalelerinin açıklanması gerektiği belirtilmektedir. Türkiye’de bu kapsam içerisinde yer alan yarı mali nitelikteki faaliyetlerin büyüklüğü hakkında raporlama yapılmamaktadır (Hücran ve diğerleri, 2000; 6). Ayrıca Türkiye’de bütçe, kamu iktisadi ve bankalar tarafından yürütülen faaliyetlerin maliyetlerini tümüyle yansıtmamaktadır. Bu maliyetlerin bütçe tarafından karşılanması sonucu bütçe açıkları meydana gelmekte ya da kamu sektörü borçlanma gereğinin doğru bir şekilde belirlenememesi sorunu ortaya çıkmaktadır (Toker, 2002; 7).

* Kamu sektörünün hem kendi içinde hem de yasama, yürütme ve yargı fonksiyonları arasında açık bir şekilde tanımlanması ve mali sorumluluğunun açık bir şekilde belirlenmesi gerekir.

Türkiye’de kamu mali yönetiminde görev ve sorumlulukların kesin sınırlarla birbirinden ayrılması IMF’nin kamu sektörü içinde sorumlulukların dağılımı ve koordinasyonun sağlanması standardıyla örtüşmemektedir. Örneğin denetimlerin farklı birimler tarafından yapılması sorumlulukların denetlenmesinde bütünlüğü bozup doğru değerlendirmelerde bulunmayı engellemektedir (Toker, 2002; 9).

Ülkemizde kamu mali yönetiminde görev ve sorumlulukların çok kesin sınırlamalarla birbirinden ayrılmadığı, hatta çakıştığı ve sonuçta ciddi bir koordinasyon sorunuyla karşılaştığı gözlenmektedir. Bu da yönetsel sorumluluğun değerlendirilmesinde güçlüklerin yaşanmasına neden olmaktadır (Polat, 2003; 69).

* Mali yönetimin yasal çerçevesinin açık olması, şeffaflığın sağlanması açısından önemlidir. Bunun sağlanabilmesi için; mali yönetimin bütçe ve bütçe dışı işlemleri kapsayan kapsamlı kanunlar ve idari kurallar tarafından yönetiliyor olması ve vergi resim harç gibi mali yükümlülüklerin açık bir hukuksal dayanağının olması gerekmektedir.

Türkiye de vergilemenin yasal dayanağı bulunmakta ancak vergi kanunlarının anlaşılmasında bir takım problemler görülmektedir (Hücran ve diğerleri 2000; 6).

Ek bütçe, yedek ödenek ve emanet kalemleri uygulamaları ülkemizde sıkça görülmektedir. Bu durum bütçelerin şeffaflıktan uzaklaşmalarına bunun sonucunda da etkinliğin azalmasına neden olmaktadır (Toker,2002, 10).

B) Bilginin Kamuya Açık Olması: Bu başlık altında kamuya etkin ve düzenli bilgi akışının sağlanması buna ek olarak bilgi akışının nitelik ve zamanlama açısından nasıl olması gerektiği belirtilmektedir.

* Hükümetin geçmiş ve cari dönemlere ait yapmış olduğu faaliyetler ile borç ve varlığı hakkındaki bilgileri kamuoyuna sunması gerektiği belirtilmektedir. Bu kapsamda Türkiye’de duruma bakıldığında cari yıl yanında gelecek ve geçmişe ilişkin verilerin düzenli, kapsamlı ve karşılaştırılabilir nitelikte elde edilmesinde çeşitli sorunlar olduğu bilinmektedir. Türkiye’de bütçenin kapsamı çok dar ve merkezi hükümetin bütün faaliyetlerini içermemektedir. Merkezi hükümetin gelir ve giderlerinin önemli bir kısmı konsolide bütçe dışında oluşturulan vakıf, döner sermaye, fon, dernek ve özel hesaplar gibi kuruluşlara kaydırılmıştır. Bunun sonucunda bütçenin birliği ilkesinden uzaklaşmakta ve kamu gelir ve giderleri tam olarak görülememektedir (Toker, 2002;13).

* Mali bilgilerin yayınlanmasına ilişkin taahhütlerin, kanunda yayınlanması ve kamuoyuna yayınlanma takviminin açıklanması gerekmektedir. Türkiye’de verilerin yayınlanmasına ilişkin herhangi bir kanunda taahhüt bulunmamaktadır (Hücran ve diğerleri, 2000; 7).

C) Bütçe Hazırlama, Uygulama ve Raporlama Süreçlerinin Açık Olması: Bu kapsamda bütçe dokümanı, bütçenin sınıflandırılması, mali raporlama ve bütçe uygulama ve izlenmesi üzerinde durulmuştur.

* Düzenleme bütçe dokümanın; bütçenin dayandığı politikalar, makroekonomik çerçeve ve mali politika hedeflerini içermesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca var olabilecek risklerinde dokümanda tanımlanması gerektiği belirtilmektedir. İşte bu konuda yani mali risklerin tanımlanması konusunda Türkiye’de bir eksiklik söz konusudur. Türkiye’de “Yıllık Programlar” ve Bütçe Tasarısı Metni ile birlikte Meclise sunulan “Genel Ekonomik Hedefler” ve “Bütçe Gerekçesi” düzenlemenin bütçe dokümanı standartlarını sağlamasına(bütçe dokümanın; bütçenin dayandığı politikalar,

makroekonomik çerçeve ve mali politika hedeflerini içermesi) rağmen mali riskleri tanımlamamaktadır (Hücran ve diğerleri, 2000; 7).

Düzenleme içerisinde yer alan diğer bir önemli konu ise; bütçe çalışmalarının orta vadeli hazırlanıp meclise sunulması ve bütçe tahminlerinde kullanılan varsayımların, yapılan makroekonomik tahminlerde meydana gelebilecek sapmaların, gerçekleşmesi muhtemel yükümlülüklerin yıl içinde gelebilecek muhtemel maliyetleri ile çıkacak risklerin bütçe metni ile birlikte sunulması gerekmektedir. Ancak belirtilen bu bilgiler Türkiye de yer almamakta ayrıca 5 yıllık kalkınma planları hazırlanmakla birlikte bu planlar makroekonomik çerçeveyi bir program dahilinde ortaya koyacak işlevle yükümlü kılınmamıştır (Hücran ve diğerleri, 2000; 7).

* Düzenleme etkin muhasebe sistemi üzerinde de durmaktadır. Düzenlemeye göre etkin bir muhasebe sisteminin kamu faaliyetleri hakkında zamanında ve güvenilir bilgileri vermesi, aynı işlemler ile tahakkuk eden ödemelere ilişkin kayıtları da içermesi; buna ek olarak tahakkuk bazlı muhasebe sisteminin kullanılmasının daha yerinde olacağı belirtilmektedir (Hücran ve diğerleri, 2000; 8). Türkiye ile ilgili olarak burada ilk akla gelen hiç kuşkusuz bütçe sisteminin muhasebeleştirilmesinde kullanılan sistemdir. Nakit bazlı kayıt sistemi bütçe işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde kullanılmaktadır. Bu durum mali işlemlerin değerlendirilmesinde güçlüklerle karşılaşılmasına neden olmaktadır. Kamu mali durumu ve ekonomi hakkında daha doğru ve güvenilir değerlendirmeler yapabilmek için nakit bazlı tabloların yanında, tahakkuk bazlı raporları da yapmak gerekmektedir (Hücran ve diğerleri, 2000; 8).

* Bütçe kesin hesap hesabının kapsamının dar olması dolayısıyla mali raporlama konusunda ülkemizde bazı eksiklikler yaşanmaktadır. Ayrıca mali raporlamanın kapsamlı, etkin ve güvenilir olması bunlara ek olarak zamanında yapılması gerektiği konusunda da problemler yaşanmaktadır (Hücran ve diğerleri, 2000; 8).

D) Denetimin Bağımsızlığı: Denetim; gerçekleşmiş sonuçları, önceden belirlenen amaçlar, kriterler ve standartlara göre tarafsız olarak analiz etmek ve ölçmek suretiyle kanıtlara dayanarak değerlendirmek, gelecekteki hataların önlenmesine yardımcı olmak, kişi ve kuruluşların gelişmesine, verimlilik, tutumluluk ve etkinliğin sağlanmasına rehberlik etmek ve elde edilen sonuç ve bulguları ilgililere duyurmak için uygulanan sistemli, planlı ve programlı süreçtir (Polat, 2003; 74).

Denetim ile birlikte mali yapıda bir açıklık söz konusu olur. Mali yapının açık olması, harcamalarda bulunan kamu kuruluşlarının daha dikkatli olmaya yönlendirir ki

buda yolsuzlukta bir azalmaya neden olur. Düzenleme mali bilgilerin hem kamuya açık olmasını hem de bağımsız bir denetim organı tarafından denetlenmesini önerir. Bunun için, yasama organı tarafından görevlendirilen kamu hesaplarının doğruluğu ve güvenilirliğine ilişkin raporları kamuoyuna ve yasama organına sunmakla yükümlü olan ulusal bir denetim kurumu veya eş değer bir kurum ile bağımsız bir istatistik organı olması gerekir (Kızıлтаş, 2001; 212).

Şeffaflıktan söz edebilmek için görev ve sorumlulukların açık olarak tanımlanması, bilgilerin düzenli ve kamuoyuna açık olması, bütçelerin hazırlanma, uygulanma ve raporlama süreçlerinin açık ve bağımsız denetim sisteminin olması gerekmektedir (Polat, 2003; 67).

Ülkemizde bütçe işlemlerinin yasalara uygunluğunun denetimi Sayıştay tarafından yapılmaktadır. Ancak Sayıştay'ın denetim sürecinin yavaş işlemesi denetiminin etkin olmamasına neden olmaktadır (Polat,2003;).

1.2.3.2. Türkiye’de Mali Şeffaflığı Sağlamaya Yönelik Çalışmalar

Şeffaflık siyasi anlamda, vatandaşların hükümet politikalarına hükümetin sağladığı bilgi sayesinde erişebilmeleri, ekonomik anlamda da karar ve faaliyetler hakkındaki bilginin ulaşılabilir, somut ve anlaşılır olma süreci olarak tanımlanmıştır. Ortak olan nokta şeffaflığın hesap verilebilirlikle ilişkili olmasıdır (Türkiye Bankalar Birliği Raporu,2002; 3). Ülke ekonomisinin daha doğru değerlendirilebilmesi ve yönetimde etkinliğin sağlanabilmesi için mali şeffaflığın sağlanması gerekmektedir (Toker, 2002; 6)

Türkiye’ de mali şeffaflığı sağlamaya yönelik son yıllarda yapılan çalışmaları başlıklar halinde sıralayacak olursak (Acar, 2007;206);

- Bütçe içi ve dışı fonların büyük kısmının kapatılması,
- Uluslararası standartlara uygun olarak sınıflandırılan yeni bütçe kod sistemi (ABS),
- Özel gelir-özel ödenek uygulamalarına son verilmesi,
- Say2000İ Sistemi ve Bütçe Yönetim ve Enformasyon Sistemi (BYES)
- Kamu İhale Kanunu,
- Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun,
- Bütçe Kanunlarından bütçeye ilişkin olmayan hükümlerin çıkarılması yönünde yapılan çabalar,

- Genel Yönetime tabi kuruluşlarda tahakkuk esaslı muhasebe sistemine geçilmesi ve raporlama sistemlerinde uluslararası uygulamaların esas alınması,
- Bilgi kirliliğinin önlenmesi ve belli standartların sağlanması bağlamında Resmi İstatistik Programının uygulamaya konması,
- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu çerçevesinde; bütçe kapsamının merkezi yönetim, sosyal güvenlik kuruluşları ve yerel yönetimleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi; sorumluların ve sorumlulukların açıkça belirlenmesi; orta vadeli program ve stratejik planlara dayalı olarak orta vadeli ve performans esaslı bütçeleme sistemine geçiş; etkin bir iç kontrol sisteminin öngörülmesi; tahakkuk esaslı muhasebe sistemi; mali raporlamaya ilişkin yükümlülükler; faaliyet raporları gibi uygulamaların 2006 yılı başından itibaren yürürlüğe girmesi ve bütün bunların mali saydamlık ve hesap verebilirlik temelinde kurgulanması.

Mali Saydamlık Özel İhtisas Komisyonunun çalışmalarında da belirtilen ve daha sonra 2003 yılında Başbakanlık tarafından hazırlanan “Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim” adlı rapor ile de desteklenen şeffaflığı sağlamaya ilişkin diğer bazı önemli düzenlemeler ise (Acar, 2007; 2008);

- e-Devlet çalışmaları,
- Bilgi Edinme Hakkı Kanunu,
- Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve ilgili Yönetmelik,
- Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu (Ombudsmanlık)
- Dernekler Kanunu, olarak sıralanabilir.

Mali şeffaflığın ve kamuoyu denetiminin en önemli sonucu kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını sağlamak üzere hesap verme sorumluluğunun sağlanabilmesidir. “Açıklık yani şeffaflık kendine güvenen ve ortak akla inanan insanların sistemidir” (Acar, 2007; 216).

II. BÖLÜM

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU

2.1. Bilgi Edinme Hakkı Dünyada ve Türkiye’de Tarihsel Gelişim Çizgisi

2.1.1. Dünyada Bilgi Edinme Hakkının Gelişimi

Bilgi paylaşıldıkça değer kazanan bir kavramdır. Bu nedenle bilgi üretmek kadar bu bilginin paylaşılması da önemlidir. Ancak günümüzde küreselleşme şemsiyesi altında, içinde bulunduğumuz dünya düzeninde bilginin kazanmış olduğu önem, bu paylaşımın yasalarla düzenlenmesini gündeme getirmiştir. Birçok ülke, bu yasal düzenlemeyi konuyla ilgili yasalarını hazırlayıp uygulamaya koymuştur (Anameriç, 2004; 168).

Bu düzenlemelerden biri de, kamu kurum ve kuruluşların ellerindeki bilgiyi daha verimli ve etkin bir biçimde yönetmelerini sağlayıp, bunun yanında yönetilenlerin kamu hizmetleri konusunda bilgi edinme hakkını yerine getirecek olan “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu”dur (Anameriç, 2004; 170). Teorik kökeni uzun bir geçmişe dayanan bilgi edinme hakkı, aynı zamanda insan haklarının kendi dinamiği içerisinde farklı boyutları dikkate alınarak kategorileşmesi ile oluşturulan hak kategorilerinden üçüncü kuşak hakların (idarede açıklık, işlemin gerekçeli olması, bilgi edinme özgürlüğü, işlemin yapılma sürecine katılabilme hakkı, savunma ve dinlenilme hakkı idari başvuru hakları vs) içerisinde yerini almıştır (İmren “ve” Güven , 2007; 260).

Kanun, demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak ilgililerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek için hazırlanmıştır. Böylelikle kurum ve kuruluşların üretmiş oldukları kurumsal bilgi kontrol altına alınacak, güvenlik, gizlilik ve paylaşılabirlik sınırları belirlenecektir (Anameriç, 2004; 1).

2. Dünya Savaşı sonrası devletin sosyal, ekonomik hayata artan müdahalesi, yönetimdeki yozlaşma, eğitim düzeyi ve teknolojik gelişmelerle birlikte demokratik değerlerin gelişimi ve bilişim teknolojik ilerlemeler, haberleşmeyi, bilgiye ulaşmayı, düşünce açıklamayı ve yayma imkanlarını, alışılmış sınırların ve kalıpların ötesine taşımıştır (İmren “ve” Güven, 2007; 264). Yönetimde açıklık ilkesinin benimsenmesiyle birlikte bütün bu gelişmeler, kamu yönetimini, sahip olduğu bilgi ve belgeleri

yönetilenlerle paylaşmaya sevk etmiş ve bu paylaşım temel bir hak olarak ‘bilgi edinme hakkı’ şeklinde kabul görmüştür (Hız, 2004; 38).

Bilgi edinme hakkı, ifade özgürlüğü içerisinde yasal ve anayasal düzenleme olarak uzun bir tarihsel geçmişe sahiptir. Bilgi edinme hakkı ile ilgili ilk yasal düzenleme 1776 yılında İsveç’te uygulanan “Basın Özgürlüğü Yasası”dır. Bu yasa ile bireylere resmi belgelere erişim hakkı tanınmıştır. Ancak bazı kaynaklara göre idarenin sahip olduğu bilgilere ulaşma idealinin temelini oluşturan fikrin 7. yüzyılda Çin’de Tang Hanedanı dönemine dayandığı ileri sürülmektedir (Kaya, 2005; 36 aktaran Şavran, 2006; 45). İlk anayasal düzenleme ise 1786 Virigina Bildirisi ve 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesidir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evren Bildirgesi 1948 tarihinde yayımlanmış olup bu bağlamda ortaya çıkmış en önemli gelişmelerden birini teşkil etmektedir. Bu bildirgenin 19. maddesinde ifade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkı “Herkesin görüş ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, karışmasız görüş edinme ve herhangi bir yoldan ve hangi ülkede olursa olsun bilgi ve düşünceleri arama, alma ve yayma özgürlüğünü içerir.” ifadeleri ile açıkça ortaya konulmaktadır. Bilgi Edinme Hakkını açıkça ortaya koyan diğer bir gelişme ise 1950 yılında kabul edilmiş olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir. Bu sözleşmenin 10. maddesinin 1 inci bendinin 2 inci cümlesi ile bilgi edinme hakkı açıkça tanımlanmıştır (Yaşamış, 2004; 5).

Bilgi edinme özgürlüğünün kanunlarla düzenlenerek uygulandığı ülke sayısı çok fazla değildir. Bilgi edinme özgürlüğü ile ilgili kanunları ilk olarak yürürlüğe koyan ülke 1766 yılında İsveç olup bu ülkeyi sırasıyla Finlandiya (1919/1951/1999), ABD (1966), Norveç (1970), Avustralya (1982), Yeni Zelanda (1982), Danimarka (1985) ve Kanada (1985) izlemiştir (“Freedom, 2004; İcimsoy, 1996; 47-54” aktaran Anameriç, 2004; 171). 2000 yılı itibariyle, dünya üzerinde bilgi edinme hakkı ile ilgili yasaları yürürlüğe koyan ülke sayısı 17 iken bu sayı 2004 yılında 50 ye çıkmıştır (Anameriç, 2004; 171). 2004 yılı itibariyle dünya üzerinde bilgi edinme hakkı kanunu yürürlükte olan ülkeleri sıralamak gerekirse; İsveç, Finlandiya, Norveç, Danimarka, İzlanda, ABD, İrlanda, İngiltere (Birleşik Krallık), Avusturya, İsviçre, Fransa, Yunanistan, Hollanda, Belçika, İtalya, ispanya, Portekiz, Macaristan, Ukrayna, Özbekistan, Letonya, Gürcistan, Çek Cumhuriyeti, Bulgaristan, Bosna- Hersek, Estonya, Litvanya, Slovakya, Moldova, Polonya, Romanya, Slovenya, Türkiye, Hırvatistan, Japonya, Avustralya, Yeni Zelanda, İsrail, Güney Kore, Güney Afrika Cumhuriyeti, Hindistan, Tayland, Pakistan, Peru, Kolombiya, Panama, Meksika, Trinidad-Tobago, Burma ve Zimbabwe’

dır (Freedom,2004). 2006 yılında dünya çapında bilgi edinme yasası ile ilgili çalışmalarını sürdüren ve uygulayan yaklaşık 70 ülke bulunmaktadır (Banisar, 2006; 6).

Bilgi edinme hakkı batılı devletlerin hemen hepsinde olmak üzere birçok dünya devleti tarafından yakın geçmişten bu yana yasallaşma sürecini devam ettirmekte ve birçoğunda kanun geniş kapsamlı bir şekilde yasallaştırılıp uygulanmaktadır (Bkz.Harita 2). Büyük çoğunluğunu Afrika ülkelerinin oluşturduğu beyaz renkli (Bkz.Harita 2) alanla gösterilmiş ülkelerde kanun ile ilgili herhangi bir yasa veya uygulama görülmemektedir.

Dünyada Bilgi Edinme Kanunu ve Düzenlemeler 2007

Harita 2: Uluslararası bilgi edinme yasaları ve düzenlemeler 2007

(Kaynak: <http://www.privacyinternational.org/foi/foi-laws.jpg>)

2.1.1.1. Dünyada Bilgi Edinme Hakkına İlişkin Yasal Düzenlemeler

Bilgi edinme hakkı, İspanya’ da, 26 Kasım 1992 Tarihli “Kamu İdarelerinin Hukuki Rejimi ve Genel İdari Usul Hakkındaki Kanun’’un 35. ve 37. maddelerinde, Almanya’ da “İdari Usul Kanunu’’nun 29. maddesinde, Fransa’ da 1978 Tarihli “İdari Belgeleri Öğrenme Hakkına İlişkin Kanun’’da, İtalya’da, 1990 Tarihli “İdari Usuller ve Belgelere Ulaşma Hakkı Kanunu’’nun 5. Bölümünün 22-28. maddeleri arasında,

Avusturya’ da “Genel İdari Usul Kanun”unun 17. maddesinde, İsviçre’ de 1968 Tarihli “Federal İdari Usul Kanun”unun 26. maddesinde, Belçika’ da 1994 Tarihli “İdarede Şeffaflık Sağlama hakkında Kanun” ile Anayasanın 32. maddesinde, ABD’ de 1966 Tarihli “Bilgi Edinme Hürriyeti Kanunu”nda (Freedom of Information Act), Avustralya’ da 1982 Tarihli “Bilgi Edinme Hürriyetine İlişkin Kanun”da, Avusturya’ da 1987 Tarihli “Bilgi Verme Yükümlülüğü Kanun”unda, ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (Küçük, 2003; 9).

2.1.1.1.1. İsveç

İsveç, dünyadaki ilk bilgi edinme özgürlüğü kanununa sahip olma özelliğini taşıyan ülkedir. 1766 yılında Ombudsman gibi kurumların oluşturulmasıyla birlikte yönetimde açıklık ve yönetilenlere yönetsel bilgi ve belgelere ulaşma imkanının tanınması ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır (Eken,1993; 119).

İsveç’te Bilgi edinme konusundaki ilk yasal düzenleme 1766 yılında kabul edilen “Basın Özgürlüğü Kanunu” dur. Bu kanuna göre “eksiksiz bilgi edinme ve düşüncelerin serbestçe ifade etmenin faydası dahilinde, bütün İsveç vatandaşları devletin üstün çıkarları ve kişinin özel hayatını korumaya yönelik bazı kayıtlar altında düşünce ve fikirlerini açıklamak, resmi dökümanlara ulaşma ve bunları yayınlama serbestliğine sahiptir.” (Eken, 1993; 119)

1 Ocak 1972 tarihinde dağınık halde bulunan yönetsel belge ve bilgilere ulaşım ve yönetimde açıklık konusunda genel bir düzenlemeye gidilmiş ve mevcut ilkelerin genelleştirilmesi ve açıklanması yoluna gidilmiştir (Eken,1993; 119).

Bu hakkın kullanım alanı oldukça geniş tutulmuştur. Kamusal hizmet rejimi içinde değerlendirilmeyen alanlar, ticari ve sınai bir faaliyet yürüten devlet kuruluşları hakkın kapsamı dışında tutulurken, merkezi düzeyde bakanlıklar, yerel düzeyde yetki genişliğine ve yerel yönetime dayalı olarak faaliyet gösteren bütün yönetsel birimler, komiteler, askeri bürolar ve parlamento hakkın kapsamı içerisinde yer almaktadır. Hakkın kullanım kapsamına dahil edilen kuruluşlar ise yasama, yürütme ve yargı organları ile kiliseler olmuştur (Eken,1993; 119).

Bilgi ve belgelere erişimi mümkün kılan bu hakkın kullanılması ile ilgili bazı sınırlamalar getirilmiştir. Buna göre ulusal güvenliği ve dış ilişkileri, ekonomik politikayı, bir kamu otoritesinin denetlemek için yaptığı aktiviteleri koruma, bir suçun önlenmesi ya da bildirilmesi, kamusal ekonomik çıkar, mahremiyet ve bitki ve hayvan türlerinin korunması gibi konuların varlığı durumunda bilgi ve belgelerin açıklanmaması

mümkün olabilmekle birlikte bu sınırlamaların kanun ile açıkça belirtilmesi gerekmektedir (Örnek Ülke İsveç, 2006).

Kanuna göre her vatandaş bilgi edinme ile ilgili talebinin gerekçesini açıklamaksızın bilgi alma, belgeleri yerinde inceleme veya kopyasını isteyebilmenin yanında yayınlama hakkına da sahiptir (Eken, 1993;120). Bilgilerin verilmeme gerekçesiyle ilgili bir problem yaşanması durumunda Yüksek idare mahkemesine gidilebilmekte yanıt alınamaması durumunda da Üst İdare mahkemesine gidilerek yeniden değerlendirilmesi talep edilebilmektedir (Örnek Ülke İsveç, 2006).

2.1.1.1.2. ABD

“Freedom Of Information Act /Bilgi Edinme Özgürlüğü Kanunu”, şeffaf yönetime doğru büyük bir adım olarak 1966 yılında yürürlüğe girmiş ve idareye bazı istisnalar dışında tüm kayıt, arşiv ve belgelerin talep edenlerin bilgisine sunma yükümlülüğünü getirmiştir (Gözüaydın, 1998; 128).

“Bilgi edinme hürriyeti yasası; vatandaşın yönetim karşısındaki konumunun değişmesini ve bireylerin yönetim karşısındaki bilgi istemlerinin yasal anlamda sadece bu konuyu düzenleyen bir kanunla desteklenmesini, yönetilenlerin bilgi veya belge istemi karşısında yönetimce verilecek cevabın yönetimin takdirine bırakılmamasını – yönetilenlere bu konuda yasal bir talep hakkı tanımak suretiyle –sağlanmıştır” (Adalı, 2006; 113).

Yasa 1966 yılından bugüne birçok değişikliğe tabi tutulmuştur. İdarenin, istisnai durumları bahane ederek yükümlülüklerinden kaçması, uygulamada aksaklıkların yaşanmasına neden olmuş ve bunun sonucunda 1974 yılında madde yeniden düzenlenerek istisnalar azaltılmıştır (Gözüaydın, 1993;128). Bilgi özgürlüğünü tamamlayan diğer bir halka da 1976 yılında çıkartılan “Gün Işığında Yönetim”(Government in the Sunshine) yasasıdır (Yaşamış, 2004; 10). Bu yasa ile karar alma süreci içinde yapılan toplantıların kamuoyuna açık olması öngörülmektedir (Yaşamış, 2004;10). Bilgi Özgürlüğü Yasasına, 1996 yılında “Elektronik Bilgi Özgürlüğü” yasasının eklenmesiyle, kamu kurumlarına elektronik okuma odaları oluşturmaları ve kurum bilgilerini yayınlama yükümlülüğü getirilmiştir (“Bilgi Edinme Hakkı Değerlendirme Raporu”,bkz:www.tesev.org.tr). Yasanın diğer özellikleri şu şekilde belirtilmiştir (“Bilgi Edinme Hakkı Değerlendirme Raporu”,bkz:www.tesev.org.tr):

- Bilgi Özgürlüğü Yasası ile sadece federal yönetim kurumlarının elinde bulunan bilgilere erişimi mümkün kılmakta ve ilgili kuruma doğrudan başvuru yöntemi ile bilgilere erişim sağlanmaktadır.

- Bilgi edinme hakkı kapsamı dışında tutulan kurumlar Yasada geniş yer almaktadır.

- Bilgiye erişim sürecinde merkezi bir yapı Yasa ile belirlenmiş olmayıp, bilgiye erişim sisteminde de ilgili makamlar tarafından talep edilen ücretler, kurumdan kuruma farklılık göstermektedir.

- Başvuruların reddedilmesi durumunda, kurumlar arası farklılık gösteren ve her kurumun öncelikle kendi içinde ret sebeplerini araştırarak karar aldığı bir sistem söz konusudur. Ardından yasal süreç işlemekte ancak bu konuda görevlendirilmiş herhangi bir merkezi mahkeme bulunmamaktadır.

2.1.1.1.3. Fransa

Fransız yönetiminin merkeziyetçi ve bürokratik özelliğe sahip olması yönetimde gizliliğin ve kapalılığın hakim olmasına neden olmuştur. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmaların ilk halkasını, 1973 yılında yöneten ve yönetilen arasında bir arabuluculuk fonksiyonu gören Mediateur' ün oluşturulması ve ardından ABD, İsveç örneklerinin etkisiyle yönetimde açıklığın sağlanması ve bilgi edinmenin bir hak olarak tanınması konusunda görüş birliğinin sağlanması oluşturmaktadır (Eken,1993;99).

İdari demokrasiyi kurma ve gizli topluma son verme özelliğini taşıyan bilgi İşlem, Fişler ve Özgürlükler kanunu 6 Ocak 1978 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanun, kişisel bilgileri içeren ve isme bağlı olarak tutulan kayıtlara ilgililer tarafından ulaşılabilmesini ve kullanımda uygulanacak esasları düzenlemektedir(Adalı, 2006; 127). Bu kanun ile ilk kez bilgi edinme hakkı tanınmış ve yönetimde demokrasinin sağlanıp gizliliğe son verilmesi konusu vurgulanarak uygulamaya yansıtılmıştır.

Yönetilenlere dokümanlara ulaşma hakkını tanıyan ve 17 Temmuz 1978 tarihinde kabul edilen kanun, Fransız yönetiminde açıklığı sağlamak amacıyla atılan adımların ikinci halkasını oluşturmaktadır. Bu kanun ile kamu idarelerinin ve özel hukuk organlarının ellerinde bulunan belgelerden, ses veya görüntü kayıtlarından, bilgisayar kayıtlarından ve isme ait olmayan bilgilerden, Fransız vatandaşlarının yanı sıra daimi veya geçici olarak Fransa'da yaşayan gerçek kişiler, dernekler, şirketler, sendikalar ve çeşitli gruplar faydalanabilmektedir (Eken,1993;103). Yine her kanunda olduğu gibi sözü edilen bilgi ve belgelere ulaşım hakkına bazı sınırlamalar getirilmiştir.

Bilgi işlem, fişler ve özgürlükler hakkında kanunla; belirlenen amaçların gerçekleştirilmesini, kanunun uygulanması sırasında çıkabilecek sorunların çözümünü sağlamak, yasanın yürütülmesine yönelik düzenleyici işlemler yapmak ve yönetime rapor sunmakla görevli “Ulusal Bilgi işlem ve Özgürlükler Komisyonu” kurulmuştur (Akıllıoğlu,1983,TODAİE aktaran Adalı, 2004;123).

Yönetimde şeffaflığın sağlanması sadece bilgi ve belgelere erişim sağlanması ile değil ayrıca yönetilenlerin, yönetimin almış olduğu kararların gerekçeleri üzerinde aydınlatılması ile mümkün olmaktadır. Bu anlamda Fransa’da 17 Temmuz 1978 tarihinde “İdari Bilgilere Giriş Serbestisi Kanunu” ile yönetimde şeffaflığı artırıcı yeni ve önemli yükümlülükler getirmektedir. Bu kanun ile katılımcı demokrasi modelinin geliştirilmesi amaçlanmış olup bu yolda bilgi edinme hakkı bir ilke olarak benimsenmiştir (Eken, 1993; 102)

İdari Bilgilere Giriş Serbestisi Kanunu ile yönetsel dokümanlara müracaat hakkını kamusal bir özgürlük içinde bireylere tanımış olup, kanunla tanınmış olan yönetsel bilgi ve belgelere ulaşma hakkının kullanılması sırasında yaşanabilecek sorunların çözümü için de yönetsel bir otorite olan “İdari Bilgilere Ulaşma Komisyonu” (la commission d2acces aux documents administratifs-CADA) oluşturulmuştur (Ramazan,2000, aktaran Adalı ,2004; 129).

2.1.1.1.4. Belçika

1993 yılında yasanın 32. Maddesinde değişiklik yaparak bilgi edinme hakkını “Yasada belirtilen şartlar ve haklar dahilinde herkes her türlü idari belgeye ait suretlerin kendisine verilmesini isteyebilir” şeklinde yeniden düzenlemiştir. Ardından 29 Temmuz 1991 tarihinde “İdari tasarrufların gerekçeleri hakkında” ve 11 Nisan 1994 tarihinde “İdarede şeffaflık sağlama” ile ilgili ikinci bir yasa daha çıkartılmıştır. Bu yasaya göre idare herhangi bir başvuruya gerek kalmaksızın kendi işlem ve kararları hakkında kamuoyuna net ve objektif bilgi vermelidir. 1994 yılında kabul edilen şeffaflık yasası ile bireylere federal yönetim makamlarının bütün belgeleri yerinde inceleme, kendi ile ilgili bilgi alma ayrıca belgelerdeki eksik ve yanlışlıklarını düzeltilmesi ve belgelerin kopyalarını talep etme hakkı tanınmıştır. Vatandaşların bilgi edinme taleplerinin 30 gün içerisinde yanıtlanması gerekmekte birlikte idarenin bu süreyi 15 gün daha uzatma hakkı bulunmaktadır (Cin, 2006; 55).

2.1.2. Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkının Gelişimi

Türk kamu yönetimi sisteminde kamu kurumlarının birbirleriyle ve vatandaşlarla olan ilişkilerinde yaygın bir gizlilik kültürü hakimdir. Ayrıca, vatandaşların ve medyanın kamu hizmetlerinin yürütülmesi ve değerlendirilmesi süreçlerine artan orandaki ilgileri, beraberinde geleneksel kamu yönetimi anlayışının terk edilerek, çağdaş kamu yönetimi anlayışının benimsenmesini getirmiştir. Bu yolda ülkemizde atılan en ciddi adımlardan birisi 24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe giren 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu olmuştur. Kanun ile vatandaşların bilgi ve belgelere ulaşım hakkı bazı istisnalar dışında tanınmıştır (TESEV Bilgi Edinme Hakkı Rapor). Bilgi edinme hakkı, sosyal ve kültürel gelişmeyle daha önemli hale gelmiş vatandaşların toplumsal olaylara ilgisi arttıkça bu hakka duyulan ihtiyaç artmaya başlamıştır (Eken1993;68).

Bu kanunun ülkemizdeki gelişim sürecine değinmek gerekirse; Türkiye’ de, düşünce ve ifade özgürlüğü, 1924, 1961 ve 1982 anayasalarında yer almış ancak yasal düzenlemelere 1982 anayasasında yer verilmiştir. 1982 anayasasının 26. Maddesinde “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” başlığı ile herkesin düşünce ve kanaatlerini söz, yazı yada başka yollarla açıklama ve yayma hakkına sahip olduğunu ve herhangi bir resmi makamın müdahalesine maruz kalmaksızın haber veya fikir almak veya vermek serbestliğine sahip olduğu belirtilmektedir (Gözübüyük; 2004). Burada haber alma serbestliğine dayanarak bilgi edinme özgürlüğü ile ilgili düzenleme yapıldığını söylemek mümkündür (Yaşamış, 2004; 20). Ayrıca 2001 yılında yapılan düzenleme ile bu hürriyetin kullanılmasına bazı sınırlamalar getirilmiş olup düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil ve şartların kanunla düzenleneceği hükmüne yer verilmiştir (Gözübüyük, 2004). Yapılan bu değişikliğin amacı bilgi edinme hukukuna daha güçlü bir zemin oluşturmaktır (Yaşamış, 2004; 18).

Bilgi Edinme Hakkı ile ilgili 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu olmak üzere iki yasal düzenleme bulunmaktadır. Ayrıca bilgi edinme hakkı ile ilgili olarak 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ve 2872 sayılı Çevre Kanunu’nda bir takım düzenlemeler yapılmıştır (Yücel;141). 1136 sayılı Avukatlık Kanununda yapılan değişikliğe göre kanun “Yargı organları, emniyet makamları, diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla kamu iktisadi teşebbüsleri, özel veya kamuya ait bankalar, noterler, sigorta şirketleri ve vakıflar, avukatların görevini yerine getirmesinde yardımcı olmak

zorundadırlar, kanunlardaki özel hükümler saklı kalmak kaydıyla bu kurumlar avukatın gerek duyduğu bilgi ve belgeleri incelemesine sunmakla yükümlüdürler, bu belgelerden örnek alınması vekâletname ibrazına bağlıdır, derdest davalarda müzakereler duruşma günü beklenmeksizin mahkemelerden alınabilir” şeklinde düzenlenmiş olup, bu düzenleme bilgi edinme hakkının tanınması niteliğinde bir hükümdür (Hız “ve” Yılmaz, 2004: 51).

Anayasa’nın 74. Maddesinde yer alan dilekçe hakkı ile vatandaşların ve Türkiye de ikamet eden yabancıların kendileri veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetlerini yetkili makamlara iletme hakkına sahip oldukları ve bu hakkın kullanılma biçiminin kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

Çalışmamıza konu olan, bilgi edinme ile ilgili esas düzenleme, 09.10.2003 tarihinde kabul edilen ve 24.04.2004 tarihinde yürürlüğe giren “4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu” dur. Bilgi edinme Hakkı kanunu TBMM tarafından 09.10.2004 tarihinde kabul edilmiş ve 24.10.2003 tarihinde resmi gazetede yayımlanmıştır. Yayımlanma tarihinden 6 ay sonra 24.04.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kabul edilen bilgi edinme hakkı kanunun, temel hükümleri beş bölümden meydana gelmektedir. Kanunun birinci bölümünde amaç, kapsam ve tanımlamalar üzerinde durulurken ikinci bölümünde Bilgi Edinme Hakkı ve Bilgi Verme Yükümlülüğünden söz edilmektedir. Üçüncü ve dördüncü bölümde sırasıyla bilgi edinme başvurusu ve bu başvurulara getirilen kısıtlamalara yer verilmektedir. Beşinci bölümde ise çeşitli ve son hükümler yer almaktadır.

2.2. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu

İdari usul hukukunun bir parçası olan bilgi edinme hak ve özgürlüğü, Amerikalıların deyimi ile gün ışığında yönetim yada yönetimde açıklık ilkesinin benimsenmesine paralel olarak yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişmeye başlamış buda beraberinde yönetici yönetilen ilişkisi anlayışının terk edilerek kamu yararı sunan ve bundan yararlananlar ayırımına dayanan anlayışa geçilmesine neden olmuştur (Yıldırım,1998;.227).

Bilgi edinme hakkı, gelişmiş ülkelerde giderek gelişen bir nitelik göstermekle birlikte bazı temel hak ve özgürlükler içerisinde bazı bakımlardan ön plana çıkmaktadır. Batı demokrasilerinde altmışlı yıllara kadar geçmişi olan bilgi edinme hak ve özgürlüğü, Türkiye’de ancak seksenli yıllarda ele alınmıştır.

2.2.1. Tanım ve Amacı

2.2.1.1. Tanım

Bilgi, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat” ve “Öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf” olarak tanımlanmaktadır. Bilgi edinmek ise yukarıda verilen tanımlardan herhangi birine giren bir bilgiyi öğrenmek, bilgi almak, bir durumu öğrenmek olarak tanımlanabilir (<http://www.tdk.gov.tr>). Bilgi edinme kavramının yasa ile hak olarak düzenlenmesi ve kişilere tanınması ise bilgi hakkını doğurmuştur (Eken,1993; 68).

Kişiler ulaşmak istedikleri bilgilere okuyarak, araştırarak, gözlem yaparak veya kendi aklıyla çözümlemeler yaparak, hipotezler kurarak ve analizler yaparak ulaşabilirler (Cin,2005;12). Ancak kamu kurumlarının elinde bulunan bilgilere sözü edilen yöntemlerle ulaşmak çoğu zaman mümkün olamamaktadır. Bireylerin menfaatlerini etkileyebilecek bu bilgi ve belgelere ulaşma arzuları yeni bir hakkın doğuşunun temelini oluşturmıştır.

Bilgi edinme; idarenin kararları, eylem ve işlemleri ile ilgili herhangi bir açıklamayı beklemeden belge ve bilgilerin elde edilebilmesi olgusudur (Eken, 2005;118). Bilgi edinme hak ve özgürlüğü ise, idarenin tek yanlı iradesiyle hukuk düzeninde yapacağı değişiklikler hakkında ilgililerin, işlemin mahiyeti ve sonuçları hakkında bilgi alabilmelerini sağlayan hak ve özgürlüktür (Yıldırım, 1998; 227). Bilgi edinme hakkı ayrıca, bilginin seçilmesini ve idari keyfiliği önlemek ve demokratik yollarla “hesap sorabilmeyi sağlamak” için, demokratik bilgi edinme hakkının tanındığı bir rejim olarak değerlendirilebilir (Özcan, 2006; 130).

Bilgi edinme hakkı gelişmekte olan bir kavramdır. İdarenin faaliyetlerinde hakim olan gizlilik geleneği, yönetimin elindeki bilgi, belge ve diğer verilerin açıklanmaması, yönetimin dış etkilere kapalı bir yapı göstermesi ve yönetim tarafından alınan kararların gerekçelerinin açıklanamaması gibi nedenler bilgi edinme hakkına olan ihtiyacı artırmıştır.

Bilgi edinme yeni bir kavram ve hak olmasına rağmen bu hakkın taşıdığı önem nedeniyle kısa sürede yaygınlaşmış ve demokrasilerde bilginin öneminin anlaşılması, bunun sonucunda yasaların yayınlanması, yargılamada gerekçelerin istenmesi, meclis toplantılarının açık yapılması, önemli projelerin açıklanması gibi kurumların gelişmesi

ve açıklığa ilişkin taleplerin artması ile birlikte gelişmeye başlamıştır (Cihaner,2001; 32).

2.2.1.1. Amaç

Kanunun ilk maddesinde bilgi edinme hakkının amacına yer verilmekte olup buna göre kanunun amacı, demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme haklarını kullanmalarına ilişkin esas ve usuller düzenlemektir. Kanunun amacının belirlendiği bu maddenin gerekçesi ise şu şekilde belirtilmektedir; ‘‘Açıklığın ilke olarak benimsendiği gizliliğin ise istisna kabul edildiği demokratik yönetimlerin birçoğunda düzenlenen bilgi edinme haklarının ne şekilde, hangi şartlar ve sınırlamalar altında ve ne gibi usuller izlenerek kullanılacağına belirlenmesi kanunun amacını oluşturmaktadır’’ (Cin,2005; 75).

Bilgi edinme hak ve özgürlüğünün temel amacı, idarenin alacağı kararları hukuka uygun şekilde etkileyebilmek için, kişinin bilgilenmesini sağlamaktır. Bu hak ve özgürlük, sadece yapılmakta olan işlem hakkında değil, yapılmış ve bitmiş idari işlemler hakkında da bireyin bilgi sahibi olmasını amaçlamaktadır. Bu durum, Avrupa Bakanlar Konseyi Komitesi’nce 28 Eylül 1977 tarihinde kabul edilen ‘‘İdarenin İşlemleri Karşısında Bireyin Korunması Hakkında Karar’’da, ‘‘Enformasyon Kaynaklarından Yararlanma Hakkı’’ ilkesinde de açıklanmıştır (Yıldırım, 1998; 227).

Bilgi edinme hakkı kanunun amacına ilişkin olarak Esas komisyon gerekçesinde ise şu ifadeler yer verilmiştir; ‘‘Bilindiği üzere, kamu kurum ve kuruluşlarında açıklık ve şeffaflık kavramı, olumsuz olarak görülen gizlilik kavramının giderilmesi ile yönetilenlerin, yönetenlerin işlem ve faaliyetlerini denetlemesinin sağlanması düşünceleri üzerine ortaya çıkmıştır. Demokratik ülkelerde, bilgi edinme özgürlüğü, temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bağlamında vazgeçilmez temel haklardan biri olarak kabul edilmektedir’’ (Cin,2005; 76).

Demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün gereklerinden olan bilgi edinme hakkı, yönetilenlere daha yakın bir yönetimi, halkın denetimine açıklığı, şeffaflığı sağlama işlevlerinin yanı sıra yönetilenlerin yöneticilere karşı duyduğu güveninin artmasında önemli bir rol oynamaktadır. Uygulanan bu hak ile hem halkın Devleti denetimi kolaylaşmakta hem de Devletin demokratik karakteri güçlenmektedir (Bilgi Edinme Hakkı Genel Gerekçe).

Özetle bilgi edinme hakkı esas itibarıyla iki amaca hizmet etmektedir. İlk olarak halka daha yakın ve hesap verebilir bir idareyi sağlayarak bireyin devlete karşı duyduğu

kamu güvenliğini arttırmak ve böylelikle devletin denetlenmesini kolaylaştırmak, bir diğerk amacı ise devlet ve birey arasında var olan birey aleyhine eşit ilişkiye bir denge getirmek ve bireyin devlet karşısındaki haklarını korumaktır (Soykan,2004; 92).

2.2.2. Bilgi Edinme Gerekliliğı ve Faydaları

Yönetisel işlem ve faaliyetlerin yapılmasında, kararların alınmasında uygulanacak prosedürün ve yönetimin bu faaliyetlerle ilgili oluşacak bilgi talepleri karşısında bilgi verip vermeme ile ilgili kararların yönetimin takdirine bırakılması; değinilen konularda gizliliğın hakim olması, yönetimin sahip olduğı takdir yetkisini hukuka uygun kullanmaması kamu faaliyetlerinin uygulanmasında farklı usullerin izlenmesine neden olabilecektir (Adalı, 2004;79). Yönetime olan güvenliğin bozulmasına neden olacak bu olumsuzlukların önlenmesi için idari işlem ve kararlarda yönetimin izlediğı sürecin yönetilenler tarafından öngörülebilirliğının ve bu yolla yönetilenler tarafından yönetimin denetiminin sağlanması gerekmektedir (Adalı, 2004; 79).

Yönetilenlere bilgi edinme hakkının tanınması ile, ilgililer kendilerine yönelen idari işlemlerle ilgili bilgi edinme imkanı bulacak, hukuka uygun olamadığı düşünölen bir işlem söz konusu olduğunda da işleme karşı gereken başvurularda bulunabileceklerdir. Bu durum dolaylı da olsa yönetimin denetimini mümkün kılarak gizliliğın ortadan kalkmasına ve idareye karşı olan güvenliğin kazanılmasına imkan sağlayacaktır.

Bilgi edinme hakkının, idarenin karar alma sürecinde yapacaklarının önceden kanunlarla belirlenmesiyle, elinde bulundurduğu bilgi ve belgelere ulaşmayı mümkün kılması gibi faydası bulunmaktadır. Her şeyden önce hukuk devletinın temeli olan yasallık ilkesi gerçekleşmekte, böylece çıkarlar korunarak kamu yararına daha kolay ulaşılabilir. Bu hak sayesinde örgütlenmemiş bireyler de kamusal yaşama katılabilmekte ve gerçek sivil toplum düzenine ulaşılabilir (Özay,2004; 4).

Yönetimde açıklık ilkesinin ve bu ilkenin hayata geçirilmesini sağlayan araçlardan biri olan bilgi edinme hakkının düzenlenmesi, yönetime hakim olan dışarıya kapalılık ve genel olarak bireylerin yasal düzenleme ve kararlara uymasının kamu yararını gerçekleştirmek açısından yeterli bulunduğı düşüncesi gibi geleneksel anlayış ve uygulamalardan uzaklaşmasını sağlamaktadır (Akyılmaz, 2002; 90, aktaran Adalı, 2004; 80).

Akyıldız (2004; 450-452) bilgi edinme hakkı ve bu konudaki yasal düzenlemelerin yönetime olan katkı ve etkilerini aşağıda belirtildiği gibi 11 ana başlık altında toplamıştır. Buna göre;

- 1) Yönetimin bilgi ve iletişim teknolojilerinden daha çok yararlanmasını sağlar.
- 2) Toplam kalite yönetiminin kamu yönetimine uygulanmasını kolaylaştıran ortamı oluşturur.
- 3) Halkın siyasallaşmasını sağlar ve siyasal kültürü geliştirir.
- 4) Yönetimin hesap verebilirliğini artırır.
- 5) Halkın yönetime katılımını sağlar.
- 6) Yönetime egemen olan ‘geleneksel gizlilik kültürü’nü ortadan kaldırır ve ‘açık yönetimi’ sağlar.
- 7) Devlet ve vatandaş arasındaki temel güç dengesi(sizliği)ni yıkar.
- 8) Demokrasiyi geliştirir.
- 9) Yönetime ve halka yeni sorumluluklar yükler.
- 10) Eşitlik ilkesinin uygulanmasını sağlar.
- 11) Yönetimin eylem ve işlemlerinde toplum gözünde daha meşru görülmesini sağlar

Yönetimde demokrasinin gerçekleştirilmesini sağlayan üç ana unsurdan birini teşkil eden (Özay, 2002, 3) bilgi edinme hakkına ilişkin düzenlemenin yapılması ile, vatandaşların bilgi edinme ile ilgili hakkı güvence altına alınmaktadır (Adalı ,2004; 137).

2.2.3. Kanunun Kapsamı

BEHK’nın ikinci maddesinde kanunun kapsamı belirtilmekle birlikte buna göre kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bilgi verme yükümlülüğü altındadır. Ancak bu tanımdan hangi kamu kuruluşlarının kapsam içerisinde olduğu kolayca anlaşılamamakta ve bu nedenle tanımlama yetersiz ve anlamsız kalmaktadır.

Uygulama yönetmeliğinde ise kanun kapsamına dahil edilen kuruluşlar “merkezi idare kapsamındaki kamu idareleri ile bunların bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlarının, köyler hariç olmak üzere mahalli idareler ve bunların bağlı ve ilgili kuruluşları ile birlik veya şirketlerinin, T.C. Merkez Bankası, İMKB ve üniversiteler de dahil olmak üzere kamu tüzel kişiliğini haiz olarak enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş

olan bütün kamu kurum ve kuruluşlarının ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları” olarak belirtilmektedir.

Bilgi edinme hakkının kapsamında ayrıca bireylerin bilgi edinme hak ve özgürlüğü vasıtasıyla hangi nitelikteki ve konulardaki bilgi ve belgelere ulaşabileceği konusunda da bilgi verilmektedir. Genel olarak bilgi istemenin yasak olmadığı kayıt ve dokümanlar şu şekilde sıralanabilir:

- a) İdarenin elindeki yazılı belgeler, ses ve görüntü kayıtları ile bilgisayar kayıtları,
- b) Kamu politikası kararları, kanun, tüzük, yönetmelik gibi Anayasa’ da adı geçen düzenleyici işlemler ile sirkülerler, direktifler, kanun ve kararların uygulanmasına yönelik açıklayıcı notlar, toplantı tutanakları, mali bilançolar, araştırma ve inceleme raporları,
- c) Uzman kuruluşlara yaptırılan ekonomik, sosyal ve kültürel bilgileri içeren inceleme ve araştırmalar,
- d) Denetim raporları
- e) İdare ile bazı uzman kuruluşlar arasında yapılan danışma niteliğindeki toplantılarda belirlenen görüş ve düşünceler,
- f) İdare tarafından tutulan, kişinin kendisiyle ilgili fişler ve dosyalar. Bu tür bilgi ve belgeler sadece ilgili kişiye açık olmakla birlikte kendisine ait olmayan bilgilere ulaşma hak ve özgürlüğüne sahip değildir (Yıldırım, 1998 ;233-234).

2.2.4. Bilgi Edime Hakkının Sınırları

BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, bilgi edinme hakkının demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, kamu düzeninin sağlanması, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması amacıyla sınırlandırılabilirliğini düzenlenmekle birlikte Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Tavsiye Mektubunda da üye ülkelerin, ulusal güvenlik, savunma ve uluslararası ilişkiler, kamu güvenliği, suç oluşturan eylemlerin önlenmesi, araştırılması ve kovuşturulması, mahremiyet ve diğer yasal özel çıkarlar, özel ya da kamusal olsun ticari ve diğer ekonomik çıkarlar, dava sürecinde tarafların eşitliği, doğa, kamu yetkililerince yapılan inceleme, denetim ve gözetim, devletin ekonomik, parasal ve döviz politikaları, bir konunun dahili hazırlığı sırasında kamu yetkilileri içinde veya arasında yapılan tartışmaların gizliliği nedenleri ile orantılı olmak ve kanunla düzenlenmek kaydıyla resmi belgelere erişim hakkına kısıtlamalar

getirebilecekleri, bunun demokratik bir toplumda gerekli olduğu belirtilmiştir (mad. 4) (Al ,M. Aydan, 2007; 97-98).

Bilgi edinme hakkının sınırlandırılması konusunda birçok farklı görüşün var olmasının yanında ortak görüş, bilgi edinme hakkının sınırsız olmadığı ve diğer temel hak ve özgürlükler gibi bilgi edinme hakkının da bir takım amaç ve sebeplerle sınırlandırılabilenidir.

Bilgi edinme hakkının sınırları 14 madde ile sınırlandırılmış olup bu sayı mevcut kanun maddeleri içerisinde önemli bir paya sahiptir. Kanunun 33 maddeden meydana geldiği düşünülürse, kanunun neredeyse üçte birlik kısmı sınırlamalardan oluşmaktadır. Mevcut olan bu oran bize bilgi edinme hakkının ne tür gizlilik veya sır gerekçeleriyle karşılaşılacağını göstermektedir.

Kanun'a göre bilgi edinme hakkının sınırlandırıldığı haller şu şekildedir:

2.2.4.1. Yargı Denetimi Dışında Kalan İşlemler

“Yargı denetimi dışında kalan idarî işlemlerden kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar, bu Kanun kapsamına dahildir. Bu şekilde sağlanan bilgi edinme hakkı işlemin yargı denetimine açılması sonucunu doğurmaz”(mad.5).

Yargı denetimi dışında kalan işlemler Anayasa’ nın 125. Maddesinde belirtilmiş olup bunlar; Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararları ve Yüksek Askeri Şura kararları, Askerlere uygulanan disiplin cezaları, ve Memurlara verilen kınama cezalarıdır (Eken, 2005; 127).

2.2.4.2. Devlet Sırlarına İlişkin Bilgi ve Belgeler

Kanunun 16. Maddesinde “Açıklanması hâlinde Devletin emniyetine, dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla Devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.” şeklinde bir düzenlemeye yer verilmektedir. Ancak “devlet sırrı” kavramının neyi ifade ettiği, hangi bilgi veya belgelerin bu kapsama girdiğinin yanında bu sınırlamayı kimin belirleyeceği konusu akla takılan ilk sorulardandır.

Devlet sırrı kavramının yasal bir tanımı yapılmazsa veya hangi bilgilerin devlet sırrı kavramına gireceği yasalarda sayma yoluyla belirtilmezse, bu kavramın içerisinde doldurulması, idarenin takdirine bırakılmış olur ki (Yıldırım, 1998; 236) bürokrasi ve gizlilik kültürünün hakim olduğu ülkemizde bu durumun uygulanması çokta zor olmaz.

Böyle bir ortamda, idare, istediği bilgi ve belgeleri devlet sırrı kapsamında olduğunu belirterek ilgilinin bilgi edinme hak ve özgürlüğünü engelleme yoluna gidebilir.

2007 yılının ilk yarısında Bakanlar Kurulu'nda "devlet sırrı niteliği taşıyan bilgi ve belgelerin kapsamının nasıl belirleneceği ve bunların nasıl açıklanacağına karar vermek üzere Başbakan'ın başkanlığında devlet sırrı kurulu oluşturulmasına ilişkin" tasarı imzaya açılmış olup, söz konusu tasarı "devlet sırrı" niteliği taşıyan bilgi ve belgelerle, diğer gizli bilgi ve belgelerin ne şekilde belirleneceği, korunacağı, açıklanacağı ve bu hususlara ilişkin yükümlülükleri içermektedir (bkz. bilgiedinme.org).

Bilgi edinme hakkı konusunda gerekli kolaylıkları ve şeffaflığı sağlamak, gereksiz gizlilik kültürüne son vermek yönünden, devlet sırları ve gizlilik alanının açık bir biçimde düzenlenmesi amacıyla hazırlanmış olan tasarı, devlet sırrı niteliği taşıyan bilgi ve belgeler ile diğer gizli bilgi ve belgelerle ilgisi bulunan kamu kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişileri kapsamaktadır.

“Devlet sırrı” kavramına tanımlama getiren tasarıya göre, “Açıklanması veya öğrenilmesi, devletin dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli güvenliğine zarar verebilecek; anayasal düzeni ve dış ilişkilerinde tehlike yaratabilecek ve bu nedenlerle niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgi ve belgeler” devlet sırrı olarak tanımlanmaktadır.

Tasarı ile, bilgi ve belgelere devlet sırrı niteliği vermekle yetkili olmak üzere, “Devlet Sırrı Kurulu” oluşturulacak olup kurul, Başbakanlık Müsteşarının başkanlığında; Adalet, Milli Savunma, İçişleri ve Dışişleri bakanlıkları müsteşarlarından oluşacaktır.

Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Bakanlar, Milli Güvenlik Kurulu, kendi görev alanlarına ilişkin bilgi ve belgelerin devlet sırrı olarak belirlenmesini Kurul’a doğrudan teklif edebilecek. Tasarıya göre, devlet sırrı niteliği süreli veya süresiz olarak verilebiliyor. Süreli verilen devlet sırlarının süreleri, her bilgi ve belgenin üzerinde belirtiliyor ve bu süre 75 yılı geçemiyor. Ayrıca tasarı kapsamındaki bilgi ve belgelerin açıklanması suç sayılacak olup cezai yaptırımlar uygulanacaktır (24 Nisan 2008, www.bilgiedinme.org).

Sözde sırrı ve süreci tanımlayan tasarı ile neyin çok gizli olduğunu açıkça belirtilmemektedir. Ucu açık bırakılan bu tasarı ile özellikle kamu idaresine bilgileri sır kapsamında değerlendirip yanıt vermeme yetkisi tanımakta, vatandaşın bilgi edinme hakkını elinden almaktadır. Kısacası şeffaflığın sağlanması amacıyla hazırlanan tasarının bu amaca hizmet edeceği kanaatinde değilim. Dünya ülkelerinde devlet sırrı ile

ilgili uygulanan listeleme sistemi ülkemizde uygulanmamakta ayrıca mevcut kanun ve tasarı ile idareye neyin sır olduğunu belirlemek konusunda biraz fazla ihtiyari yetki tanınmaktadır.

Devlet sırrı ile ilgili dünyadan ve ülkemizden çeşitli örneklerle yer vermek gerekirse;

Avustralya'da yayın yapan SBS adlı televizyon kuruluşu, Irak'ta Ebu Garib cezaevinde, 2003 yılında çekildiğini öne sürdüğü yeni fotoğrafları yayınlamış olup Fotoğraf ve video kayıtlarında daha önce ortaya çıkmamış 'cinayet, işkence ve cinsel aşağılama' görüntüleri yer almaktadır. Fotoğraflar, ABD' de görülen bir davanın kanıtlarının ele geçirilmesiyle ortaya çıkmış olup davanın yargıcı, fotoğrafların yayınlanmasına izin vermiştir (http://www.hurriyetusa.com/haber/haber_detay.asp?id=7679).

Halkın tepkisini çekmemek için Irak ve Afganistan'da ölen Amerikan askerlerine ait tabut fotoğraflarını yayımlamayan ABD hükümeti, "bilgi edinme özgürlüğü yasası" sayesinde 350'den fazla fotoğrafı basına vermek zorunda kalmıştır (<http://arsiv.sabah.com.tr/2005/04/30/dun109.html>).

İngiltere'de de bilgi edinme yasası çerçevesinde başvurular üzerine devlet, bazı sırları açıklamak zorunda kalmış olup bunlar eski Başbakan Tony Blair'in, 6 yıl içinde vergi mükelleflerinin cebinden çıkan 2 bin sterlini kozmetik harcamalarına yatırdığı, devlet hastanelerinde işini kılıfına uyduran binlerce kadının göğüs büyütme, karın yağlarını aldırma ve burun ameliyatı gibi estetik operasyonlar yaptırdığı, bakan ve milletvekillerinin yılda ortalama 5,9 milyon sterlinlik taksi faturasını devletin kasasından talep ettiği, diplomatik dokunulmazlık sahibi yabancı diplomatların tecavüz, cinsel taciz, çocuklara yönelik taciz ve hatta cinayet gibi suçlamalar ile ilgili haberlerdir (<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=7926400>).

National Security Archive, ABD yurttaşlarının 'bilgi edinme hakkı'nı savunan bir örgüt olan National Security Archive Pentagon'dan bir general tarafından hazırlanmış olan Irak'ın işgalinden önce bir 'savaş oyunu' adlı belgeyi talep etmiştir. "Böyle bir oyun yok" karşılığını alan kuruluş 2.5 yıl süren bir uğraş sonucu Pentagon avukatların ve parlamentonun baskısı sonucu bu 'savaş oyunu'nu açıklamak zorunda kalmıştır. Daha Irak işgal edilmeden önce bir general tarafından hazırlanan bu 'savaş oyunu'na göre ABD 400 bin askerle bile girse Irak'ta istikrar sağlanamayacak, güçlü bir devlet kurulamayacak, mezhep savaşları çıkacaktır. Söz konusu bu “savaş oyunu” kuruluşun

internet sitede yayımlanmaktadır (<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB207/index.htm>).

National Security Archive ayrıca Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi için verilen kararın belgesi ve Arjantin'de cuntacıların solcuları katletmesine onay verdiğini gösteren belgelere ulaşmıştır. Bu belgeler ile dönemin Dışişleri Bakanı Kissinger için İtalya, İspanya, Fransa ve Arjantin'de tutuklama kararı çıkarılmıştır (<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=207667>).

Mine Biniş 25 Eylül 2005 tarihinde ÖSYM Başkanlığı'nca yapılan 2005 Sayıştay Denetçi Yardımcısı Adaylığı Eleme Sınavı'nın sorularının ve cevap anahtarının kendisine gönderilmesi, sınavda kaçınıcı olduğunun bildirilmesi için ÖSYM Başkanlığı'na başvuruda bulunmuş ilgili talebine, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun ilgili hükümleri gereğince olumsuz yanıt almıştır. 2 yıl süren hukuk mücadelesi sonucu Biniş'e, ÖSYM tarafından istenilen belgeler mahkeme kararıyla gönderilmiştir. ÖSYM Başkanlığı yapılan başvuruyu 'Sadece ÖSS soru ve cevap anahtarlarının, sınavdan hemen sonra yayınlamak isteyen basın ve yayın kuruluşlarına telif hakları ÖSYM'de kalmak üzere, belli bir bedel karşılığı verildiği, bunun dışındaki istekler ile önceki sınavlara ilişkin taleplerin kabul edilmediği' gerekçesiyle reddetmiştir. ÖSYM Sınav Hizmetleri Müdürü F. Feza Kart imzasıyla gelen olumsuz yanıt üzerine Biniş, Başbakanlık Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na başvurarak talebinin karşılanmasını talep etmiş; Kurul, Biniş'in sınavda kaçınıcı olduğuna ilişkin bilgi verilmemesinde ÖSYM'yi haklı bulurken, sınav soruları ile cevap anahtarının gönderilmesi gerektiği kararını almıştır. ÖSYM Başkanlığı, Kurul'un bu kararı üzerine, soru ve cevap anahtarını vermemek için Ankara 4'üncü İdare Mahkemesi'ne dava açmış ancak mahkeme davayı reddetmiştir. Mahkeme kararının uygulanması için bir kez daha ÖSYM Başkanlığına dilekçe ile başvuran ilgili 65 sayfa soru kitapçığı ve cevap anahtarının gönderilmesi için kitapçığın kopyalama ve posta masrafı olarak ÖSYM hesabına 30 YTL yatırdıktan sonra kitapçığa ve cevap anahtarına ulaşmıştır (<http://www.hurriyet.com.tr/egitim/anasayfa/7578991.asp?gid=171&sz=35246>).

Antenna-tr.org'un Biz de Bilelim projesini yöneten Muteber Öğreten'in Genelkurmay Başkanlığı'ndan bilgi edinme hakkını kullanarak Türkiye'de bulunan mayınlarla ilgili istediği bilgilere yeterli bilgi verilmeyince Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz etmiştir. Başbakanlık Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu, 11 Şubat 2005 tarihli toplantısında, Öğreten'in itiraz başvurusunu değerlendirerek "Açıklanması hâlinde Devletin emniyetine, dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine

açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla Devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır” hükmü gereğince bilgi edinme hakkı kapsamı dışında olduğuna karar vermiştir. Ancak BEDK’nın devlet sırrı olarak değerlendirdiği bu bilgiler, Türkiye’nin taraf olduğu Mayın Yasaklama Anlaşması gereği BM’ye vermekle yükümlü olduğu madde 7 rapor bilgilerini içermekte olup Muteber Öğreten’in Genelkurmay Başkanlığı’ndan istemiş olduğu devlet sırrı bilgilerde bu raporda bulunmaktaydı (<http://www.bianet.org/2007/03/27/93888.htm>).

Muteber öğretmenin Türkiye ‘de bulunan mayınlarla ilgi talep etmiş olduğu ve zaten Türkiye’nin BM’ ye vermekle yükümlü olduğu bu bilgilerin devlet sırrı gerekçesiyle yanıtlanmaması durumu ile Dışişleri Bakanı hakkında tutuklama kararı çıkartabilecek öneme sahip bilgilerin ve savaş, işkence vb stratejik öneme sahip belgelerin verilmesi durumları karşılaştırıldığında Türkiye’ de uygulanan bilgi edinme hakkının kapsamının ne kadar dar olduğunu görmekteyiz.

2.2.4.3. Ülkenin Ekonomik Çıkarlarına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Açıklanması ya da zamanından önce açıklanması hâlinde, ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanca sebep olacak bilgi veya belgelere ulaşılmasına sınırlama getirilmektedir (mad.17).

Bu sınırlama tam olarak, ekonomik faaliyetlerde devletin geleceğe yönelik olarak almayı düşündüğü önlem ve kararların, bazı kesimlerce önceden öğrenilmesini ve böylece, önlem ve kararlarla ulaşılması düşünülen hedeflerin bertaraf edilmesi ve aynı zamanda bu bilgiyi alan kimselerin diğer kişilere haksız rekabet yapmaları haksız kazançlar elde etmeleri gibi durumların önlenmesi amacı taşıyan bir sınırlama olarak değerlendirilebilir (Cin, 2005; 82). Örneğin, paranın devalüe edilmesi gibi bir hükümet planının önceden bilinmesi paraya olan talebin azalmasının yanında ekonomik ortamda kargaşaların yaşanmasına ve spekülörlere haksız kazanç sağlama imkanı doğurur. Yaşanan bu olumsuz gelişmeler hükümetin belirlemiş olduğu ekonomik alandaki hedeflerinin gerçekleşmesini engellemesinin yanında bazı kesimlerin haksız kazanç elde etmesine neden olacaktır. Ayrıca devlet tarafından belirlenen hedeflerin hemen açıklanması durumunda yapılan değerlendirmeler sonucunda başlangıçtaki hedeflerle alternatif getirildiğinin görülmesinin yanında belirlenen hedeflerin gerçekleştirilememesi ekonomik anlamda güvensizliğe ve kırılmalara neden olacaktır.

2.2.4.4. İstihbarata İlişkin Bilgi veya Belgeler

Kanunun 18. Maddesine göre Sivil ve askerî istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgeler, kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte olmadıkça bilgi edinme hakkı kapsamı dışında tutulmaktadır.

2.2.4.5. İdarî Soruşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen idarî soruşturmalarla ilgili olup, açıklanması veya zamanından önce açıklanması hâlinde;

- a) Kişilerin özel hayatına açıkça haksız müdahale sonucunu doğuracak,
- b) Kişilerin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak,

c) Soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşürecek,

d) Gizli kalması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi ve bilgi kaynaklarının temin edilmesini güçleştirecek,

Bilgi veya belgeler, bu kanunun kapsamı dışında tutulmuştur (mad.19).

Madde uyarınca, istenen bilgi ve belgelerin salt idari soruşturmaya ilişkin olması idareye istemi reddetme yetkisi vermemekle birlikte ilgili madde, sayma yolu ile hangi hallerde idari soruşturmaya ilişkin bilgi ve belgelere erişilemeyeceği hususunu belirlemiştir. İdare, bir kamu görevlisi veya öğrenci hakkında açılan disiplin soruşturması dosyasında bulunan bilgi ve belgelere erişim istemini, soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşüreceği gerekçesiyle reddedebilir (BEDK, KT. 22.11.2004, KS. 2004/184, KBT. 29.9.2004)

Bu sınırlama ile amaçlanan, oluşabilecek olumsuz durumlara ve devlete karşı vatandaş korumaktır.

2.2.4.6. Adli Soruşturma ve Kovuşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

“Açıklanması veya zamanından önce açıklanması hâlinde;

- a) Suç islenmesine yol açacak,
- b) Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanunî yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek,

c) Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek,

d) Hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlâl edecek,”

(mad.20) nitelikteki bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı dışında tutulmaktadır.

Yine aynı maddeye göre 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 6.1.1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ve diğer özel kanun hükümleri saklıdır.”

Bu sınırlama kurumların karar alma mekanizmalarının işleyişini ve kamu düzenini bozabileceği düşüncesiyle öngörülen bir sınırlamadır. Suçun araştırılması kovuşturulması ve önlenmesinin sağlanmasının yanında İdari makamlarca yürütülen soruşturmaların güvenliği açısından alınması gereken bir önlem olarak görülmektedir.

2.2.4.7. Özel Hayatın Gizliliği

“Özel hayat”, kişinin sadece kendisini ilgilendiren, toplumsal olmayan ilişkileri ve varlığı olarak tanımlanmaktadır. Kısacası özel hayat bir kişinin yaşam alanı ile ilgili bir kavramdır ve bu süreçte yaşananlar sadece söz konusu olaylardan etkilenen kişiyi ilgilendir ve başkalarının müdahalesi hoş karşılanmaz (Eken, 1994; 29). İlgili kanunun 21. maddesinde özel hayatın gizliliği ile ilgili sınırlamaya şu şekilde yer verilmiştir:

”Kişinin izin verdiği hâller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması hâlinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine, meslekî ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Kamu yararının gerektirdiği hâllerde, kişisel bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluşlar tarafından, ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek yazılı rızası alınmak koşuluyla açıklanabilir” (mad.21).

Özel hayatın korunması amacıyla bilgi edinme hakkına getirilen sınırlamalara örnek olarak; vergi mükelleflerinin dosyalarının gizli tutulması, hastalar hakkındaki bilgileri ihtiva eden dosyaların gizli tutulması, kişilerin ırk, siyasi ve felsefî düşünce gibi çeşitli özellikleri hakkındaki bilgilerin gizli tutulması, cezai kovuşturma konusunda gizliliğin bulunması, haberleşme ve sınav gizliliği gibi gizliliğin esas olduğu bilgi kategorilerinin bilgi edinme hakkı kapsamı dışında bulunması gösterilebilir (Yıldırım; 235, Eken, 1993; 73).

2.2.4.8. Haberleşmenin Gizliliği

Haberleşme, kişinin özel yaşam alanında yer alan bir gizlilik alanı olarak kabul edilmektedir ve bu konu ile ilgili BEHK, özel olarak haberleşmenin gizliliğini korumak

amacıyla bu gizliliği ihlal edecek bilgi ve belgelere erişim engeli getirmiştir (mad.22). Getirilen düzenlemeye göre, bir bilgi ve belge istemine ilişkin olarak idareye yapılan başvuru üzerine bu bilgi ve belgenin verilebilmesi, haberleşmenin gizliliği kapsamında bulunmamasına bağlıdır (Akgedik, 2006; 27).

2.2.4.9. Ticari Sır

Bilgi Edinme hakkı kanunun 23. Maddesine göre “Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile, kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler, bu Kanun kapsamı dışında tutulmuştur (mad.23).

Bu sınırlama ile ticari işletmelerin haklarının korunması, olumsuz rekabet şartlarının doğmaması ve serbest piyasa ekonomisinin düzgün bir şekilde işleyebilmesi amaçlanmaktadır.

Ticari hayata yönelik gizlilik; üretim gizliliği ve ticari ve sınai bilgilerin gizliliği gibi iki biçimde görülebilmektedir. Ticari alanda bilgi edinme hakkına sınır oluşturan kavramların kabul edilmesinin nedeni, ticari işletmelerin ekonomik ve mali durumlarını ve Pazar stratejilerini içeren bilgilerin üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesinin işletmeler açısından zararlı sonuçlar doğurmasının mümkün olmasıdır (Yıldırım;236, Eken, 1993;73-74). Ancak üretim gizliliği mutlak bir gizlilik olmamakla birlikte, çevrenin ve tüketicinin korunması, üretim teknolojisini bilmeyi ve diğer tamamlayıcı bilgileri elde etmeyi gerektirmektedir (Yıldırım; 236). Bu bilgiler, bir fabrikanın atıklarıyla oluşan kirliliğin derecesini ve bir ürünün zararlılık derecesini ölçmeye imkan verir (Eken 2005; 127).

Genç Parti İstanbul Milletvekili Emin Şirin tarafından Bilgi Edinme ve Değerlendirme Kurulu'na 2005 yılında gerçekleştirilen Türk Telekom özelleştirmesi ile ilgili "ödeme taahhüdü", "yatırım taahhüdü", "istihdam taahhüdü" ve "taahhütlerin yerine gelmemesi durumunda ne olacağını" sorduğu dilekçesine, Özelleştirmeyi gerçekleştiren Özelleştirme İdaresi Başkanlığından "bu taahhütler, tekliflerin değerlendirilmesinde kullanılmıştır, takibinden Telekomünikasyon Kurumu" sorumludur şeklinde "cevap vermekten kaçınır" bir cevap verilmiştir. Bu cevabı yeterli bulmayan Şirin'in Telekomünikasyon Kurumu'na gönderdiği sorularına ise, "ticari sır" denilerek yine cevap verilmemiştir (<http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=17258>).

Merak edilen konu Türk halkını ilgilendiren ve devlet malı olan bir kuruluşun satışının ticari sır gerekçesiyle açıklanmamasının nedeni ne olabilir. Devlete ait olan ve

dolayısıyla toplumu ilgilendiren böyle bir özelleştirmenin kamuoyundan gizli tutulması aklılarda olumsuz düşüncelerin oluşmasına devlete karşı duyulan güven konusunda sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır.

2.2.4.10. Fikir ve Sanat Eserleri

BEHK' nın 24. maddesinde, "fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak yapılacak bilgi edinme başvurusu hakkında ilgili kanun hükümleri uygulanır" hükmü yer almaktadır.

2.2.4.11. Kurum İçi Düzenlemeler

Bilgi edinme hakkı kanunda kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkının kapsamı dışında yer almaktadır. Ancak, söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakları saklı tutulmuştur (mad. 25).

2.2.4.12. Kurum İçi Görüş, Bilgi Notu ve Tavsiyeler

Bilgi edinme hakkı kanunun 26. maddesine göre Kurum içi görüş, bilgi notu ve tavsiyeler bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır. Kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere, elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluş tarafından aksi kararlaştırılmadıkça bilgi edinme hakkı kapsamındadır. Bilimsel, kültürel, istatistik, teknik, tıbbi, mali, hukuk ve benzeri uzmanlık alanlarında yasal olarak görüş verme yükümlülüğü bulunan kişi, birim yada kurumların görüşleri, kurum ve kuruluşların alacakları kararlara esas teşkil etmesi kaydıyla bilgi edinme istemlerine açıktır.

Bilgi edinme hakkı kanunun 25. ve 26. maddelerinde yer aldığı gibi hazırlık ve iç düzen dokümanlarının bilgi alma hakkı kapsamı dışında tutulmasının temel amacı, yönetimin rahatça ve sağlıklı bir şekilde çalışmasını sağlamak, tasarladığı plan ve projeleri değiştirip yenilerini düşünebilmesidir (Eken, 2005;128).

2.2.4.13. Tavsiye ve Mütalaa Talepleri

Bilgi edinme hakkı kanunun 27. Maddesine göre tavsiye ve mütalaa talepleri Kanun kapsamı dışında tutulmuştur.

2.2.4.14. Gizliliği Kaldırılan Bilgi veya Belgeler

Bu maddeye göre “gizliği kaldırılmış olan bilgi veya belgeler”, “bilgi edinme başvurularına açık hale gelmemekte”, bunların bilgi edinme hakkına konu olabilmesi, “bu Kanunda belirtilen diğer istisnalar kapsamına girmiyor olmaları koşuluyla” bağlanmaktadır (mad.28).

Bir bilgi ya da belgenin “gizli” olmasını “haklı kılan” kanuni sebepler yasalarda belirtilmiştir; gizliliğin yok olması demek, kanunla belirlenen o haklı nedenlerin bulunmadığı anlamına gelmektedir. Eğer herhangi bir nedenle hâlâ o bilgi ve belgeye ulaşılamayacak ise, aslında, “gizlilik kalkmamış” demektir. Dolayısıyla, 28’inci maddede geçen “bu Kanunda belirtilen diğer istisnalar kapsamına girmiyor ise” ibaresi, teknik açıdan bilgi ve belgenin “gizliliğini sürdüren ulaşılabilirliğini engelleyen” bir unsur öngörmekle, genel olarak ulusal mevzuatta, özel olarak da bu kanunda başlı başına bir sorun öbeği oluşturan “gizli bilgi ve belge” kategorisine yeni bir unsur eklemektedir (TUSİAD, 2005; 239).

2.3. Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması

2.3.1. Bilgi Edinme Başvurusu

2.3.1.1. Başvuru Usulü

Kamu hizmetlerinde etkinlik ve hizmetlerin aksamaması amacıyla bilgi edinme hakkı kanunun kullanımı belli bir usule bağlanmıştır. Başvuru sahiplerinin uyması gereken usul ve esaslar Kanunun 6. ve yönetmeliğin 12. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir: "Bilgi edinme başvurusu, başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresini, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin ünvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa yapılır. Bu başvuru, kişinin kimliğinin ve imzasının veya yazının kimden neşet ettiğinin tespitine yarayacak başka bilgilerin yasal olarak belirlenebilir olması kaydıyla elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir. Dilekçede, istenen bilgi veya belgeler açıkça belirtilir".

Dilekçe ile yapılan başvurularda, bilgi veya belgeye erişimin kısa sürede sağlanabilmesi için, istenen bilgi veya belgenin konusu, varsa tarihi, sayısı ve kurum veya kuruluşun hangi biriminden istendiği ve ihtiyaç duyulan diğer hususların belirtilmesi gerekir

İlgili maddeden de anlaşılacağı gibi başvurunun yazılı olması kuralı bulunmakla birlikte başvuru usulleri elden, elektronik ortamda, posta ve faks yolu ile yapılabilmektedir.

BEHK'nın 6. maddesinde elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla yapılan başvurularda sadece kişinin kimliğinin ve imzasının veya yazının kimden neşet ettiğinin tespitine yarayacak başka bilgilerin yasal olarak belirlenebilir olması kaydıyla yapılabileceğinin düzenlenmiş olmasına karşın BEHKY'nin 9. maddesinde Yönetmelik ekinde yer alan formların doldurulmasının zorunlu olduğu kuralına yer verilmiştir. Bahse konu olan başvuru formları uygulama yönetmeliği ekinde yer almakla birlikte bu formlarla bilgi edinme başvurularının yapılması durumunda şekil yönünden reddi riski ortadan kalkacaktır.

Diğer yandan belirtilen düzenlemeler gereği kamu kurum ve kuruluşlarının kimlik ve adres bilgileri bulunmayan ve istenilen bilgi ve belgelerin neler olduğu açıkça belirtilmeyen başvurulara işlem yapma yükümlülükleri bulunmamakla birlikte istenen bilgi veya belgelerin yeterince açık ve anlaşılır olmaması durumunda kurum ve kuruluşların başvurunun hangi nedenlerle yeterince açık ve anlaşılır olmadığını başvuru sahibine bildirmesi ve ek bilgiler sunmasını isteyebilmesi mümkündür (BEHKY mad. 16).

Bu maddeden de anlaşılacağı gibi, bilgi edinme hakkının kullanımı ile ilgili, yeteri kadar açık ve anlaşılır olmayan başvurularda, bu durumun giderilmesi yine bir şekilde idarenin takdir yetkisine bırakılmıştır.

2.3.1.2. İstenecek Bilgi veya Belgenin Niteliği

Bilgi, kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan bu Kanun kapsamındaki her türlü veri olarak tanımlanmış, belge ise kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plân, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcı olarak tanımlanmıştır (mad. 3).

İstenecek bilgi ve belgelerle ilişkin düzenlemeye kanunun 7. Maddesinde yer verilmiş olup buna göre bilgi edinme başvurusu, başvuru alan kurum veya kuruluşta bulunan veya görevi gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olmalı, bunun yanı sıra ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belgeler ile tekemmül etmemiş bir işleme ilişkin

olmamalıdır (mad.7). Yine ilgili maddede istenilen bilgi veya belgenin, başvurulacak kurum ve kuruluşun dışında bir yerde bulunması durumunda, başvuru dilekçesinin ilgili kurum ve kuruluşa gönderilip bahse konu olan durumun ilgiliye yazılı olarak bildirileceği belirtilmektedir (mad.7).

İstenecek bilgi ve belgelere ilişkin diğer bir düzenlemeye de Yönetmeliğin 12. maddesinde yer verilmiş olup belli bir tarihte açıklanacağı, duyurulacağı önceden belirtilmiş olup, zamanından önce açıklanması halinde kamu yararını zedeleyecek veya kişisel menfaat temin etmek için kullanılabilecek bilgi veya belgelerin, belirtilen tarihten önce açıklanması ve erişimin sağlanması sınırlandırılmıştır (BEHKY m. 12/son). Benzer bir sınırlama yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgelere ilişkin getirilmiş olup ilgili maddeye göre kurum ve kuruluşlarca yayımlanmış veya yayın, broşür, ilân ve benzeri yollarla kamuya açıklanmış bilgi veya belgelerin, bilgi edinme başvurularına konu olamayacağı belirtilmiştir (mad.8). Ancak, yayımlanmış bilgi veya belgelerin ne şekilde, ne zaman ve nerede yayımlandığı veya açıklandığının başvuru sahibine bildirilmesi koşulu getirilmiştir (mad.8).

2.3.1.3. Başvuru Ücreti

Kamu kuruluşlarının elinde bulunan bilgilere ulaşma maliyeti başvuranları caydıracak kadar pahalı olmaması gerekmektedir. Maliyetlerin bilgi taleplerinde caydırıcı olmaması için dünyada farklı sistemler uygulanmakta olup bazı davalarda, her talep için sabit ücret, aşamalı olarak da bilgiyi elde etme ve sağlamanın gerçek maliyetine bağlı olarak artan ücret şeklinde iki aşamalı sistem kullanılmıştır (**The Public's Right to Know: Principles on Freedom of Information Legislation**, Article 19, 1999.).

Ülkemizde ise bilgi edinme taleplerine yönelik tahsis edilecek ücretler ile ilgili düzenlemeye Yönetmeliğin 22. maddesinde yer verilmiş olup ilgili maddeye göre kurum ve kuruluşların, erişimine olanak sağladıkları bilgi veya belgeler için başvuru sahibinden, bilgi veya belgelere erişimin gerektirdiği inceleme, araştırma, kopyalama, postalama ve diğer maliyet unsurları ile orantılı ölçüde ve her yıl bütçe kanununda belirlenecek oranda, ücret tahsil edebilecekleri belirtilmiştir (mad.22). İlgili maddeden de anlaşılacağı gibi ücret talebinde bulunmak zorunlu bir hak olmayıp idarenin takdirine bırakılmıştır.

Talep edilecek ücretler yalnızca yazılı taleplerle ilgili olmayıp kurum ve kuruluşlar elektronik posta yoluyla erişimine olanak sağladıkları bilgi veya belgeler için

de, erişimin gerektirdiği inceleme, araştırma ve diğer maliyet unsurlarıyla orantılı ölçüde ücret tahsil edebileceklerdir (mad.22).

İdareler, erişimini sağlayacakları bilgi veya belgelerin, erişim maliyeti tutan ve ödemenin nereye yapılacağı konusunda başvuru sahibini, başvuru tarihinden itibaren onbeş gün içinde bilgilendirir. Ancak, istenen bilgi veya belgenin; başvurulmuş idare içindeki başka bir birimden sağlanması, başvuru ile ilgili olarak bir başka idarenin görüşünün alınmasının gerekmesi veya başvuru içeriğinin birden fazla idareyi ilgilendirmesi durumunda idareler; erişim maliyeti tutarı ve ödemenin nereye yapılacağı konusunda başvuru sahibini, başvuru tarihinden itibaren otuz gün içinde bilgilendirir (Yönetmelik, mad. 22/2). Bu takdirde on beş veya otuz iş günlük cevap verme süreleri kesilir. Başvuru sahibi, bildirim yapıldığı tarihten itibaren on beş iş günü içinde ödemeyi gerçekleştirdiğini gösteren belgeyi sunmadığı takdirde talebinden vazgeçmiş sayılır (Yönetmelik, mad. 22/3).

Kamu kurum ve kuruluşlarının, erişimine olanak sağladıkları bilgi veya belgeler için başvuru sahiplerinden talep edecekleri ücretler, ilgili kurum ve kuruluş bütçesine gelir olarak kaydedilmek üzere ilgili saymanlıklara veya bu saymanlıklar adına bankalar ve diğer finans kurumları veya PTT şubelerinde açılan hesaplara, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından talep edecekleri ücretler ise ilgili meslek kuruluşları adına açılan hesaba yatırılır (BHKY, mad.22).

2.3.2. Bilgi veya Belgeye Erişim Süreleri ve Başvuruların Cevaplandırılması

2.3.2.1. Süre

Bilgi edinme hakkının etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi için, bilgi edinme başvurularına kurum ve kuruluşların önceden belirlenmiş bir süre içerisinde olumlu veya olumsuz yanıt vermesi gerekmektedir. Sürenin belirlenmesi hizmetten faydalanmada oluşabilecek kargaşaları önleyebileceği gibi idare ve kişiyi mağdur duruma düşmekten kurtaracaktır. Bilgi ve belge talebinin mümkün olduğu oranda anında karşılanması, kişilerin haklarının etkin bir şekilde kullanmasını sağlamak ve bilginin değerinin korunması açısından önemlidir.

Kanunun 11. ve Yönetmeliğin 20. maddesinde bilgi veya belgeye erişim süreleri düzenlemiştir. Buna göre, kurum ve kuruluşlar, başvuru üzerine istenen bilgi veya belgeye erişimi onbeş iş günü içinde sağlarlar. Ancak istenen bilgi veya belgenin, başvurulmuş kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması, başvuru ile ilgili

olarak bir başka kurum ve kuruluşun görüşünün alınmasının gerekmesi veya başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumlarında bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve bunun gerekçesi başvuru sahibine yazılı olarak ve onbeş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir (mad.11).

İlgili maddeden de anlaşılacağı gibi istisnai haller dışında bilgi ve belgelere erişim süresi 15 iş günü olarak belirlenmiştir. Söz konusu istisnai hallerin varlığı bilgi ve belgelere erişim süresini 30 iş gününe kadar çıkartmaktadır ki bu sürede talep edilen bilgiye ulaşabilmek için oldukça uzundur.

Süreyi uzatan haller Yönetmelikte belirtilmiş olup Yönetmeliğin ilgili maddesine göre; kendisine bilgi edinme başvurusunda bulunulan kurum ve kuruluş, talep edilen bilgi veya belge kendisinde bulunmakla birlikte, istenen bilgi veya belgenin başka bir veya birden fazla kurum ve kuruluştan neşet ettiğini veya görev alanına girdiğini tespit etmesi, bilgi veya belgeye erişimi sağlamadan önce, söz konusu kurum ve kuruluşlardan görüş alabilir. Bu takdirde bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve gerekçesi başvuru sahibine on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir (BEHKY, mad.17).

Yanıt verme süresini uzatan diğer bir uygulama ise, daha önce bahsedildiği gibi bilgi ve belgelere erişim için gereken maliyet tutarlarıyla ilgili olup bu konu ile ilgili düzenlemeye Kanunun 11. Maddesinde yer verilmiştir. İlgili maddeye göre bilgi veya belgenin niteliği gereği kopyasının verilmesinin mümkün olmadığı veya kopya çıkarılmasının aslına zarar vereceği hâllerin varlığı durumunda kurum ve kuruluş, erişimine olanak sağladığı bilgi veya belgeler için başvuru sahibinden erişimin gerektirdiği maliyet tutarı kadar bir ücreti bütçeye gelir kaydedilmek üzere tahsil etme yetkisine sahiptir (BEHK, mad.10). Bilgi veya belgelere erişim için gereken maliyet tutarının idare tarafından başvuru sahibine bildirilmesiyle onbeş iş günlük süre kesilir. Başvuru sahibi onbeş iş günü içinde ücreti ödemezse talebinden vazgeçmiş sayılır (BEHK, mad.11).

Başvuru süresi başvurunun kurum ve kuruluşa ulaştığı tarih olarak kabul edilmekle birlikte, (BEHKY, mad.12) elektronik postayla yapılan başvurularda, başvuru formunun idarenin bilgi edinme biriminin elektronik posta adresine ulaştığı tarih (Yönetmelik, m. 10/5), faks yoluyla yapılan başvurularda ise başvuru dilekçesinin idarenin bilgi edinme birimine ulaştığı tarih başvuru tarihi olarak kabul edilmektedir. Ancak istenilen bilgi veya belgenin, başvuru kurum ve kuruluşta başka bir yerde

bulunması durumunda, başvuru dilekçesi veya formu ilgili kurum ve kuruluşun bilgi edinme birimine gönderilerek durum başvuru sahibine bildirilir. Bu şekilde yönlendirilen başvurunun bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşça alındığı tarihte başvuru yapılmış sayılmakla birlikte önceki başvuru dikkate alınmaz (BEHK, mad 17/2).

Başvuru dilekçesi veya formuyla istenen bilgi veya belgelerin, yeterince açık ve anlaşılır olmaması durumunda, kurum ve kuruluşlar başvuru sahibinden noksanlıkların giderilmesini talep ettiği takdirde belirlenen on beş günlük süre, belirtilen noksanlıkların tam olarak giderildiği tarihten itibaren başlar (Yönetmelik, mad. 16/2).

2.3.2.2. Cevap Türü

İdareler bilgi edinme başvurularına olumlu veya olumsuz cevap verebilirler. Başvurunun olumlu karşılanması halinde istenen bilgi ve belgeler müracaat sahibine iletilir. Buna karşılık başvurunun reddedilmesi halinde her şeyden önce bu kararın gerekçesi ve buna karşı gidilebilecek başvuru yolları ve süreleri başvuru sahibine bildirilmek zorundadır (BEHK mad. 12). Bu konuda BEDK, sadece kanun ya da yönetmeliğin ilgili maddesinin adının yazılmasının yeterli bir gerekçe teşkil etmediğine, ilgili kanun ve yönetmeliğin hangi maddesinin, varsa hangi fıkrasının ve hatta bendinin esas alındığının ve kararın gerekçesinin ve buna karşı gidilebilecek başvuru yolları ve sürelerinin de belirtilmesi gerektiğine karar vermiştir.

Başvuru sahibinin bilgi edinme ile ilgili başvuru talebinin belirlenen süre içerisinde yanıtlanmaması veya reddedilmesi durumunda izlenecek yollara değinmek gerekirse: BEHKY 24. maddesinde başvuru talebine, belirlenen süreler içerisinde olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt verilmemesi durumunda, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 10 uncu maddesi uyarınca altmış günün geçmesi durumunda, bilgi edinme talebinin reddedilmiş sayılacağı belirtilmiştir.

Başvuru sahibinin, bilgi edinme başvurularının reddine ilişkin kararlara karşı Bilgi Edinme Değerlendirme Kuruluna idari itiraz yolu ve dava yolu şeklinde iki başvuru yöntemi bulunmaktadır.

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz isteğe bağlı olup dilenirse doğrudan yargı yoluna başvuru yapılabilir. Kurula itirazda bulunma durumunda, idari yargıya başvurma süresi durur. Kurula itiraz etme süresi, başvuru talebine karşılık ret kararının tebliğinden ve belirlenen süre içerisinde olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt verilmemesi durumunda cevap süresinin dolmasından itibaren 15 gündür. İlginin

belirlenen süre içerisinde herhangi bir girişimde bulunmaması durumunda, dava açma süresi olan 60 gün içinde iptal davası açma imkanı bulunmaktadır. Kurul kararını 30 iş günü içerisinde verememesi durumunda itiraz reddedilmiş sayılacaktır.

- Bilgi edinme başvurusunun reddedilmesi halinde
- Bilgi edinme başvurusunun cevaplandırılmaması halinde
- Red veya cevaplamamaya itirazın Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu tarafından reddi halinde

- Red veya cevaplamamaya itirazın Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu tarafından karara bağlanmaması hallerinde iptal davası açılabilir.

İptal davası sonucunda eğer idarenin red kararı veya cevap vermemesi hukuka aykırı ise, bu karar iptal edilir. İptal kararı üzerine ilgili idare istenen bilgiyi vermek zorundadır. Aksi halde yargı kararı yerine getirilmediği tazminat veya ceza sorumluluğu doğar.

2.4. Bilgi Edinme ve Değerlendirme Kurulu

Bilgi edinme başvurusuyla ilgili yapılacak itirazlar üzerine, verilen kararları incelemek ve kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermek üzere; Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur (BEHK, mad.14).

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Bakanlar Kurulunca seçilen dokuz üyen oluşmaktadır. Kurul üyeleri;

- Birer üyesi Yargıtay ve Danıştay genel kurullarının kendi kurumları içinden önerecekleri ikişer aday
- Birer üyesi ceza hukuku, idare hukuku ve anayasa hukuku alanlarında profesör veya doçent unvanına sahip kişiler,
- Bir üyesi Türkiye Barolar Birliğinin baro başkanı seçilme yeterliliğine sahip kişiler içinden göstereceği iki aday,
- İki üyesi en az genel müdür düzeyinde görev yapmakta olanlar
- Bir üyesi Adalet Bakanının önerisi üzerine bu Bakanlıkta idarî görevlerde çalışan hâkimler arasından seçilmektedir.

Kurul üyeliğine önerilen adayların muvafakatleri aranmakta olup bu kurula başkanlık edecek kişi yine kurul üyelerince kendi aralarından seçilir. Kurul, ayda en az bir defa ve ihtiyaç duyulduğu her zaman başkanın çağrısı üzerine toplanmaktadır. Kurul

üyelerinin görev süreleri dört yıldır. Görev süresi sona erenler yeniden seçilebilir. Görev süresi dolmadan görevinden ayrılan üyenin yerine aynı usule göre seçilen üye, yerine seçildiği üyenin görev süresini tamamlar. Yeni seçilen Kurul göreve başlayıncaya kadar önceki Kurul görevine devam eder. Kurul, belirleyeceği konularda komisyonlar ve çalışma grupları kurabilir; ayrıca gerekli gördüğü takdirde, ilgili bakanlık ile diğer kurum ve kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerini bilgi almak üzere toplantılarına katılmaya davet edebilir. Kurulun sekreteryası hizmetleri Başbakanlık tarafından yerine getirilir (BEHK, mad.14).

Bilgi edinme hakkının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için bir denetim sistemi olarak oluşturulan Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu' nun görev ve yetkileri Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulunun Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 4. maddesinde belirtilmiş olup ilgili maddeye göre kurulun görevleri;

- a) Bilgi edinme başvurusuyla ilgili yapılacak itirazları karara bağlamak.
- b) Bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin görüş ve değerlendirme istemini içeren başvuruları karara bağlamak.
- c) Kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin hususları düzenlemek.
- ç) Kurum ve kuruluşlarca, Kanunun 30 uncu maddesi uyarınca gönderilen raporları ve hazırlayacağı genel raporu her yıl Nisan ayı sonuna kadar Türkiye Büyük Millet Meclisine göndermek.
- d) Gerektiğinde belli işlerin gündeme alınmasına karar vermek.
- e) Bilgi edinme hakkına ilişkin yapılması gereken mevzuat değişikliklerini önermektir.

Bilgi edinme başvurusunda bulunan kişi bu başvurusunun kurum ve kuruluşlarca reddi üzerine bu ret kararının tebliğinden itibaren 15 gün içinde Kurul'a itiraz edebilir. Bu itiraz isteğe bağlı olup kişi dilerse doğrudan yargı yoluna başvuru yapabilir. Kişinin itiraz yolunu seçmesi durumunda kurulun başvuru ile ilgili kararını 30 gün içinde vermesi gerekmektedir. Kurul'un itiraz başvurularını inceleyerek bir karar verebilmesi için öncelikle itiraza konu işlemin; kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetleri ile ilgili olması, başvurunun karşılanmaması üzerine öngörülen süre içerisinde Kurul'a getirilmiş bir itiraz olması gerekir (Al, 2007; 64). Kurul itiraz başvurularında, başvurunun öncelikle Kanun kapsamında olup olmadığını bir diğer ifadeyle görevli olup olmadığını incelemekte, Kanun kapsamında bulunmayan itiraz başvuruları, itiraz dilekçesinde aranan şartların

bulunmadığının tespiti ve öngörülen sürede belirtilen eksiklik ve aykırılıkların giderilmemesi, aynı kişi tarafından, aynı maddi ve hukukî sebebe dayanılarak yapılan ikinci itiraz incelenmeksizin reddetmektedir.

BEHK ve ilgili yönetmeliğinde Kurul kararlarının bağlayıcı olup olmadığı konusunda bir hüküm bulunmamasına karşın bu konu ilgili farklı görüşler bulunmaktadır.

Eken'e (Yönetimde şeffaflık; 167) göre Kurul kararlarının bir yaptırımının bulunmadığını, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizdeki Kanun'un da genel ceza ilkelerini benimsediğini, Kurul'un yaptırım gücünün zaman içinde sağlayacağı toplumsal güven ve yayımlayacağı raporlardaki açıklamaların olacağı düşüncesindedir.

Kurula itirazın idari yargıya başvurma süresini durduracağı yönündeki hükümden hareketle Kurul kararlarının bağlayıcı olmadığı aksi yönde Hız ve Yılmaz(2004; 99) “Kurulun vereceği kararların bağlayıcı olduğunun kabulünün kanun koyucunun iradesine uygun olacaktır.Çünkü kanun koyucu Kurula itiraz başvurusu ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi idareden isteme yetkisi tanımış ve bu konuda kurulun yetkilerini geniş tutmuştur.”(Şavran, 2006; 133)

Al (2007;68) itirazın idarî yargıya başvurma süresini durdurması, Kurul'un ret kararlarını incelemek ve bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin kararlar vermek üzere oluşturulması, itiraz başvurusu ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi idareden isteme yetkisinin bulunması, ilgili bakanlık ile diğer kurum ve kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerini çağırabilmesi (m.13,14), bazı durumlarda Kurul kararlarının yeniden gözden geçirilmesinin mümkün kılınması (BEDKY mad.12/4) gibi hususlar nedeniyle Kurul kararlarının idareleri bağlayıcı olması gerektiği kanaatindedir.

BEDK' na yıllar itibariyle yapılan başvuruları incelemek gerekirse;

Dr. Yaman Akdeniz tarafından 21/02/2007 tarihinde BEDK' na yapılan bilgi edinme başvurusu neticesinde, kurul tarafından verilen bigilere göre;

Kurula, 24/05/2004 – 26/02/2007 tarihleri arasında 2.676 adet itiraz başvurusunda bulunulmuştur. İki bin üç yüz yirmi bir tanesi işleme alınmış olup 208 adedi süre aşımı, 147 adedi çeşitli nedenlerle işleme alınmamıştır.İki bin dört yüz yetmiş beş itiraz başvurusu hakkında karar verilmiş olup 977 başvuru kabul edilerek, kurum ve kuruluşlarca verilen yanıtlar yerinde bulunmamıştır.Dört yüz on dokuz başvuru kısmen kabul edilerek kurum ve kuruluşlarca başvuru sahibine verilen yanıtların bir kısmı yerinde bulunmamış diğer kısmı uygun bulunmuştur.Sekiz yüz seksen sekiz adet itiraz başvurusu reddedilerek kurum ve kuruluşlar tarafından verilmiş

olan yanıtlar uygun bulunmuştur.İtirazların 10 adedi kurulca incelemeye alınmıştır (http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/2007_01_BEDK.pdf).

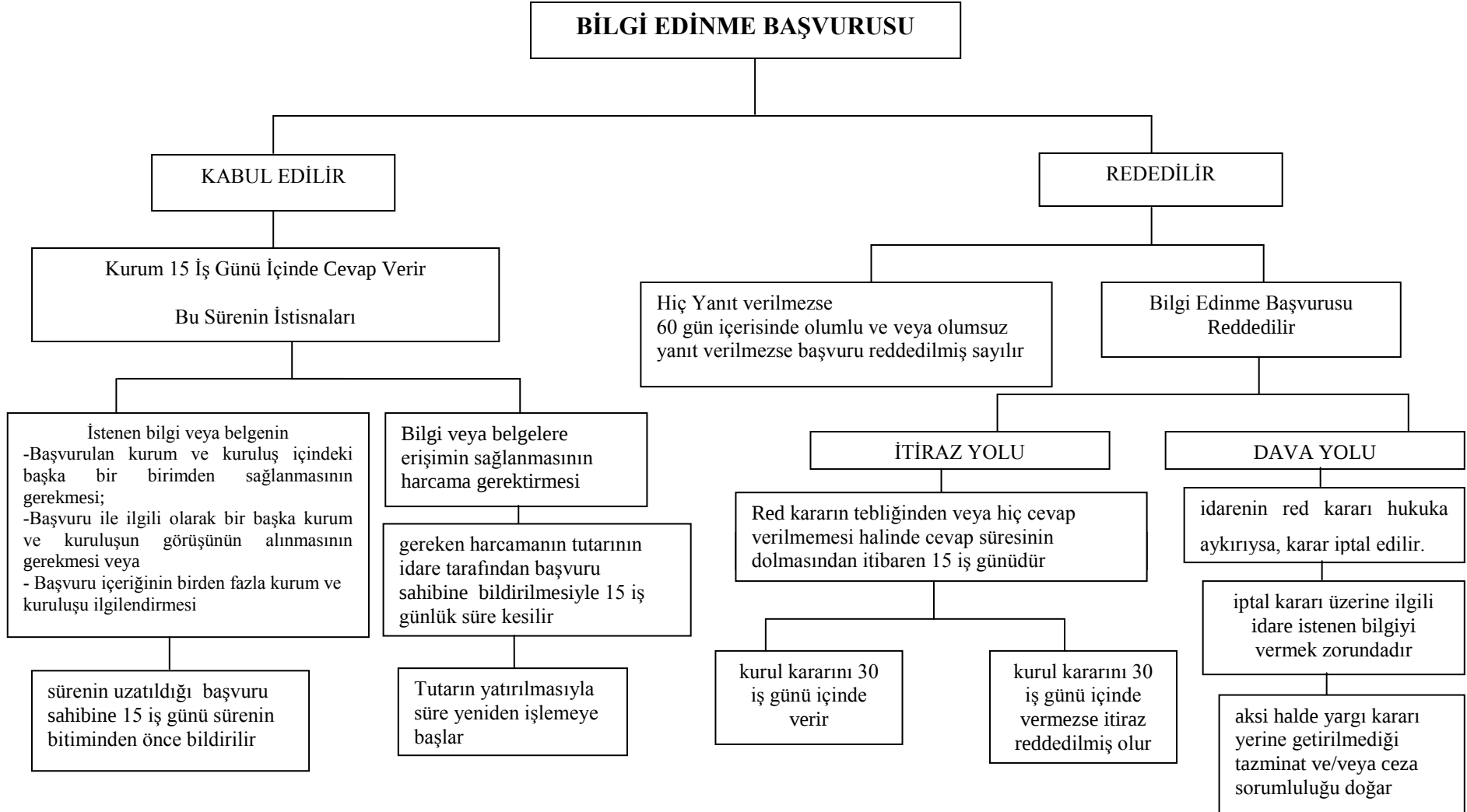
Mart 2008 tarihi itibariyle kurul tarafından toplam 3539 itiraz başvurusu hakkında karar verilmiş olup bu kararların 757 tanesi yayınlanmıştır. Aldığı kararların sadece %21 lik kısmını yayınlayan kurumun yayınlanmayan 2782 adet kararı bulunmaktadır. Toplam 93 tane karar defteri bulunan kurumun yayınlanmış karar defter sayısı 38’ dir.Mart 2007 den buyana son bir yıl içerisinde kurum tarafından verilen karar sayısı1064 olup bunun sadece 116 tanesi yayınlanmıştır

(http://www.bilgiedinmehakki.org/tr/index.php?option=com_content&task=view&id=61&Itemid=13).

2007 yılının mart ayı verileri ile 2008 yılı Mart ayı verileri karşılaştırıldığında, 2007 yılında %25 olan karar yayınlama oranı 2008 yılında %21 olarak gerçekleşmiştir (http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/2007_02_BEDK.pdf).

Yukarıda da görüldüğü gibi 2007 yılına ait veriler Dr.Yaman Akdeniz tarafından bilgi edinme talebi neticesinde elde edilmiştir. Bilgi Edinme hakkının uygulamalarından sorumlu BEDK hakkındaki bilgilere dahi yine yasa kapsamında ulaşılabilinmiştir. Bu uygulama ile yasa ile gerçekleştirilmesi amaçlanan açıklık ve şeffaflık adına daha yapılması gereken çok şey olduğu görülmektedir.

Şema 1: Bilgi Edinme Başvurusu Şeması

III. BÖLÜM

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU UYGULAMA ÖRNEĞİ

Bilgi edinme hakkı alanında, en temel ve kapsamlı yasal düzenleme olan “4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu”, 09.10.2003 tarihinde kabul edilmiş ve 24.04.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yine, yasanın 31. maddesinde, kanunun uygulanması ile ilgili esas ve usullerin belirlenmesine ilişkin yönetmeliğin de kanunun yayın tarihinden itibaren 6 ay içinde hazırlanması gerektiği hükmüne yer verilmiş böylelikle, yasanın 5. maddesinde belirtilen, “gerekli idari ve teknik altyapının” kurum ve kuruluşlarca hazırlanması için 6 aylık bir süre tanınmıştır (YÜCEL; 143).

Yukarıda belirtilen süre içerisinde, bilgi edinme hakkının kullanılması ile ilgili olarak, 24.01.2004 tarihinde 2004/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır. Genelgede, yasanın uygulaması ile ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılması gerekenler belirtilerek, “yasa hakkında bütün personelin bilgilendirilmesi, personele yönelik eğitim programlarında konuya ayrıntılı olarak yer verilmesinin sağlanması ve gerekli denetimlerin yapılması gerektiği” belirtilmiştir (YÜCEL; 143).

Çalışmada daha şeffaf ve katılımcı bir yönetimin sağlanması amacıyla 24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe giren 4982 sayılı “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu”nun Türkiye’de uygulanması ve sonuçları incelenecek, sonuçlara göre yasanın Türkiye’de uygulanabilirliği değerlendirilmeye çalışılacaktır. Benzer uygulamalar daha önce denenmiş olup bu çalışmaların birkaçına değinmek gerekirse;

Doç. Dr. Yaman Akdeniz “Bilgi Edinme Hakkı İstatistikleri 2004-2006 İncelemesi” başlığı altındaki çalışmasında, 2004-2005 ve 2006 yıllarında Türkiye’de bilgi edinme yasası kapsamında iletilen toplam soru sayısı, bu soruların kaçına olumlu yanıt verildiği, olumlu cevaplanarak bilgiye veya belgeye erişimi sağlanan ve reddedilen başvuru sayısı ile başvurusu reddedilenlerden yargıya itiraz edenlerin sayısı yıllar itibariyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca Valilik ve belediyelerin 2005-2006 yılı bilgi edinme istatistikleri benzer şekilde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir (www.bilgiedinmehakki.org).

TESEV tarafından 2005 yılında “Vatandaşın Bilgi Edinme Hakkı” başlığı altındaki çalışmasında 13 ilde Valilik, Belediye, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Çevre Müdürlüğü, Sosyal Hizmet İl Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik birimlerine sabit soru

setinden oluşan toplam 890 soru iletilmiştir. Alınan yanıtlar zamanlama ve içerik bakımından puanlamaya tabi tutulmuştur. Bu çalışmada ayrıca başka ülkelerden örnek sonuçlara da yer verilmiştir. Kurum yine 2007 yılında “Vatandaşın Bilgi Edinme Hakkı Saha Araştırması Sonuçları” projesiyle benzer çalışmayı 9 ilde Milli Eğitim İl Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Çevre Müdürlüğü ve Belediyelere toplam 216 soru iletilmiş yine benzer şekilde puanlamaya tabi tutulmuştur (www.tesev.org.tr).

Diğer bir çalışma “Bilgi Edinme Hakkı Kanun’un Bakanlıklar Tarafından Uygulanması” başlığı ile yine Dr. Yaman Akdeniz tarafından yapılmıştır. Bu incelemede öncelikle 15 Bakanlığın Bilgi Edinme Hakkı Kanun’u Yönetmelik gereği ne şekilde uygulamaya başlattığı web siteleri incelenerek araştırıldı, ardından Bakanlıklarla temasa geçilip her birine standart bir bilgi edinme başvurusunda bulunularak bahse konu olan rapor hazırlanmıştır (http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/tr_uygulama_rapor_upd1.pdf).

3.1. Uygulamanın Amacı

Bu çalışmanın amacı kamu kurum ve kuruluşlarının, Bilgi Edinme Hakkı Kanununun uygulanmasındaki duyarlılıklarını test etmek ve bu kanunun Türkiye’de uygulanabilirliğini ölçmek, kanun ve yönetmelikte belirtilen kurallara ne ölçüde uyduklarını ve kanunu ne şekilde uyguladıklarını görmek, kısacası kamu kuruluşlarının bilgi edinme hakkı kanunun uygulanmasına ne kadar hazır olduklarını incelemektir. Ayrıca bilgi paylaşımını artırarak şeffaflığı sağlamak, bu hakkın varlığını açığa çıkartıp toplam talebi arttırmak amaçlandı.

3.2. Uygulamanın Yöntemi

3.2.1. Web İncelemesi Yapılan Kuruluşlar

Çalışmada öncelikle kurumsal internet adresi bulunan kamu kuruluşlarının kurumsal internet adresleri bilgi edinme yasası çerçevesinde incelendi. Bu incelemeye dahil edilen kuruluşlar Üniversiteler, Bakanlıklar, TBMM, Cumhurbaşkanlığı, Anayasa Mahkemesi, Sayıştay, Başbakanlık, DPT, Dış Tic. Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Danıştay, Yargıtay, Devlet İstatistik Ens., Diyanet İşleri Başkanlığı, Tapu ve Kadastro Gen. Müdürlüğü, Metreoloji Gen. Müdürlüğü, Deniz Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Emniyet Gen. Müdürlüğü, Jandarma Komutanlığı, Sahil Güvenlik, Tarım

Reformu Gen. Müdürlüğü, Vakıflar Gen. Müdürlüğü, Karayolları Gen. Müdürlüğü, DSİ Gen. Müdürlüğü, Orman Gen. Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Gen. Müdürlüğü, Petrol İşleri Gen. Müdürlüğü, Sosyal Hizmet ve Ç.E.K. Gen. Müdürlüğü ve Yüksek Öğretim Kurumu’ dur. İnceleme sonucu internet adreslerinde karşılaşılan eksiklikler ve elde edilen veriler, tablo ve grafiklerle açıklanmaya çalışıldı.

3.2.1.1. Web Genel İnceleme

Uygulamaya konu olan kuruluşların öncelikle web siteleri incelendi. Bu kuruluşların web sitelerinde bilgi edinme ile ilgili başvuru kabul edip etmediklerine, kanun ile ilgili ne tür bilgilere yer verdikleri incelendi. Uygulamada kamu kurum ve kuruluşlarının bilgi edinme birimlerinin olup olmadığı, Internet üzerinden başvuruların kabul edilip edilmediği, kanun ve yönetmelik hakkında bilgi verilip verilmediği, bilgi edinme ve değerlendirme kurulu hakkında detaylı bilgilere yer verilip verilmediği soruları ile incelenmeye alınmıştır. Çalışmada Üniversiteler, Bakanlıklar, TBMM, Cumhurbaşkanlığı, Anayasa Mahkemesi, Sayıştay, Başbakanlık, DPT, Dış Tic. Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Danıştay, Yargıtay, Devlet İstatistik Ens., Diyanet İşleri Başkanlığı, Tapu ve Kadastro Gen. Müdürlüğü, Meteoroloji Gen. Müdürlüğü, Deniz Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Emniyet Gen. Müdürlüğü, Jandarma Komutanlığı, Sahil Güvenlik, Tarım Reformu Gen. Müdürlüğü, Vakıflar Gen. Müdürlüğü, Karayolları Gen. Müdürlüğü, DSİ Gen. Müdürlüğü, Orman Gen. Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Gen. Müdürlüğü, Petrol İşleri Gen. Müdürlüğü, Sosyal Hizmet ve Ç.E.K. Gen. Müdürlüğü ve Yüksek Öğretim Kurumu olmak üzere toplam 101 idarenin kurumsal internet adresleri 2006-2007 yılları arasında bilgi edinme yasası kapsamında incelenmiştir. Benzer bir çalışma daha önce “Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun Bakanlıklar Tarafından Uygulanması” başlığı altında 2004 yılında Dr. Yaman Akdeniz tarafından yapılmıştır.

“Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’ nun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik” te kamu kurum ve kuruluşlarının bu kanunun uygulaması ile ilgili olarak belirlenen beş geçici maddeye uymaları gerektiği belirtilmiştir. Buna göre;

Geçici Madde 1-Bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi veya belgelere erişimin zamanında sağlanabilmesi amacıyla kamu kuruluşlarının bilgi edinme birimlerini oluşturmaları gerekmektedir.

Geçici Madde 2- Kurum ve kuruluşlar, bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde altıncı maddede belirtilen kurum dosya planlarını, bilgi edinme

hakkının kullanımını kolaylaştıracak şekilde hazırlar ve bilgi iletişim teknolojilerini kullanmak suretiyle kamuoyunun bilgisine sunarlar.

Geçici Madde 3- Kurum ve kuruluşların belge kayıt, dosyalama ve arşiv düzeninde ihtiyaç duyulan mevzuat değişiklikleri ve diğer düzenleyici işlemler altı ay içinde yapılır.

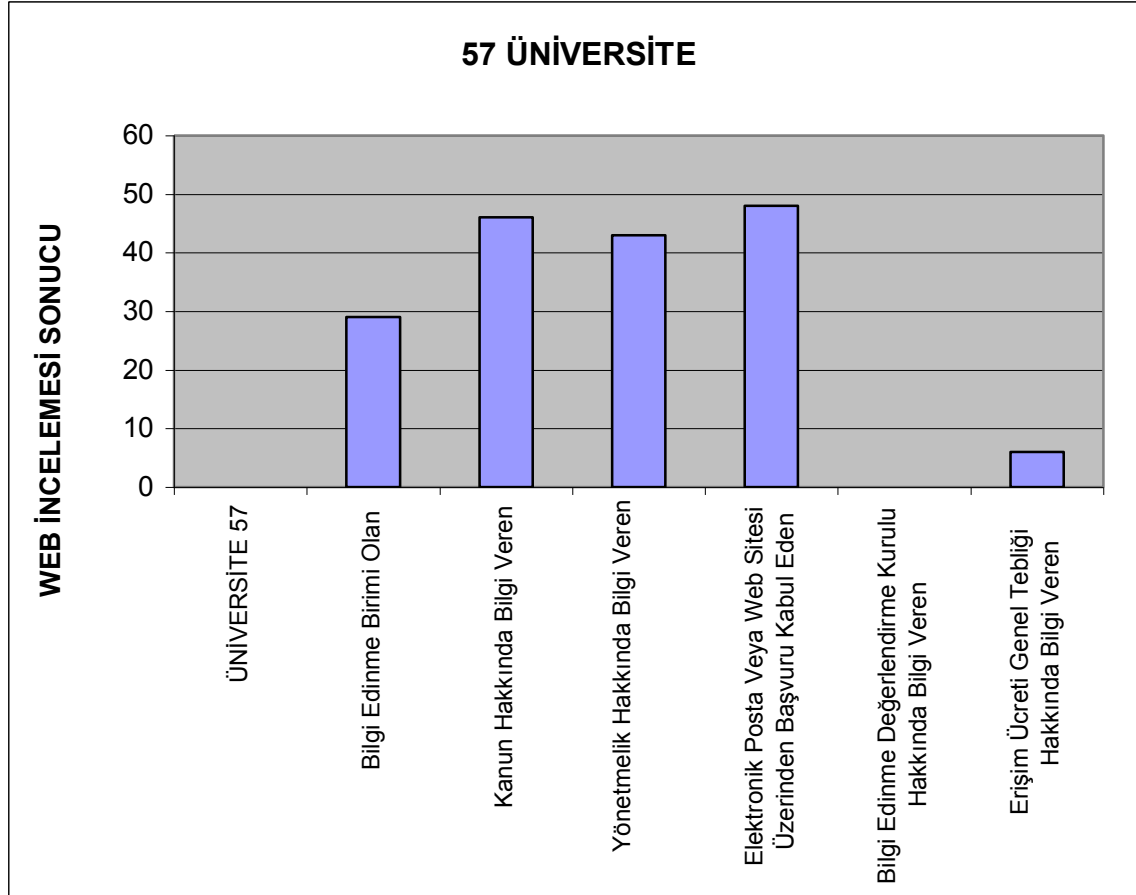
Geçici Madde 4- Kurumsal internet sayfası bulunmayan kurum ve kuruluşlar iki ay içinde internet sayfalarını oluştururlar.

Geçici Madde 5- Kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimleri iki ay içinde elektronik posta yoluyla başvuru kabul edecek elektronik posta adreslerini oluşturarak internet sayfalarından kamuoyunun bilgisine sunarlar.

Belirlenen kamu kuruluşlarının kurumsal internet adresleri bu veriler ışığında incelenmiştir.

A. Üniversiteler: 57 üniversitenin kurumsal internet adresleri kanun kapsamında incelenmiştir. Yedi üniversitenin internet adreslerinde bilgi edinme ile ilgili herhangi bir linke rastlanmamıştır. 29 üniversite web sayfalarında oluşturulan bilgi edinme birimleri ile ilgili bilgi vermiştir. 41 üniversite Kurumsal internet adreslerinde hem Bilgi Edinme Hakkı Kanunu hem de Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik hakkında bilgi vermiştir. İki üniversite dışında diğer üniversiteler elektronik ortamda başvuru kabul etmektedir. Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu hakkında bilgi veren üniversite olmazken altı üniversite Erişim Ücreti Genel Tebliği ile ilgili bilgilere web sayfalarında yer vermişlerdir (Bkz. Grafik 1)

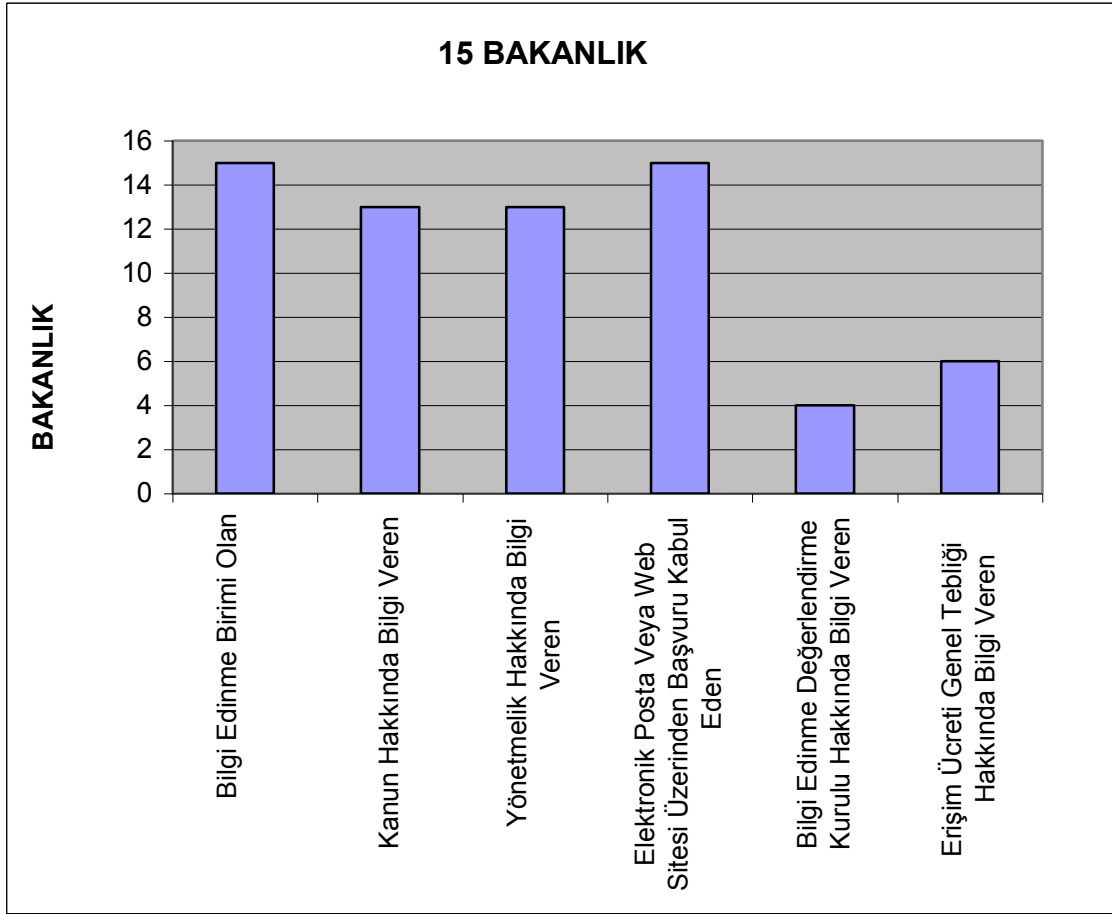
57 Üniversite	Web İncelemesi Sonucu
Bilgi Edinme Birimi Olan	29
Kanun Hakkında Bilgi Veren	46
Yönetmelik Hakkında Bilgi Veren	43
Elektronik Posta Veya Web Sitesi Üzerinden Başvuru Kabul Eden	48
Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Hakkında Bilgi Veren	0
Erişim Ücreti Genel Tebliği Hakkında Bilgi Veren	6

Grafik 1: Üniversite web inceleme sonuçları

B. Bakanlıklar: Grafikten de görüldüğü gibi (Bkz. Grafik 2) bütün Bakanlıklar Yönetmelik gereği bilgi edinme birimlerini oluşturmuşlardır. Yine bütün Bakanlıklar elektronik posta veya web sitesi üzerinden bilgi edinme başvurularını kabul etmektedirler. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı dışında kalan diğer Bakanlıklar BEHK ve Yönetmeliği hakkında bilgi vermiştir. BEDK hakkında iki bakanlık bilgi verirken diğerleri sadece kanun ve yönetmelik içerisinde bilgi vermiştir.

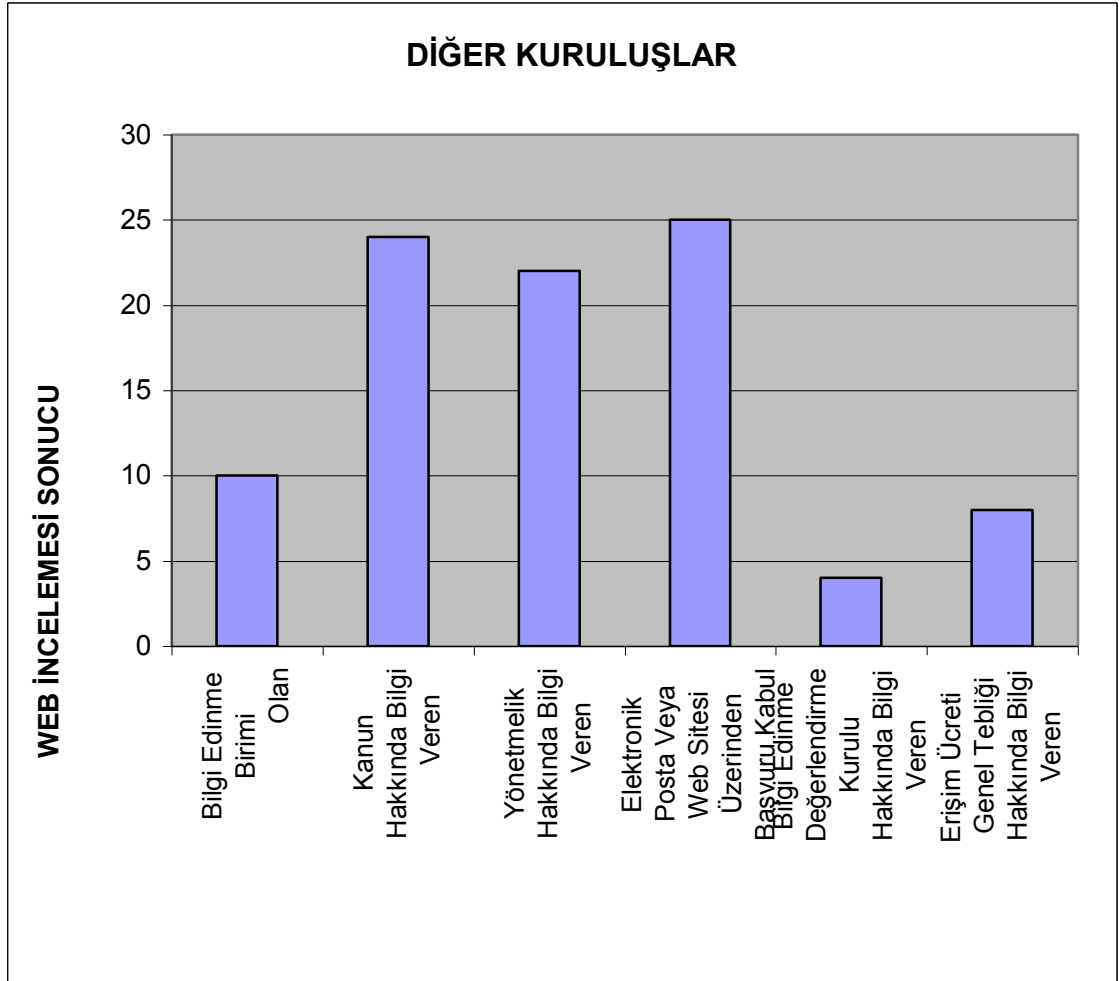
15 Bakanlık	Web İncelemesi Sonucu
Bilgi Edinme Birimi Olan	15
Kanun Hakkında Bilgi Veren	13
Yönetmelik Hakkında Bilgi Veren	13
Elektronik Posta Veya Web Sitesi Üzerinden Başvuru Kabul Eden	15
Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Hakkında Bilgi Veren	2
Erişim Ücreti Genel Tebliği Hakkında Bilgi Veren	6

Grafik 2: Bakanlık web inceleme sonuçları

C. Diğer Kuruluşlar: 29 kuruluştan 10' u internet adresinde oluşturulan Bilgi Edinme Birimleri ile ilgili bilgilere yer vermiştir. 22 kuruluş, internet adreslerinde BEHK ve Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmeliğe yer vermiştir. 25 kuruluş elektronik posta veya web sitesi üzerinden bilgi edinme başvurularını kabul etmektedir. Yalnızca 4 kuruluş tarafından BEDK hakkında bilgi verilirken 8 kuruluş tarafından da Erişim Ücreti Genel Tebliği Hakkında Bilgi verilmiştir (Bkz. Grafik 3).

Diğer Kuruluşlar 29 Tane	Web İncelemesi Sonucu
Bilgi Edinme Birimi Olan	10
Kanun Hakkında Bilgi Veren	24
Yönetmelik Hakkında Bilgi Veren	22
Elektronik Posta veya Web Sitesi Üzerinden Başvuru Kabul Eden	25
Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Hakkında Bilgi Veren	4
Erişim Ücreti Genel Tebliği Hakkında Bilgi Veren	8

Grafik 3: Diğer kamu kuruluşları web inceleme sonuçları

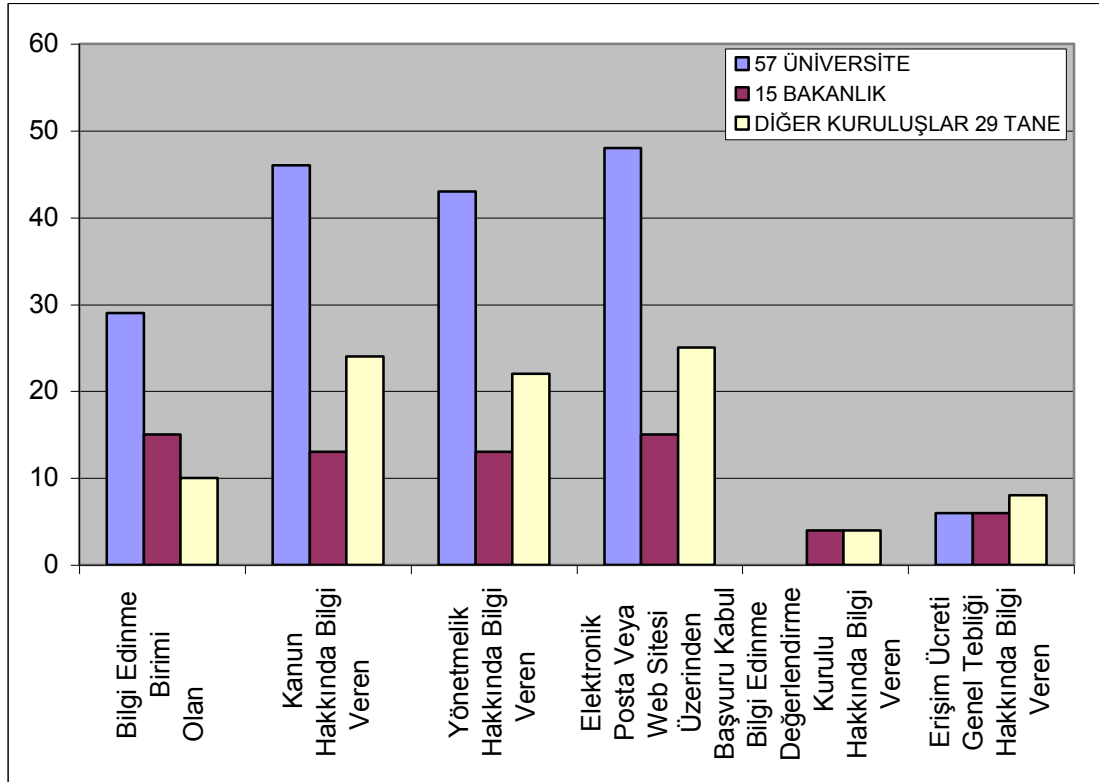
3.2.1.2. Web İnceleme Genel Değerlendirme

İncelemeye alınan 101 kuruluştan 54’ü Bilgi Edinme Birimlerinin oluşturulması ile ilgili bilgi vermiştir. 79 kuruluş kurumsal internet sayfasında hem BEHK hem de Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmeliğe yer vermiştir. 89 kuruluş elektronik posta veya web sitesi üzerinden bilgi edinme başvurularını kabul etmektedir. Erişim Ücreti Genel Tebliği Hakkında 20

kuruluş tarafından bilgi verilirken BEDK ile ilgili bilgilere sadece 6 kuruluş tarafından yer verilmiştir.

Bilgi edinme yasası çerçevesinde incelemeye alınan kuruluşların çoğunun, kurumsal internet adresi oluşturup elektronik ortamda bilgi edinme başvurusu kabul ettikleri görülmektedir. Ancak internet yolu ile yapılan başvurularda, yaşanan sistemsel bozukluklar nedeniyle çoğu zaman zorluklar yaşanmasına neden olmuştur. Ayrıca birçok kamu kuruluşunun web sitesinde Bilgi Edinme linkini bulmak oldukça güç olmuştur.

	57 Üniversite	15 Bakanlık	Diğer Kuruluşlar 29 Tane
Bilgi Edinme Birimi Olan	29	15	10
Kanun Hakkında Bilgi Veren	46	13	24
Yönetmelik Hakkında Bilgi Veren	43	13	22
Elektronik Posta veya Web Sitesi Üzerinden Başvuru Kabul Eden	48	15	25
Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Hakkında Bilgi Veren	0	2	4
Erişim Ücreti Genel Tebliği Hakkında Bilgi Veren	6	6	8

Grafik 4: Web inceleme sonuçları genel değerlendirme

3.2.2. Soru Yöneltilen Kurumlar

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde kurumsal internet adresi bulunan ve elektronik veya faks yolu ile iletişim kurulması mümkün olan 432 kamu kuruluşuna toplam 3.370 soru soruldu (Bkz. Tablo 4). Sorular belirlenirken bütün kamu kuruluşlarına yöneltebilecek daha önce sorulmamış ve yayınlanmamış olmasına dikkat edildi. Oniki sorudan oluşan sabit soru seti (Bkz. Ek 1) bilgi edinme yasası kapsamında belirlenen kamu kuruluşlarına iletildi. Olumlu yanıtlanan sorular süre ve içerik, reddedilen sorular ise yasaya uygunluğu açısından değerlendirildi.

Tablo 4: Kurumlara Göre Yöneltilen Soru Sayısı

Kamu Kuruluşları	Kurum Sayısı	Yöneltilen Soru Sayısı
Başbakanlık ve bağlı Kamu Kuruluşları	38	436
Emniyet Müdürlüğü	47	188
Valilik	25	300
Vergi Dairesi	13	135
Defterdarlık	53	371
Milli Eğitim Müdürlüğü	31	186
İl sağlık müdürlüğü	31	217
İl Çevre Müdürlüğü	14	70
Üniversiteler	31	217
TOBB	51	348
Belediyeler	53	530
Bakanlıklar	15	180
*Diğer çeşitli kamu kuruluşları	30	192

* Diğer çeşitli kamu kuruluşları: TCDD Genel Müdürlüğü, PTT Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Bağ-Kur Genel Müdürlüğü, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü, BOTAŞ Genel Müdürlüğü, Temsan Genel Müdürlüğü, TEİAŞ Genel Müdürlüğü, Toprak Mahsulleri Ofisi, Devlet Meteoroloji İşleri Gen. Müd., Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Ser. Muh. Mali Müş. Ve Y. Mali Müş. Bir., Türkiye Eczacılar Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, TBMM, Türkiye Seyahat Acen. Birliği, Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, IMKB, Cumhurbaşkanlığı, Sayıştay, Telekomünikasyon Kurumu, Anayasa Mahkemesi, Makina ve Kimya End. Kur. Gn. Md., T.C. Emekli Sandığı ve Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü.

Başvuru sırasında elektronik ortamda başvuru kabul eden kurumlara online veya e-mail yolu ile, elektronik ortamda başvuru kabul etmeyen kurumlara ise faks yolu ile

başvuru yapıldı. Sorular, 8 kamu kuruluşuna faks yolu ile 424 kamu kuruluşuna ise elektronik ortamda iletildi.

3.2.2.1. Kurumlara Göre Uygulama Sonuçları

A. Başbakanlık Ve İlgili 38 Kamu Kuruluşu: Her birine standart 12 soru olmak üzere toplam 436 soru yöneltildi. Öncelikle gelen yanıtların tümü Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 11. maddesinde belirtilen “Bilgi veya belgeye erişim süreleri” başlıklı madde çerçevesinde değerlendirildi. Ardından gelen yanıtların yeterli olup olmadıkları incelendi. Bu veriler ışığında yöneltilen soruların hepsini süresinde yanıtlayan 9 kuruluş olmuştur. Bu kuruluşlar içerisinde sorulara istenildiği gibi ayrıntılı ve eksiksiz yanıt veren kurum Gençlik Ve Spor Genel Müdürlüğü olmuştur.

İdareler, başvurulara olumlu veya olumsuz yanıt verebilirler. Ancak başvurunun reddedilmesi hâlinde Bilgi Edinme Hakkı Kanununun 12. maddesinde belirtildiği gibi bu kararın gerekçesinin ve bu karara karşı başvuru yollarının kişiye belirtilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda Devlet Personel Başkanlığı; Kurum içi düzenlemeler başlıklı “*Kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkının kapsamı dışındadır. Ancak, söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakları saklıdır.*” Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun uygulanmasına İlişkin Esas ve usuller Hakkındaki Yönetmeliğin 36. maddesi gereği soruların tümünü reddederken, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu ise aynı soruları İstenecek bilgi veya belgenin niteliği başlıklı “*Kurum ve kuruluşlar, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler.*” B.E.H.K. 7. mad. 2. fıkrası gereği reddetmiştir.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, soruların bir kısmına yanıt verirken, diğer soruları Bilgi Edinme Hakkı Kanununun “İstenecek bilgi veya belgenin niteliği” başlıklı 7. maddesi ve “ Kurum içi düzenlemeler” başlıklı 36. maddesi gereğince reddetmiştir.

Özelleştirme idaresi soruların bir kısmına Bilgi Edinme Hakkı Kanunun Uygulamasına İlişkin Esas Ve Usuller Hakkındaki Yönetmeliğin 33. “*Haberleşmenin gizliliği esasını ihlal edecek bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.*” ve 36. maddelerine istinaden olumsuz yanıt vermiştir.

Başbakanlıktan gelen yanıtta, halkla ilişkiler daire başkanlığınca yanıtlanması gereken;

- Bilgi edinme yasası kapsamında varsa yabancı uyruklu kişilerin kurumunuza yönelttikleri toplam soru sayısı ve bu soruların kapsamı nelerdir?
- Bugüne kadar Bilgi edinme yasası kapsamında varsa iptal davasına konu olmuş sorular nelerdir? Bu davaların sonuçları nelerdir?

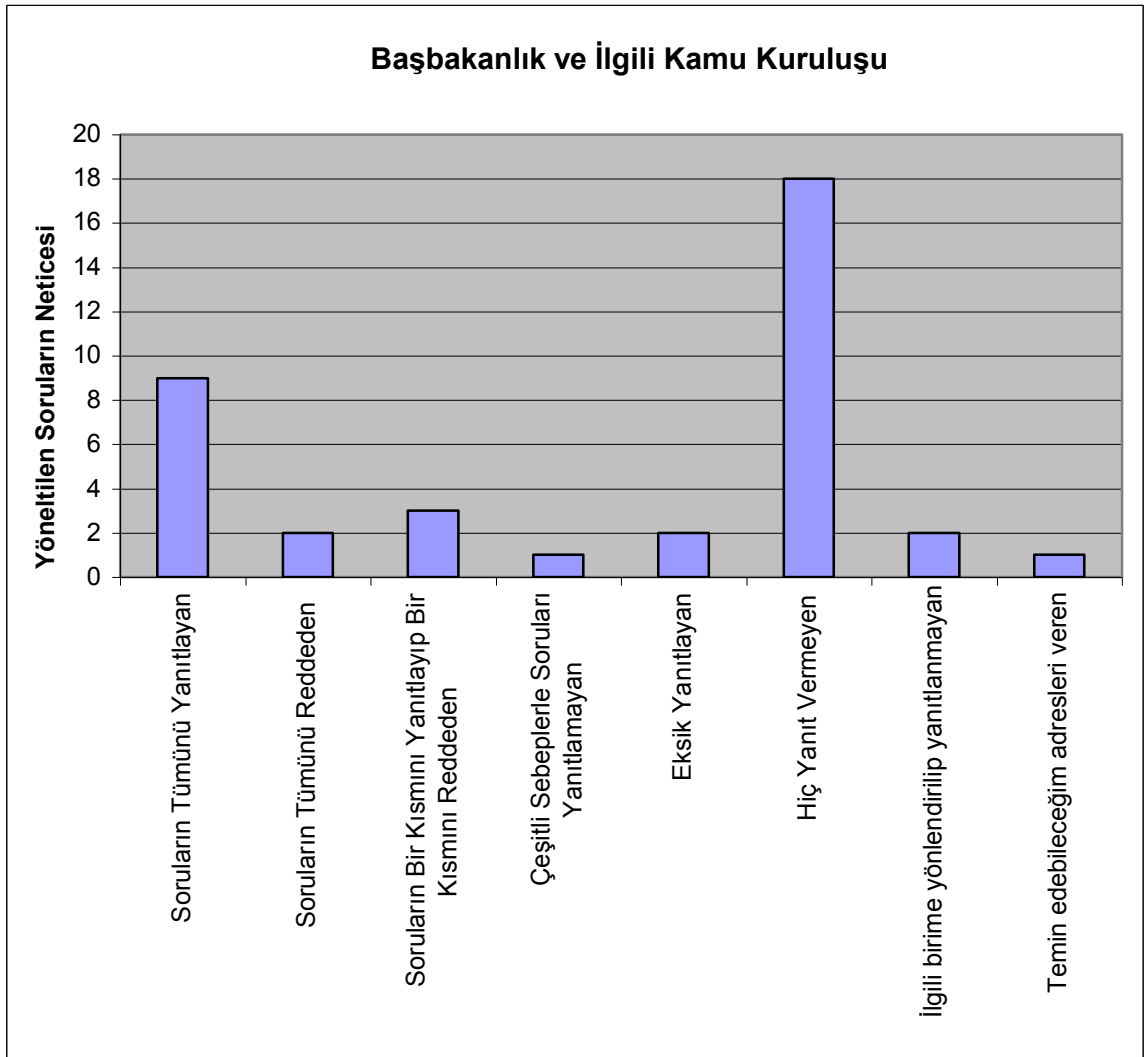
soruları anlaşılmadığı gerekçesiyle daha açık ifade etmem istendi.

Bu konu ile ilgili 15.11.2006 tarihinde yeniden gönderdiğim sorulara karşılık 22.11.2006 tarihinde Başbakanlık Personel ve Prensipier Genel Müdürlüğü’nden gelen yanıtta, soruların 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 7. Maddesinin ikinci fıkrası hükmü gereğince değerlendirilemediği belirtilmiştir.

Eximbank Ebru Dalbay’ dan 15.11.2006 tarihinde gelen yanıt “*Daha önce yolladığımız mailde Bankamızın esas faaliyet alanı dışında yer alan sorularınızın hangi amaçla kullanılacağı konusunda bilgi talep etmiş ve bu bilgilerin hangi yolla iletilebileceğini belirtmenizi, yazılı istemeniz halinde yazmanızı istemiştik. Sizden bir cevap alamamış durumdayız. Ancak sorular ilgili birime iletilmiş olup, söz konusu sorular içinde birden fazla birim ilgilendiği içinde cevap süresi BEK 18. mad. gereğince 30 işgününe uzadığını bilgilerinize sunarız.*” Öncelikle bu kurumdan bana belirtildiği şekilde bir talep ulaşmamış olup 30 günlük süre sonunda da herhangi bir yanıt gelmemiştir.

Değerlendirme: Başbakanlık ve ilgili 38 kamu kuruluşuna iletilen sorular neticesinde yöneltilen soruların hepsi dokuz idare tarafından yanıtlanırken, iki idare bütün soruları kanunun ilgili maddeleri gereğince reddetmiştir. Üç idare tarafından soruların bir kısmı yanıtlanıp bir kısmını reddedilirken, iki idare tarafından ilgili birime yönlendirmiş olan sorular ile ilgili olarak herhangi bir geri dönüş olmamıştır. İki idare tarafından yanıtlanan sorular eksik ve yetersiz kalırken 18 idareden olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt alınmamıştır. Bir idare tarafından çeşitli sebeplerle soruları yanıtlamazken, bir idarede temin edebileceğim adres verdi (Bkz. Grafik 5).

Başbakanlık ve İlgili 38 Kamu Kuruluşu	Yöneltilen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	9
Soruların Tümünü Reddeden	2
Soruların Bir Kısımını Yanıtlayıp Bir Kısımını Reddeden	3
Çeşitli Sebeplerle Soruları Yanıtlamayan	1
Eksik Yanıtlayan	2
Hiç Yanıt Vermeyen	18
İlgili birime yönlendirilip yanıtlanmayan	2
Temin edebileceğim adresleri veren	1

Grafik 5: Başbakanlık ve ilgili kamu kuruluşlarına yöneltilen soruların neticesi

B. İl Emniyet Müdürlüğü: 47 ilin emniyet müdürlüklerine, her birine standart 4'er soru olmak üzere toplam 188 soru yöneltildi. Soruların tümünü zamanında ve tam

olarak yanıtlayan 7 müdürlük olmuştur. Aynı sorulara 8 ilin emniyet müdürlüklerince ilgili kanunun çeşitli maddeleri gereği olumsuz yanıt verilmiştir. Bu idarelerden;

Bolu İl Emniyet Müdürlüğü 1.2.4. soruları B.E.H.K'nın Kurum içi düzenlemeler başlıklı 25. Maddesi, 3. soruyu da B.E.H.K'nın 8. maddesi ("*Kurum ve kuruluşlarca yayımlanmış veya yayın, broşür, ilân ve benzeri yollarla kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler, bilgi edinme başvurularına konu olamaz.*") gereği olumsuz yanıt verirken temin edebileceğim adresi göstererek aynı maddede yer alan "*Yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgelerin ne şekilde, ne zaman ve nerede yayımlandığı veya açıklandığı başvurana bildirilir.*" hükmünü yerine getirmiştir.

Bursa İl Emniyet Müdürlüğü istenilen bilgi ve belgelerin 4982 sayılı kanun kapsamında olmadığından, Erzurum İl Emniyet Müdürlüğü, Nevşehir İl Emniyet Müdürlüğü ve Tokat İl Emniyet Müdürlüğü ise B.E.H.K 25. maddesinde yer alan "Kurum içi düzenlemeler" başlıklı hüküm gereğince yanıt vermezlerken, Kocaeli İl Emniyet Müdürlüğü 4982 Bilgi Edinme Yasası gereğince istemiş olduğum bilgilerin kurum tarafından verilemeyeceğini belirtilmiştir. Ancak ilgili kanun ve yönetmeliğin hangi maddesinin esas alındığı konusunda herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Trabzon İl Emniyet Müdürlüğü yanıt verememe gerekçesini, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 9. maddesinde yer alan "*Gizli bilgileri ayırarak bilgi veya belge verme*" başlıklı "*İstenen bilgi veya belgelerde, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanlar birlikte bulunuyor ve bunlar birbirlerinden ayrılabiliriyorsa, söz konusu bilgi veya belge, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler çıkarıldıktan sonra başvuranın bilgisine sunulur. Ayırma gerekçesi başvurana yazılı olarak bildirilir.*" hükmüne dayandırmıştır.

20.12.2006 tarihinde Malatya İl Emniyet Müdürlüğü'nden gelen yanıt;

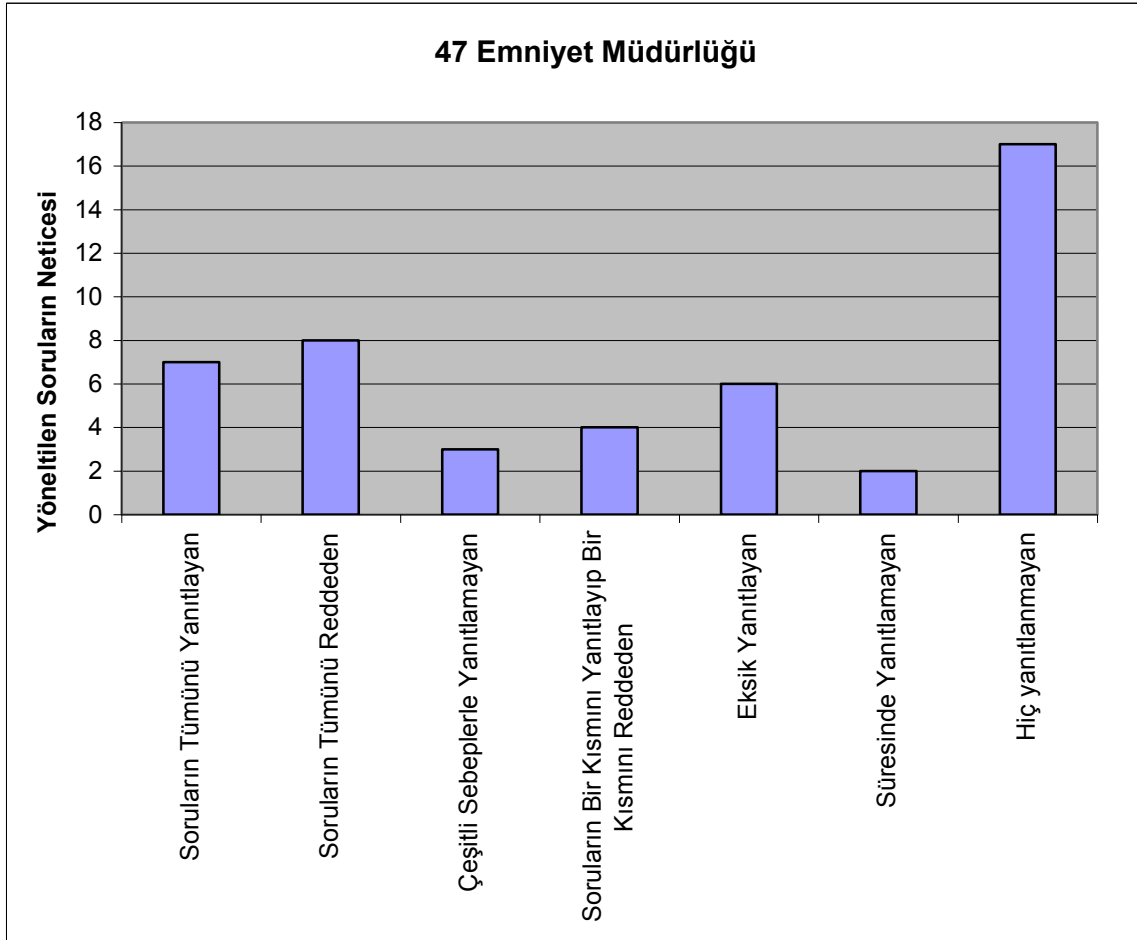
"20.12.2006 gününde yapmış olduğunuz bilgi edinme müracaatınız da istemiş olduğunuz bilgiler ile ilgili bilgi verebilmemiz için bilgi isteme nedeniniz ve ne işle uğraştığınız hakkında açık bilgi vermeniz halinde yardımcı olmaya çalışabiliriz. Ayrıca eğer Malatya da iseniz telefon ile de bizimle irtibata geçerseniz memnun oluruz telefon numarası...." Gelen yanıttan da anlaşılacağı gibi, yanıt verebilmeleri kanunda yer almamasına rağmen bazı koşullara bağlı kılınmıştır. Bu konuda herhangi bir geri dönüş yapmadım. Bunun üzerine 22.12.2006 tarihinde kurumdan gelen yanıtta, yöneltmiş olduğum sorularla ilgili Bilgi Edinme Hakkı Kanunun "Kurum içi düzenlemeler" başlıklı 25. maddesi ve "İhtiyari olarak yayımlanabilecek bilgi belgeler" başlıklı 7. maddesi gereği bilgi veremediklerini belirtmişlerdir.

Yöneltelen soruların bir kısmına Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü B.E.H.K.’nın 25. maddesi, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü 36. maddesi, Amasya İl Emniyet Müdürlüğü 5. ve 21. maddesi gereği olumsuz yanıt verirlerken, Ağrı İl Emniyet Müdürlüğü taşıdığı hassasiyet nedeniyle sorulara yanıt veremediğini belirtmiştir.

Gaziantep İl Emniyet Müdürlüğü ise hepsinden farklı olarak adres belirtmediğim gerekçesiyle sorulara yanıt veremediğini belirtmiş. Oysaki yanıt veren bütün Emniyet Müdürlüklerine gönderilmiş olan “Gerçek kişi başvuru formu” nda belirtilen adres, aynı şekilde Gaziantep İl Emniyet Müdürlüğü’ nede gönderilmiştir.

Değerlendirme: Kırk yedi ilin emniyet müdürlüklerine her birine standart 7 soru olmak üzere toplam 188 soru iletildi. Müdürlüklerden 7’si soruların hepsini süresinde ve istenildiği gibi yanıtlarken aynı sorular 8 müdürlük tarafından yasanın ilgili maddeleri gereğince reddedilmiştir. Dört müdürlük tarafından soruların bir kısmına yanıt verilirken bir kısmı da yine yasanın ilgili maddeleri gereğince reddedilmiştir. Süresinde yanıt veren müdürlüklerden 6 sı soruları eksik yanıtlarken, 3 ü yasada yer almayan sebeplerle sorulara olumsuz yanıt vermiştir. On yedi müdürlükten de olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt gelmemiştir (Bkz. Grafik 6).

47 Emniyet Müdürlüğü	Yöneltlen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	7
Soruların Tümünü Reddeden	8
Çeşitli Sebeplerle Yanıtlamayan	3
Soruların Bir Kısımını Yanıtlayıp Bir Kısımını Reddeden	4
Eksik Yanıtlayan	6
Süresinde Yanıtlamayan	2
Hiç yanıtlanmayan	17

Grafik 6: Emniyet müdürlüğü yöneltlen soruların neticesi

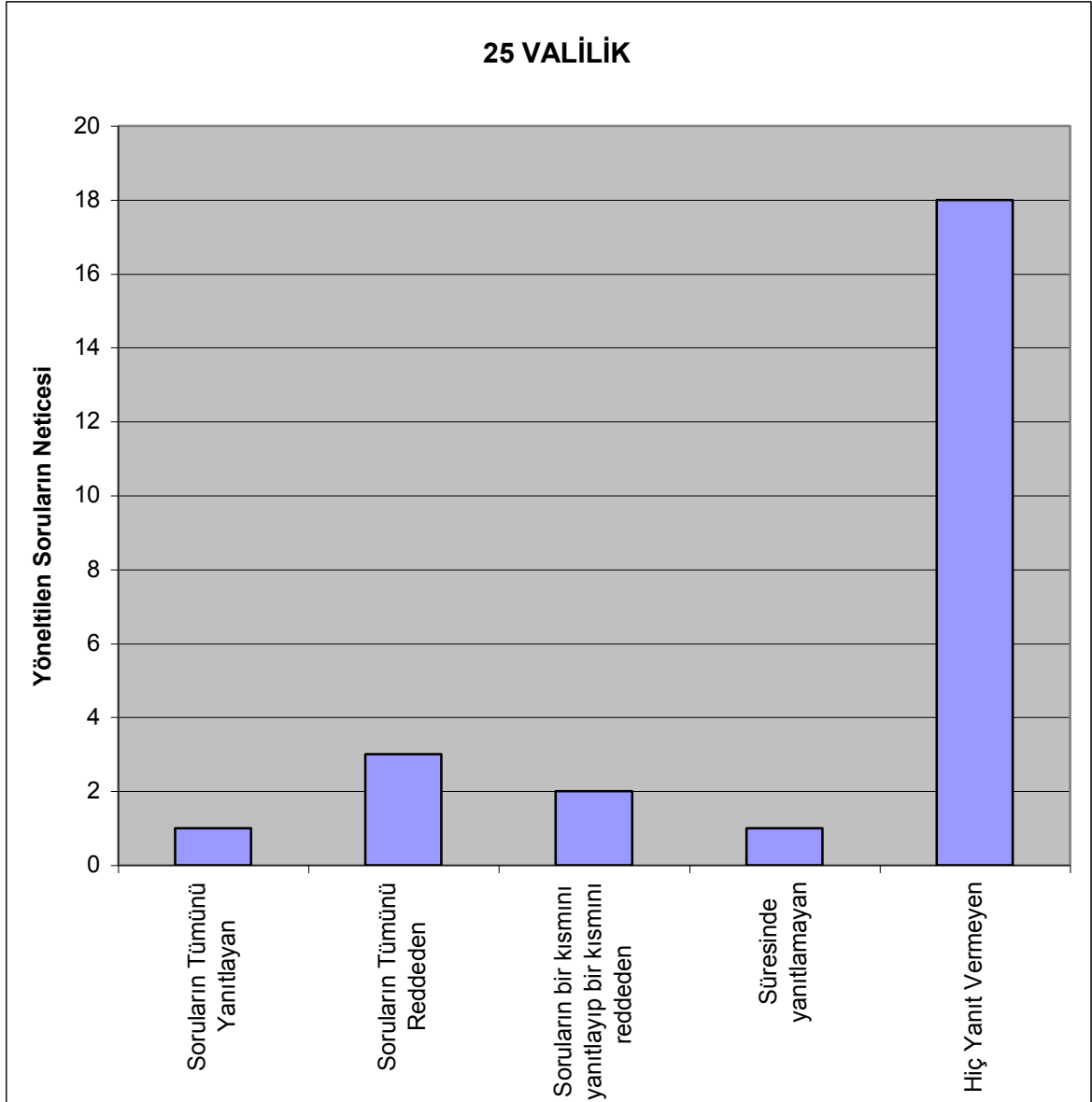
C. Valilik: Yirmi beş ilin valiliklerine yöneltilen sorular neticesinde Bursa Valiliği ilgili kanunun 7. maddesi, Mersin Valiliği 12. ve 36. maddesi Urfa valiliği ise 25. maddesi gereği sorulara yanıt veremediklerini belirtmişlerdir.

Zonguldak Valiliği sorulara genel mahiyette olduğundan yanıt vermezken, Adana valiliği istenilen bilgi ve belgelerin İl yazı İşleri Müdürlüğünde bulunmadığından, anılan kanunun 9. maddesi ve Kanun uygulamasına ilişkin yönetmeliğin 12. maddesi gereğince bilgi verme imkânı bulunmadığını belirtmiştir.

Değerlendirme: BEDK tarafından hazırlanan rapor ve TBMM Başkanlığı'ndan alınan bilgiler doğrultusunda 81 adet İl Valiliğine 2007 yılı çerisinde toplam 222.249 bilgi edinme başvurusunda bulunulmuştur Olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısı 181.343 olup bu sayı toplam başvuru sayısının yüzde 81'ini oluşturmaktadır. Dokuz bin altı yüz kırk üç başvuru kısmen olumlu cevaplanarak kısmen de reddedilerek bilgi ve belgelere erişimi sağlanmıştır. Başvuruların % 5'i, toplam 11.212 başvuru kurumlar tarafından reddedilmiştir (http://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/bed_genelrapor_2007.pdf).

Örnek uygulama sonucunda elde edilen verileri değerlendirmek gerekirse; 25 adet İl Valiliğine toplam 300 soru iletildi. Yalnızca bir idare tarafından soruların hepsi süresinde ve tam olarak yanıtlanırken aynı sorular 3 idare tarafından yasanın ilgileri maddeleri gereğince reddedilmiştir. Gönderilen 12 sorunun bir kısmı 2 idare tarafından yanıtlanırken bir kısmı da yine yasanın ilgili maddeleri gereğince reddedilmiştir. On sekiz adet İl Valiliğinden olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt gelmemiştir (Bkz. Grafik 7).

25 Valilik	Yöneltilen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	1
Soruların Tümünü Reddeden	3
Soruların bir kısmını yanıtlayıp bir kısmını reddeden	2
Süresinde yanıtlamayan	1
Hiç Yanıt Vermeyen	18

Grafik 7: Valiliklere yöneltilen soruların neticesi

D. Defterdarlık: Elli üç defterdarlığa ve her birine standart 7 soru olmak üzere toplam 364 soru yöneltildi.

17.11.2006 tarihinde Kocaeli defterdarlığına göndermiş olduğum 7 soruya karşılık 24.11.2006 tarihinde gelen yanıt “*Bilgi edinme birimimize göndermiş olduğunuz e-mail incelendi. Söz konusu bilgileri ne amaçla istediğiniz anlaşılamamıştır. Ayrıca e-mailinizde bahsi geçen konulara 4982 sayılı kanunun 8. ve 25. maddeleri ile erişim sağlanamayacağı anlaşılmaktadır.*” şeklinde olmuştur.

Yöneltelen soruların hepsine olumsuz yanıt veren defterdarlıklardan Burdur BEHK’ nın 36. maddesi, Tekirdağ 7. maddesi ve Urfa 25. maddesinde yer alan hükümleri gerekçe göstermiştir. Gümüşhane Defterdarlığı genel ve soyut nitelikte olduğundan sorulara yanıt veremediğini belirtmiştir.

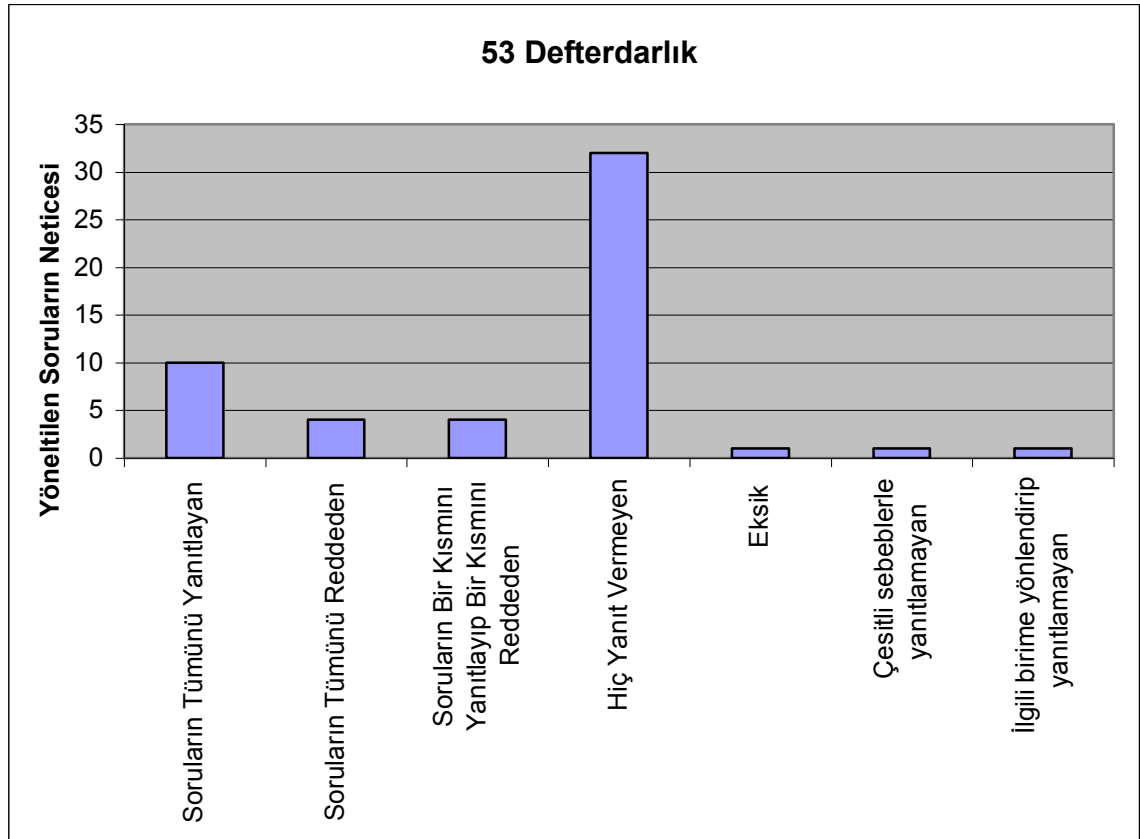
Defterdarlıklardan gelen ve çeşitli gerekçeler gösterilerek yanıtlanmayan sorular Antalya, Balıkesir, Bolu, Denizli, Eskişehir, Isparta, Niğde, Ordu, Kırşehir ve Çankırı Defterdarlıkları tarafından zamanında, eksiksiz ve tam olarak yanıtlanmıştır. En ayrıntılı bilgiyi veren idare, Çankırı Defterdarlığı olmuştur. Dokuz sayfadan oluşan ve posta yoluyla gönderilen yanıtlar ek bir bilgiyi gerektirmeyecek derecede açıklayıcı ve eksiksizdi.

16.11.2006 tarihinde Afyon Defterdarlığından gelen yanıt ise “*4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu gereğince Defterdarlığa göndermiş olduğunuz dilekçe imzasız olduğundan işleme konulamamıştır. Usulüne uygun müracaat etmeniz halinde işlem yapılacaktır.*” şeklindedir. Ancak Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmeliğin 10. maddesinde “*Gerçek kişiler tarafından elektronik posta yoluyla yapılacak başvurular, başvuru sahibinin adı ve soyadı, oturma yeri veya iş adresine ilave olarak kimlik doğrulama amacıyla kullanılacak T.C. kimlik numarası belirtilmek suretiyle, istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşun bilgi edinme biriminin elektronik posta adresine EK-1’ de yer alan form doldurulmak suretiyle yapılır.*” hükmü yer almaktadır. İlgili maddeden de anlaşılabacağı gibi elektronik ortamda yapılan başvurularda başvuru formlarının imzalı olma zorunluluğu bulunmamaktadır.

Değerlendirme: Elli üç ilde bulunan defterdarlıklara toplam 364 soru gönderildi. On defterdarlık tarafından soruların hepsi süresinde yanıtlanırken aynı sorular, dört defterdarlık tarafından yasanın ilgili maddeleri gereğince reddedilmiştir. Soruların bir kısmını yanıtlayan dört defterdarlık bir kısmını da yine yasanın ilgili

maddeleri gereğince reddetmiştir. Bir defterdarlık tarafından sorular yasada olmayan sebeplere dayandırılarak yanıtlanmazken başka bir defterdarlığa yöneltilen sorular idare tarafından ilgili birime yönlendirildiğinin belirtilmesine rağmen yanıtlarla ilgili herhangi bir geri dönüş olmamıştır. Bilgi edinme talebinde bulunulan 53 defterdarlığın 32'sinden olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt alınamamıştır (Bkz. Grafik 8).

53 defterdarlık	Yöneltilen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	10
Soruların Tümünü Reddeden	4
Soruların Bir Kısımını Yanıtlayıp Bir Kısımını Reddeden	4
Hiç Yanıt Vermeyen	32
Eksik	1
Çeşitli sebeplerle yanıtlamayan	1
İlgili birime yönlendirip yanıtlamayan	1

Grafik 8: Defterdarlıklara yöneltilen soruların neticesi

E. İl Milli Eğitim Müdürlüğü: Otuz bir ilin milli eğitim müdürlüklerine her bir idareye altı soru olmak üzere toplam 186 soru iletilmiştir.

Milli Eğitim Müdürlüklerinden gelen yanıtları incelemek gerekirse;

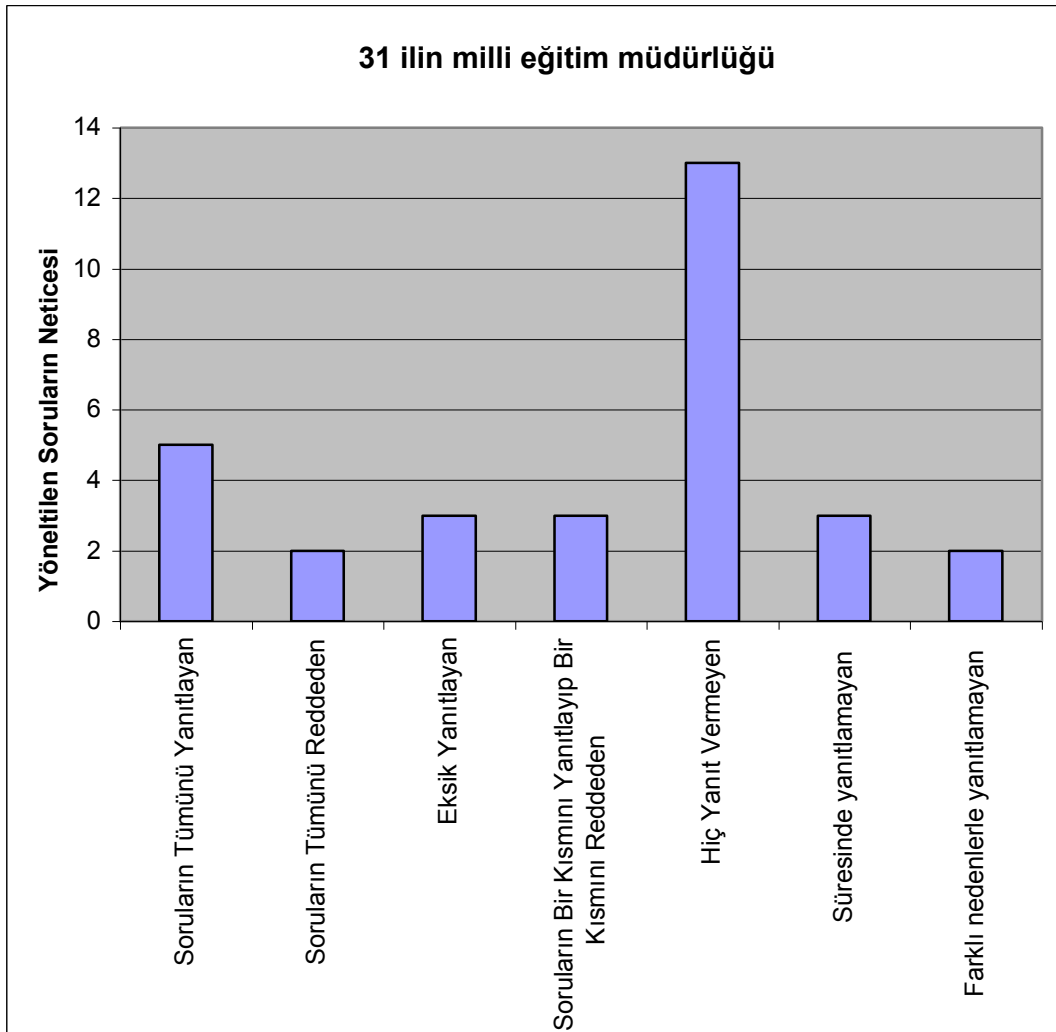
22.11.2006 tarihinde Adıyaman Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gelen yanıt *“Dilekçeniz Bilgi Edinme Hakkı Kanununa göre incelenmiş olup, belirtmiş olduğunuz konuların genelleme ve şahsınızla ilgili olmadığı anlaşıldığından işleme alınmamıştır.”* şeklinde olup müdürlük tarafından iletilen sorulara yanıt verilmemiştir.

Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğünden gelen yanıtta ise B.E.K çerçevesinde belirli bir zaman içinde yanıtları vermelerinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bahse konu olan müdürlüğü gönderilen sorular aynı şekilde Adana, Zonguldak, Kocaeli, Diyarbakır ve Edirne Milli Eğitim Müdürlüklerine gönderilmiş olup sorular bu beş kuruluş tarafından 10 günlük süre zarfında yanıtlanmıştır.

İçel milli eğitim müdürlüğü sorulara B.E.H. K 10. maddesi gereği yanıt vermezken aynı sorulara Bolu Milli Eğitim müdürlüğü 7. Maraş Milli Eğitim Müdürlüğü 36. Antalya 7. ve 12. maddeleri gereği yanıt vermemiştir. Milli Eğitim Müdürlükleri içerisinde soruları belirlenen sürede ve istenilen şekilde yanıtlayan kuruluş Afyon Milli Eğitim Müdürlüğü olmuştur.

Değerlendirme: Otuz bir ilde bulunan Milli Eğitim Müdürlüklerinin her birine 6 soru olmak üzere toplam 186 soru sorulmuştur. Soruları süresinde yanıtlayan 15 müdürlükten beşi soruların hepsini eksiksiz yanıtlarken yine aynı sorular iki müdürlük tarafından yasanın ilgili maddeleri gereğince reddedilmiştir. Soruların bir kısmı iki müdürlük tarafından yanıtlanırken bir kısmı da yine yasanın ilgili maddeleri gereğince yanıtlanmamıştır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 11. Maddesinde belirlenen süre zarfında üç müdürlük tarafından sorulara yanıt verilememiştir. iki müdürlük ise yasada olmamasına rağmen, farklı sebepleri dayanak göstererek sorulara olumsuz yanıt vermişlerdir. On üç ilin Milli Eğitim Müdürlüklerinden ise olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt alınamamıştır (Bkz. Grafik 9).

31 ilin milli eğitim müdürlüğü	Yöneltlen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	5
Soruların Tümünü Reddeden	2
Eksik Yanıtlayan	3
Soruların Bir Kısımını Yanıtlayıp Bir Kısımını Reddeden	3
Hiç Yanıt Vermeyen	13
Süresinde yanıtlamayan	3
Farklı nedenlerle yanıtlamayan	2

Grafik 9: Milli Eğitim Müdürlüklerine yöneltlen soruların neticesi

F. İl Sağlık Müdürlüğü: Otuz bir ilin sağlık müdürlüklerine, her birine standart yedi soru olmak üzere toplam 217 soru yöneltildi. Adana ve Konya sağlık müdürlükleri yedi soruyu da süresinde ve tam olarak yanıtlarken aynı sorulara Kırıkkale il Sağlık Müdürlüğü tarafından BEHK 25.maddesi ve 23. maddesi “*Kanunlarda ticarî sır olarak*

nitelenen bilgi veya belgeler ile kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticarî ve malî bilgiler, bu Kanun kapsamı dışındadır.” gereğince yanıt reddedilmiştir.

Bartın il sağlık müdürlüğünün 25.12.2006 tarihinde bilgi edinme talebime karşılık gönderdiği yanıtta ise, soruları ne amaçla istemiş olduğumun daha açık beyan edilmesi durumunda bilgilere ulaşmamın daha kolay olacağını belirtmiştir.

Kütahya İl Sağlık Müdürlüğünden 18.12.2006 tarihinde gelen yanıt ;

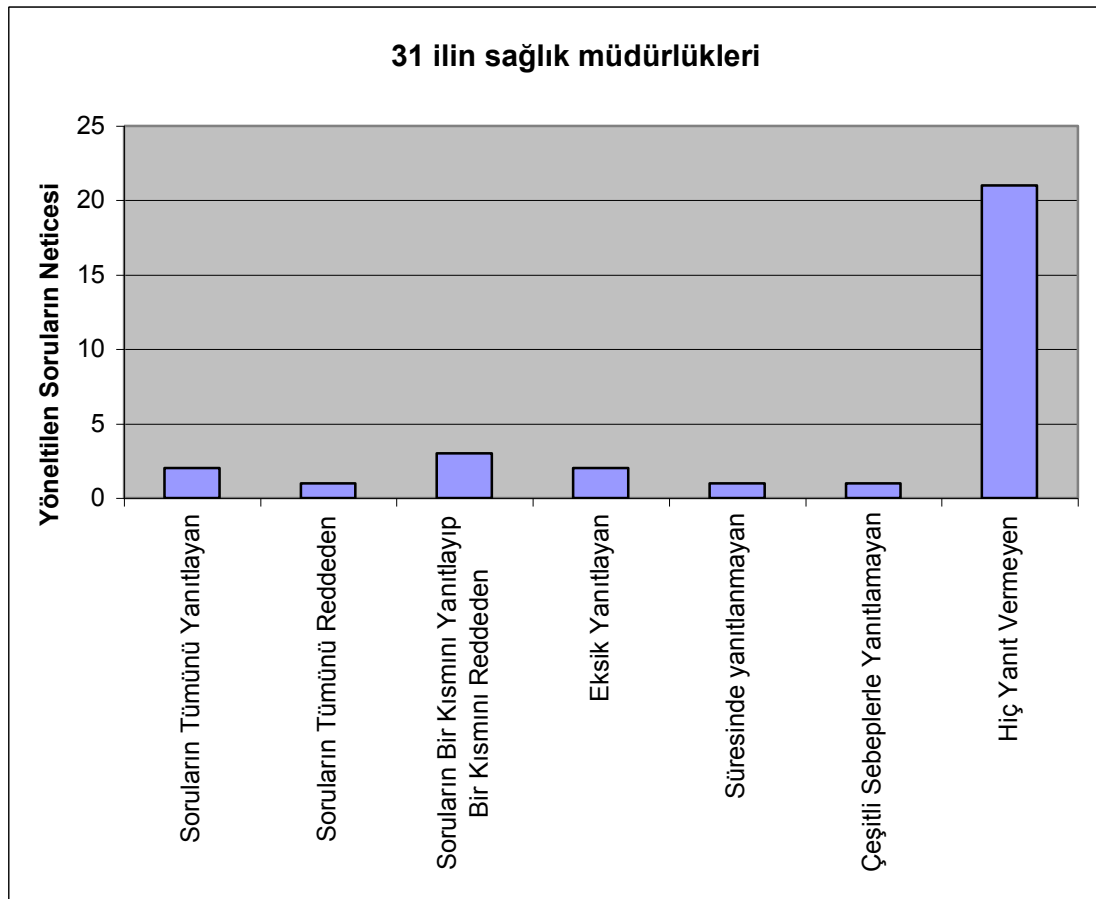
“Bilgi edinme müracaatınızın işleme alınabilmesi için; sorularda yazım hataları ve numaralandırma eksiklikleri vardır. Bunları düzeltip tekrar mail atmanız gerekmektedir.” şeklindedir. Görüldüğü gibi müdürlük yanıt vermeme gerekçesini kanun veya yönetmelikte yer almayan çok farlı bir gerekçeye dayandırmıştır.

Niğde İl sağlık müdürlüğünün 29.12.2006 tarihinde gönderdiği yanıtta talep etmiş olduğum belgelerin mail adresime gönderilebilmesi için T.C Ziraat Bankası Sağlık Müdürlüğü Döner Sermaye hesabına 20 YTL yatırmam gerektiği belirtilmiş. İlgili kanunun 22. Maddesinde *“Kurum ve kuruluşlar, erişimine olanak sağladıkları bilgi veya belgeler için başvuru sahibinden, bilgi veya belgelere erişimin gerektirdiği inceleme, araştırma, kopyalama, postalama ve diğer maliyet unsurları ile orantılı ölçüde ücret tahsil edebilir. Kurum ve kuruluşlar bu amaçla her yıl bütçe kanununda belirlenecek ilkelere göre bilgiye erişim ücret tarifesi belirler. Kurum ve kuruluşlar elektronik posta yoluyla erişimine olanak sağladıkları bilgi veya belgeler için de, erişimin gerektirdiği inceleme, araştırma ve diğer maliyet unsurlarıyla orantılı ölçüde ücret tahsil edebilir.”* ayrıca *“Başvuru sahibi, bildirimin yapıldığı tarihten itibaren on beş iş günü içinde ödemeyi gerçekleştirdiğini gösteren belgeyi sunmadığı takdirde talebinden vazgeçmiş sayılır.”* denilmektedir. Müdürlüğün talep etmiş olduğu parayı belirttikleri gibi bankaya yatırmadım. Buna rağmen yanıt vermeme hakkı bulunan Niğde İl Sağlık Müdürlüğü 26.01.2007 tarihinde yöneltile soruların tümüne yanıt vermiştir.

Değerlendirme: Otuz bir ilin sağlık müdürlüklerine, her birine standart yedi soru olmak üzere toplam 217 soru yöneltildi. Otuz bir ilden sade iki müdürlük soruların hepsine belirlenen süre içerisinde yanıt verirken 21 müdürlükten olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt gelmemiştir. Üç müdürlük tarafından soruların bir kısmı yanıtlanırken bir kısmı da yasanın ilgili maddeleri gereği reddedilmiştir. Yine yasanın ilgili maddeleri gereği soruları hepsi bir müdürlük tarafından reddedilirken aynı sorular başka bir

müdürlük tarafından yasada olmayan sebepler gerekçe gösterilerek yanıtlanmamıştır (Bkz. Grafik 10).

31 ilin sağlık müdürlükleri	Yöneltlen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	2
Soruların Tümünü Reddeden	1
Soruların Bir Kısımını Yanıtlayıp Bir Kısımını Reddeden	3
Eksik Yanıtlayan	2
Süresinde yanıtlanmayan	1
Çeşitli Sebeplerle Yanıtlamayan	1
Hiç Yanıt Vermeyen	21

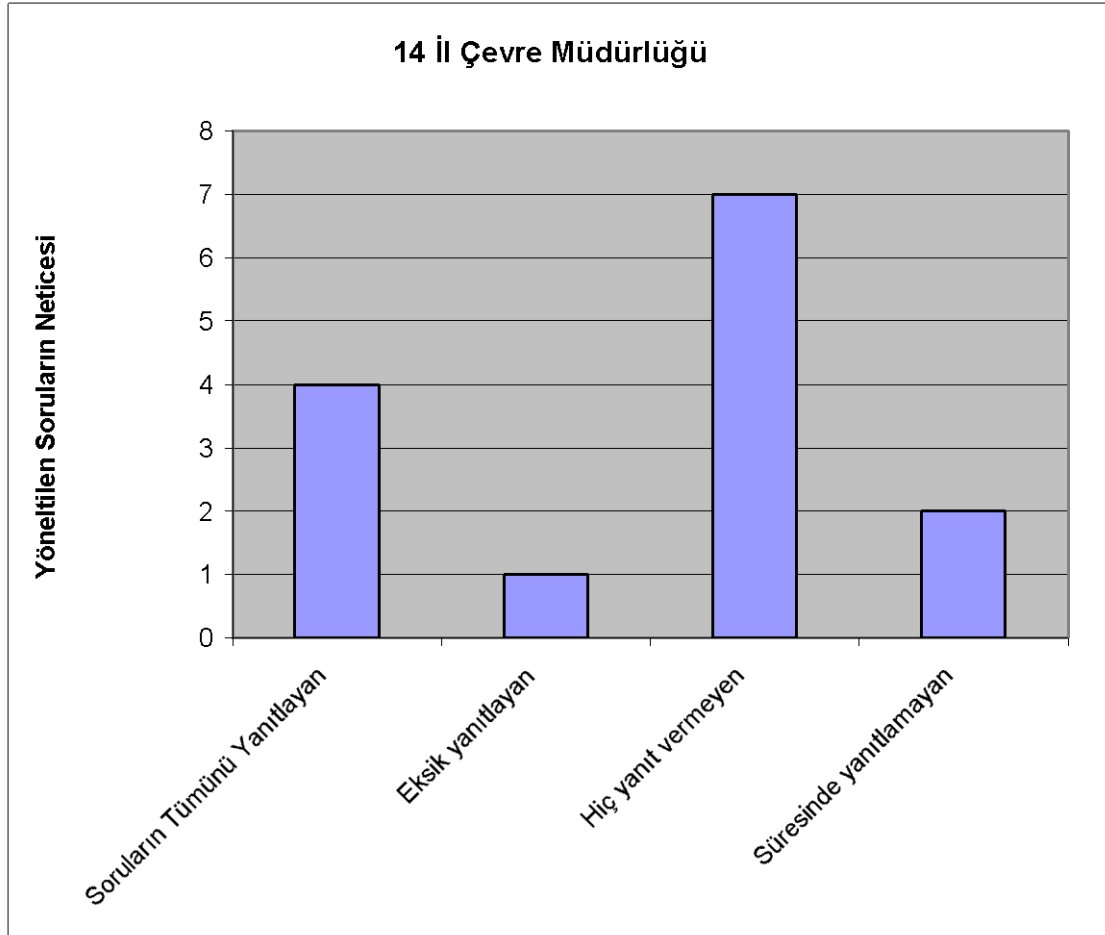
Grafik 10: İl Sağlık Müdürlüklerine yöneltlen soruların neticesi

G. İl Çevre Müdürlüğü:

Değerlendirme: Çevre Müdürlüklerinden gelen yanıtları değerlendirmek gerekirse;

İl Çevre Müdürlükleri kapsamında 14 ile ortalama 70 soru yöneltildi. Bilgi edinme kapsamında iletilen sorulara süresinde ve tam olarak yanıt veren dört müdürlük olmuştur. Bilgi Edinme Hakkı Kanununun ilgili maddelerini gerekçe gösterip yanıt vermeyen herhangi bir müdürlük olmamıştır. Yanıt vermeyen 9 müdürlükten ikisi belirlenen sürede yanıt veremezken, 7 müdürlük olumlu veya olumsuz herhangi bir geri dönüş yapmamıştır (Bkz. Grafik 11).

14 İl Çevre Müdürlüğü	Yöneltilen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	4
Eksik yanıtlayan	1
Hiç yanıt vermeyen	7
Süresinde yanıtlamayan	2

Grafik 11: İl Çevre Müdürlüklerine yöneltilen soruların neticesi

H. Üniversiteler: Otuz bir adet üniversiteye yöneltilen 7 sorudan hepsine süresinde yanıt veren sekiz üniversite olmuştur. Yanıt veren üniversitelerden soruları istenildiği şekilde eksiksiz yanıtlayan Boğaziçi Üniversitesi ve İnönü Üniversiteleri olmuştur.

Erciyes Üniversitesi BEHK 4.maddesi *“Türkiye’de ikamet eden yabancılar ile Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, bu kanun hükümlerinden yararlanırlar.”* ve ilgili kanunun 7. maddesi gereği sorulara olumsuz yanıt vermiştir.

Dokuz Eylül Üniversitesi ve Kocaeli üniversitesi BEHK’ nın 7. ve 25. maddeleri Muğla üniversitesi 25. maddesi gereği bilgi edinme kapsamında gönderilen soruların hepsine olumsuz yanıt vermişlerdir.

Gazi üniversitesinden 24.11.2006 tarihinde gelen yanıt;

“ Sayın ilgili,

Sorduğunuz sorularla ilgili bir ön görüşme yapmak istiyoruz bize telefon numarası belirtirseniz sevinirim.

Çok geniş kapsamlı farklı birimleri ilgilendiren sorular bunlar, bir de çalıştığınız alanla veya bir araştırmaya esas teşkil etmesi için yaptığınız bir inceleme midir? Bunlar için bir ön görüşme yapalım sizinle

Bilgilerinize sunulur...”

Bu konu ile ilgili üniversite ile herhangi bir ön görüşme yapmadım. 28.11.2006 tarihinde Gazi Üniversitesi BEHK’nın 4. maddesi gereğince soruların cevaplandırılmasının uygun bulmadığını belirtmiştir.

Dicle üniversitesinden 27.11.2006 tarihinde gelen yanıtta ise;

“Bazı soruların cevaplarının uzun çalışmaları gerektirmesi nedeniyle personelin zaman ve enerji kaybına uğrayacağı aşıkardır. Hatta bazı soru cevabı elimizde mevcut değil. Bu bilgileri isteme nedenlerini belirtmemişsiniz. Sorularınızı yeniden gözden geçirmeniz mümkün mü?” denilmektedir.

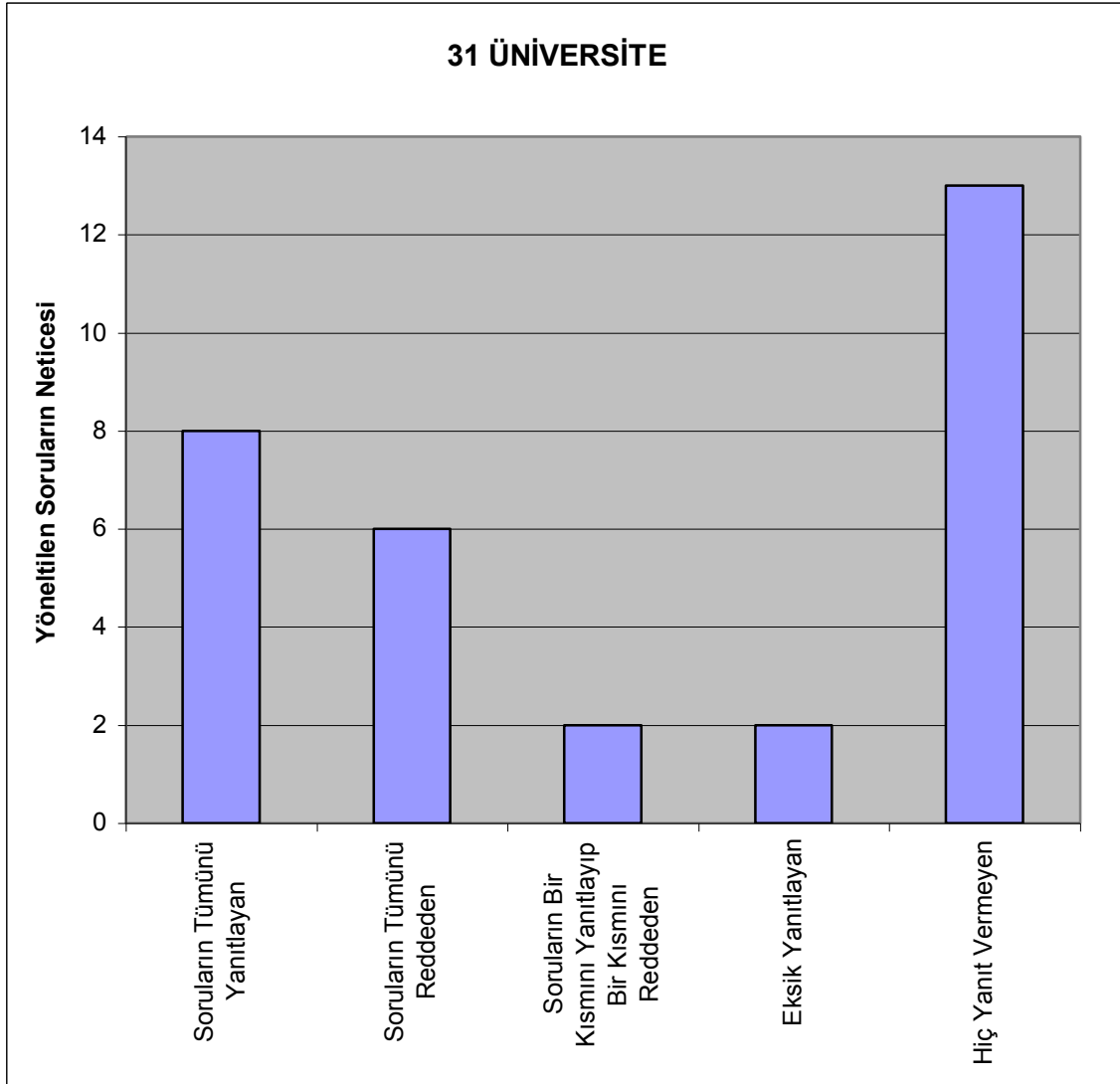
Çukurova Üniversitesi ve Ondokuzmayıs üniversitesi BEHK’ nun 7.ve Bilgi Edinme Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usuller Hakkında Yönetmeliğin, istenecek bilgi ve belgeler niteliği ile ilgili 12. maddesinin 2. bendinde yer alan *“Kurum ve kuruluşlar; ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurular ile tekemmül*

etmemiş bir işleme ilişkin bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler.” hükmü gereği soruların bir kısmına olumsuz yanıt vermişlerdir.

Değerlendirme: BEDK tarafından hazırlanan rapor ve TBMM Başkanlığı’ndan alınan bilgiler doğrultusunda Üniversiteler, ÖSYM, Üniversitelerarası Kurul ile Başkanlıklarına yapılan başvurulara ilişkin bilgiler doğrultusunda 2007 yılı içerisinde ilgili kurum ve kuruluşlara toplam 26.633 bilgi edinme başvurusunda bulunulmuştur. Toplam başvuruların % 64’ ü olumlu cevaplanarak 17.138 başvurunun bilgi veya belgelere erişimi sağlanmıştır. Kısmen olumlu cevaplanarak kısmen de reddedilerek bilgi ve belgelere erişim sağlanan 4.890 başvuru bulunmaktadır. Başvuruların % 10’ u oranını oluşturan toplam 2.785 başvuru reddedilmiştir (http://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/bed_genelrapor_2007.pdf).

Örnek uygulamamız sonucu elde edilen verileri değerlendirmek gerekirse; 31 üniversiteye, her birine standart 7 soru olmak üzere toplam 217 soru yöneltildi. Sorulara belirlenen süre içerisinde yanıt veren 18 üniversiteden, ikisi sorulara eksik yanıt verirken, ikisi soruların bir kısmını yanıtlayıp bir kısmını yasanın ilgili maddeleri gereğince reddetmiştir. Sekiz üniversite tarafından yanıtlanan sorulara, altı üniversite tarafından yasanın ilgili maddeleri gereğince olumsuz yanıt verilmiştir. On üç üniversiteden ise olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt gelmemiştir (Bkz. Grafik 12).

31 üniversite	Yöneltilen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	8
Soruların Tümünü Reddeden	6
Soruların Bir Kısımını Yanıtlayıp Bir Kısımını Reddeden	2
Eksik Yanıtlayan	2
Hiç Yanıt Vermeyen	13

Grafik 12: Üniversitelere yöneltilen soruların neticesi

I. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve bağlı 51 odaya, bilgi edinme yasası kapsamında yöneltilen sorular neticesinde, alınan yanıtlara bakıldığında;

Yöneltelen soruların hepsini yanıtlayan 11 idare olmuştur. Ancak gelen yanıtlar kısa ve yetersizdi. Bu açıdan TOBB ve bağlı 51 odadan bilgi edinme ile ilgili yöneltelen sorulara istenildiği gibi eksiksiz yanıt veren idare olmamıştır.

Yasa tarafından belirlenen süre içerisinde, 13 idare tarafından yanıtlanan sorular Mersin Deniz Ticaret Odası tarafından kanunun ilgili maddeleri gereği yanıtlanamamıştır.

Mersin Deniz Ticaret Odası'ndan 19.12.2006 tarihinde gelen yanıt "Bilgi Edinme Kanunu ve ilave Uygulama Yönetmeliğinin 9. ve 10. maddeleri gereği şahsınızla ilgili tanıtıcı ve ilave bilgilere ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Taleplerinizin cevaplanabilmesi için;

1. Ek ev ve iş adresi
2. Varsa işinizin eklenmesi
3. TC Kimlik No
4. Ev GSM Tel No larınız gibi bilgilerin odamıza bildirilmesini rica ederiz."

Mersin Deniz Ticaret Odası' nın talep etmiş olduğu bilgiler (çalışıyor olduğum iş dışında), 10.12.2006 tarihinde elektronik ortamda iletilen başvuru formunda belirtilmişti.

Değerlendirme: BEDK tarafından hazırlanan rapor ve TBMM Başkanlığı'ndan alınan bilgiler doğrultusunda;

TOBB merkez teşkilatı, 178 adet Ticaret ve Sanayi Odası, 113 adet Ticaret Borsası, 60 adet Ticaret Odası, 12 adet Sanayi Odası ve 2 adet Deniz Ticaret Odasına 2007 yılı içerisinde toplam 11.357 bilgi edinme başvurusunda bulunulmuştur. Bu başvuruların % 89 oranını oluşturan toplam 10.144 başvuru olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanmıştır.

Kısmen olumlu cevaplanarak kısmen de reddedilerek bilgi ve belgelere erişim sağlanan başvuruların sayısı 230 dur. Reddedilen başvurular toplamı 408 olup bu sayı toplam başvuru sayısının yüzde dördünü oluşturmaktadır (http://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/bed_genelrapor_2007.pdf).

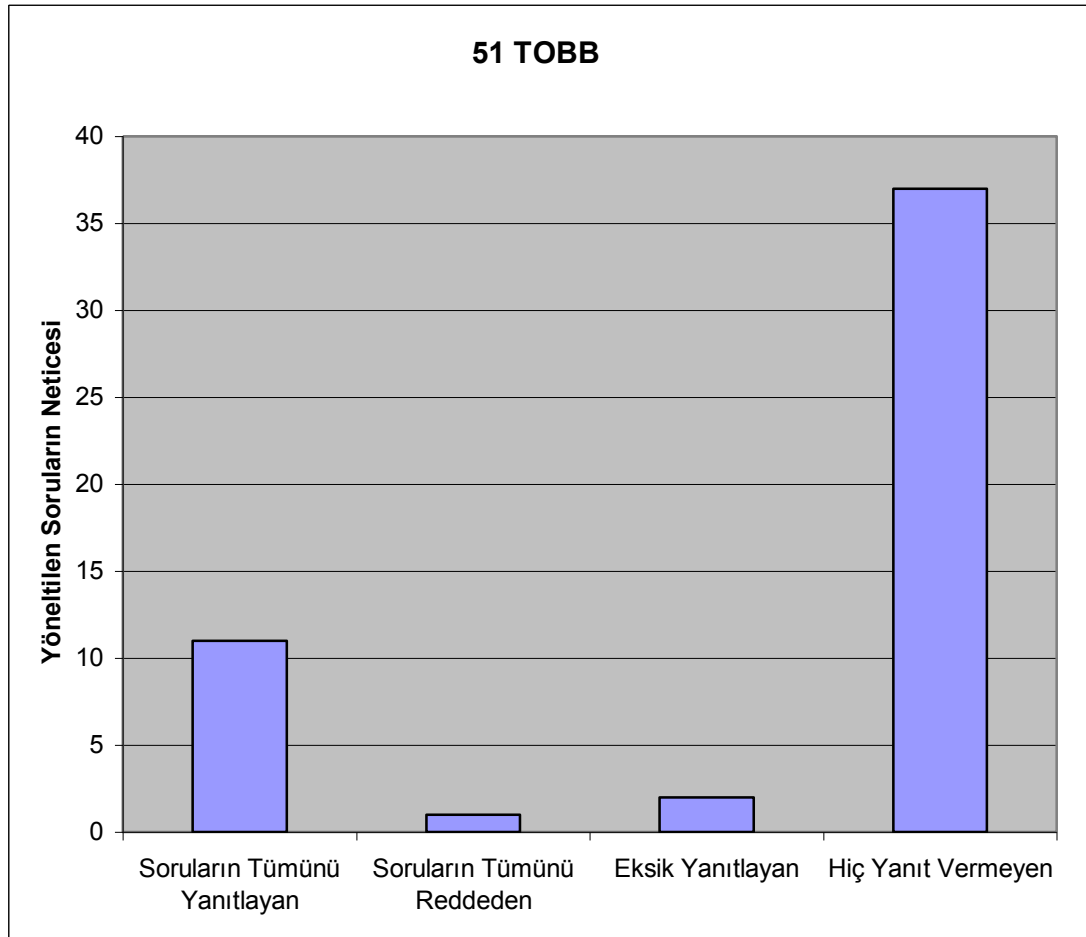
Örnek uygulamamız sonucu TOBB ile ilgili verileri değerlendirmek gerekirse;

TOBB ve bağlı 51 odaya bilgi edinme yasası kapsamında ortalama 357 soru soruldu. Otuz yedi idareden olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt alınamamıştır ki bu rakam soru yöneltelen Odalar ve Borsalar Birliği'ne bağlı idarelerin %72 sini oluşturmaktadır. Oldukça yüksek olan bu oran gösteriyor ki Türkiye Odalar ve Borsalar

Birliği ve bağlı 51 oda incelemeye konu olan kuruluşlar içerisinde olumlu veya olumsuz en az geri dönüşü yapan birim olmuştur.

Bilgi edinme talebiyle ilgili olarak, belirlenen süre içerisinde, 14 idare geri dönüş yapmış, bunlardan 11 tanesi soruların hepsini yanıtlarken, biri olumsuz kalan iki idarede de eksik yanıt vermiştir (Bkz. Grafik 13).

51 TOBB	Yöneltilen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	11
Soruların Tümünü Reddeden	1
Eksik Yanıtlayan	2
Hiç Yanıt Vermeyen	37

Grafik 13: TOBB’a bağlı idarelere yöneltilen soruların neticesi

J. Belediyeler: Mahalli idarelerden gelen yanıtları kanun kapsamında incelemek gerekirse;

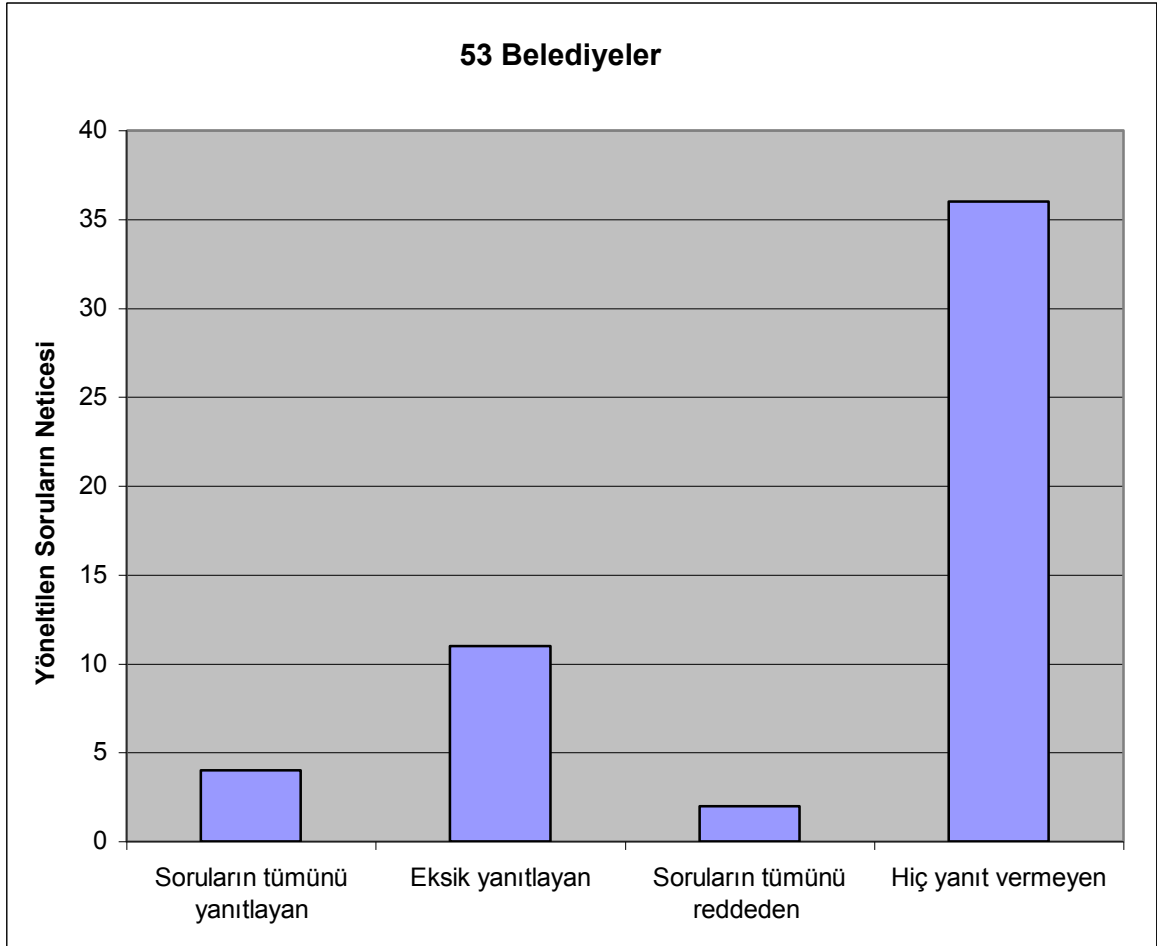
Balıkesir Belediyesi bilgi edinme talebini kanunun 7. maddesi gereğince reddederken Sivas Belediyesi de Bilgi Edinme Hakkı Kanununun uygulanmasına İlişkin Esas ve usuller Hakkındaki Yönetmeliğin 18. maddesinde yer alan “*Daha önce cevaplandırıldığı halde aynı kişiler tarafından yapılan tekrar mahiyetindeki başvurular ile soyut ve genel nitelikteki başvurular işleme konulmaz ve durum başvuru sahibine bildirilir.*” hükmü gereğince soruların soyut ve genel nitelikli olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.

Değerlendirme: BEDK tarafından hazırlanan rapor ve TBMM Başkanlığı’ndan alınan bilgiler doğrultusunda; 2007 yılı içerisinde 81 adet İl Belediyesine 102.165 bilgi edinme başvurusu talebinde bulunulmuştur. Toplam başvuruların % 86 oranını oluşturan 88.386 başvuru olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanmıştır. Altıbin yüz atmış dokuz başvuru kısmen olumlu cevaplanarak kısmen de reddedilerek bilgi ve belgelere erişim sağlanmıştır. Başvuruların yüzde üçünü oluşturan 2.940 başvuru reddedilmiştir (http://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/bed_genelrapor_2007.pdf).

Örnek uygulamamız neticesinde belediyeler ile ilgili elde edilen verileri değerlendirmek gerekirse; 53 belediyeye her birine standart 10 soru olmak üzere toplam 530 soru soruldu.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 11. maddesinde belirlenen süre zarfında 17 belediyeden yanıt gelmiştir. Dört belediye tarafından soruların hepsi yanıtlanırken, iki belediye tarafından yasanın ilgili maddeleri gereğince reddedilmiştir. Elli üç belediyenin 36’sından bilgi edinme talebiyle ilgili olumlu veya olumsuz herhangi bir geri dönüş olmamıştır (Bkz. Grafik 14).

53 Belediyeler	Yöneltilen Soruların Neticesi
Soruların tümünü yanıtlayan	4
Eksik yanıtlayan	11
Soruların tümünü reddeden	2
Hiç yanıt vermeyen	36

Grafik 14: Belediyelere yöneltilen soruların neticesi

K. Bakanlıklar: On beş bakanlığa, her birine standart 12 soru olmak üzere toplam 180 soru iletildi. Bu doğrultuda bakanlıklardan gelen yanıtları değerlendirmek gerekirse;

Milli Savunma Bakanlığı, yöneltilen sorulara Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’ nun 7 ve Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmeliğin 12. maddesinde yer alan “*Kurum ve kuruluşlar; ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden*

bir bilgi veya belge için yapılacak başvurular ile tekemmül etmemiş bir işleme ilişkin bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler.” hükmü gereğince yanıt vermemiştir.

Ulaştırma Bakanlığı, soruların bir kısmına yanıt verirken bir kısmını da Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 25. maddesinde yer alan “Kurum içi düzenlemeler” başlıklı hüküm gereğince yanıtlamamıştır.

Maliye Bakanlığı’ndan 07.11.2006 tarihinde gelen yanıtta 27.04.2004 tarihli resmi gazetede yayımlanan “Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmeliğin Elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla yapılacak başvurular başlıklı 10. maddesinin 2. Fıkrasında “*Gerçek kişiler tarafından elektronik posta yoluyla yapılacak başvurular, başvuru sahibinin adı ve soyadı, oturma yeri veya iş adresine ilave olarak kimlik doğrulama amacıyla kullanılacak T.C. kimlik numarası belirtilmek suretiyle, istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşun bilgi edinme biriminin elektronik posta adresine EK-1’de yer alan form doldurulmak suretiyle yapılır.*” Başvuruların kabulü, değerlendirilmesi ve işleme konulması başlıklı 14. maddesinin 3. fıkrası “9. maddede belirtilen unsurları içermeyen başvuru dilekçeleri veya formları ile 10. maddede belirtilen unsurları içermeyen elektronik posta yoluyla gönderilmiş başvuru dilekçeleri veya formları işleme konulmaz ve durum başvuru sahibine bildirilir.” hükümleri gereği başvuru formunun işleme konulmadığı ve bu hususta Bilgi Edinme Değerlendirme Kuruluna itiraz etme hakkımın bulunduğu belirtilmiştir. Ardından 5.12.2006 tarihinde bakanlıktan gelen yanıtta ise “Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik” in “Bilgi veya belgeye erişim süreleri” başlığı adı altında toplanan 20. maddesinde “*Kurum ve kuruluşlar, başvuru üzerine istenen bilgi veya belgeye erişimi on beş iş günü içinde sağlarlar. Ancak istenen bilgi veya belgenin, başvurulanan kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması; başvuru ile ilgili olarak bir başka kurum ve kuruluşun görüşünün alınmasının gerekmesi veya başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumlarında bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve bunun gerekçesi başvuru sahibine on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir.*” denilmektedir. Bu nedenle 16.11.2006 tarihinde Bakanlığımızın Basın Ve Halkla İlişkiler Müşavirliği bilgi edinme birimine göndermiş olduğunuz bilgiler değişik birimlerden istenildiğinden yukarıda açık hükmü yazılan 20. madde uyarınca cevap verme süresi 30 işgününe uzatılmıştır.” denilmektedir. Öncelikle

soruları bakanlığa 06.11.2006 tarihinde yolladım ve kanun gereğince olumlu veya olumsuz 15 işgünü içerisinde yanıt verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, bakanlığın en geç 27.11.2006 tarihine kadar yanıt vermesi veya sürenin uzatıldığını belirtmesi gerekmekteydi. Ardından 13.12.2006 tarihinde Maliye Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'nden gelen yanıtta ise 07.11.2006 tarihinde “Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmeliğin 10 ve 14. maddeleri gereğince yanıtlanmayan sorular ayrıntılı bir şekilde yanıtlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'ndan 06.11.2006 tarihinde gelen yanıtta, istemiş olduğum bilgileri nerede ve ne amaçla kullanacağım konusunda onaylı bir belge göndermem durumunda başvurumun incelenebileceği belirtilmiştir.

Bilgi edinme kapsamında bakanlıklara gönderilen sorulara süresinde ve olumlu yanıt veren 3 bakanlık olmuştur. Ancak soruların hepsini eksiksiz ve istenildiği gibi yanıtlayan sadece Adalet Bakanlığı olmuştur. Ancak Adalet Bakanlığı İdari Ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı'ndan 23.01.2007 tarihinde Bilgi Edinme Kanunu'nun dördüncü bölümünün 25. Maddesi ve bilgi edinme yönetmeliğinin beşinci bölümünün 36. Maddesi ile Bilgi Edinme Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin yönergenin “Başvuruların Cevaplandırılması” ile ilgili kenar başlıklı 10. Maddesinin 4. fıkrasında yer alan hüküm gereğince yanıtlanmayan sorusu 26.01.2007 tarihinde yanıtlanmıştır.

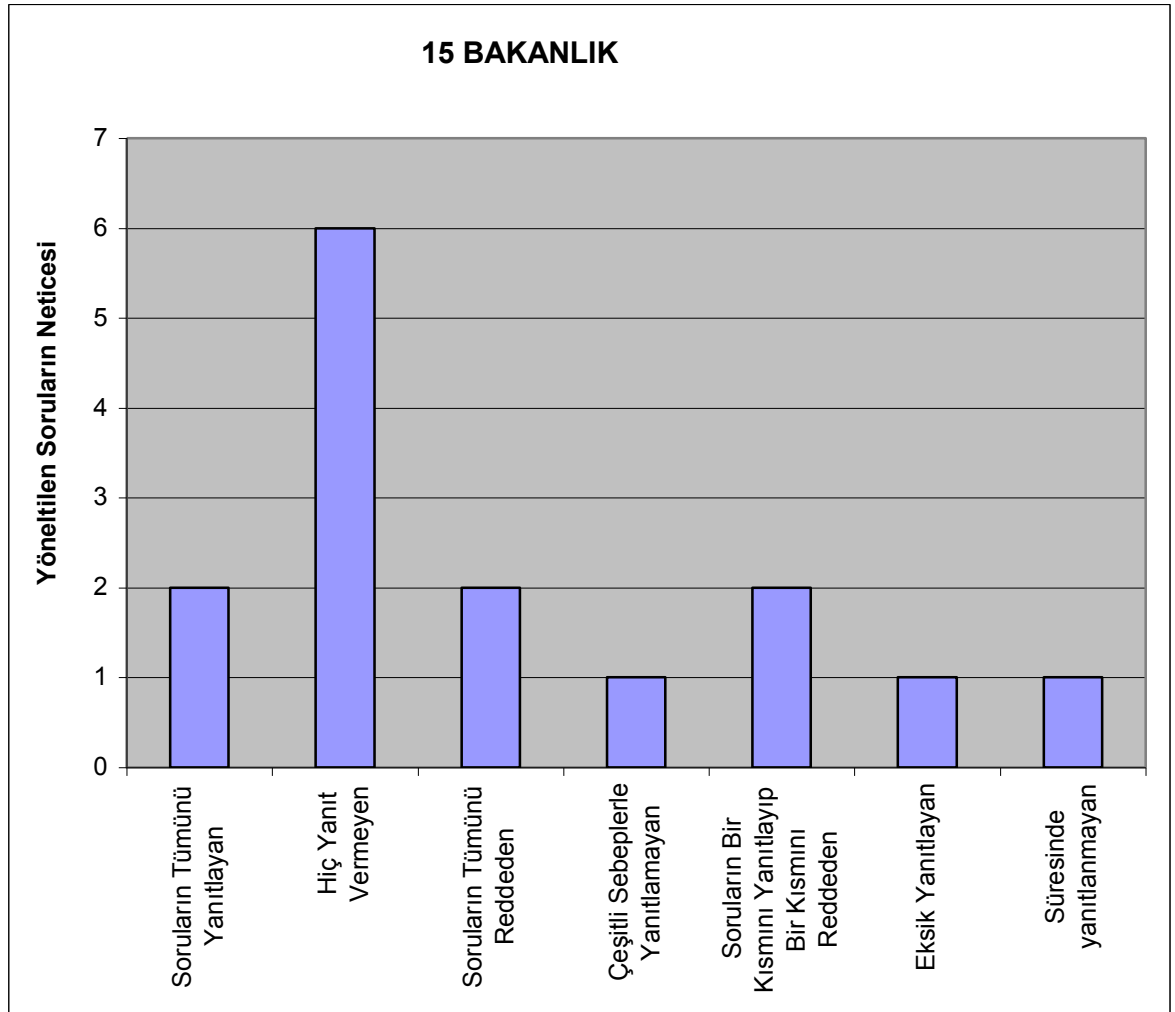
Dışişleri bakanlığı Bilgi edinme hakkının uygulanmasına ilişkin yönetmeliğin 12. Maddesi, Milli Savunma bakanlığı kanunun 7. ve Yönetmeliğin 12. Maddesi gereği sorulara yanıt vermezken, Ulaştırma Bakanlığı ilgili kanunun 25. maddesinde yer alan hüküm gereğince sorulara yanıt veremediğini belirtmiştir.

Değerlendirme: 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu uygulamasında, kurum ve kuruluş bazında Bakanlıkların 2007 yılına ilişkin başvuruları ve sonuçları incelendiğinde; 15 Bakanlığa yıl içerisinde toplam 437.332 başvuru yapılmıştır. 359.497 başvuru olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanmıştır. 19.991 başvuru kısmen olumlu cevaplanarak kısmen de reddedilerek bilgi ve belgelere erişim kısmen sağlanmıştır. 2007 yılında yapılan başvuruların % 15 oranını oluşturan 28.890 başvuru ise reddedilmiştir (http://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/bed_genelrapor_2007.pdf).

Örnek uygulamamız neticesinde bakanlıklarla ilgili elde edilen veriler değerlendirilecek olursa; Onbeş Bakanlığa standart 12 soru olmak üzere toplam 180 soru gönderildi. Bilgi edinme talebine 2 bakanlık tarafından olumlu yanıt alınırken, 2

bakanlık da aynı talebi yasanın ilgili maddeleri gereğince reddetmiştir. Dokuz bakanlıktan yanıt gelmiş, bunlardan biri süresinde yanıtlanmazken birisi de eksik yanıtlanmıştır. Bakanlık tarafından soruların bir kısmı yanıtlanırken bir kısmı da yasanın ilgili maddeleri gereğince reddedilmiştir. Altı bakanlıktan da olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt gelmemiştir (Bkz. Grafik 15).

15 Bakanlık	Yöneltilen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	2
Hiç Yanıt Vermeyen	6
Soruların Tümünü Reddeden	2
Çeşitli Sebeplerle Yanıtlamayan	1
Soruların Bir Kısımını Yanıtlayıp Bir Kısımını Reddeden	2
Eksik Yanıtlayan	1
Süresinde yanıtlanmayan	1

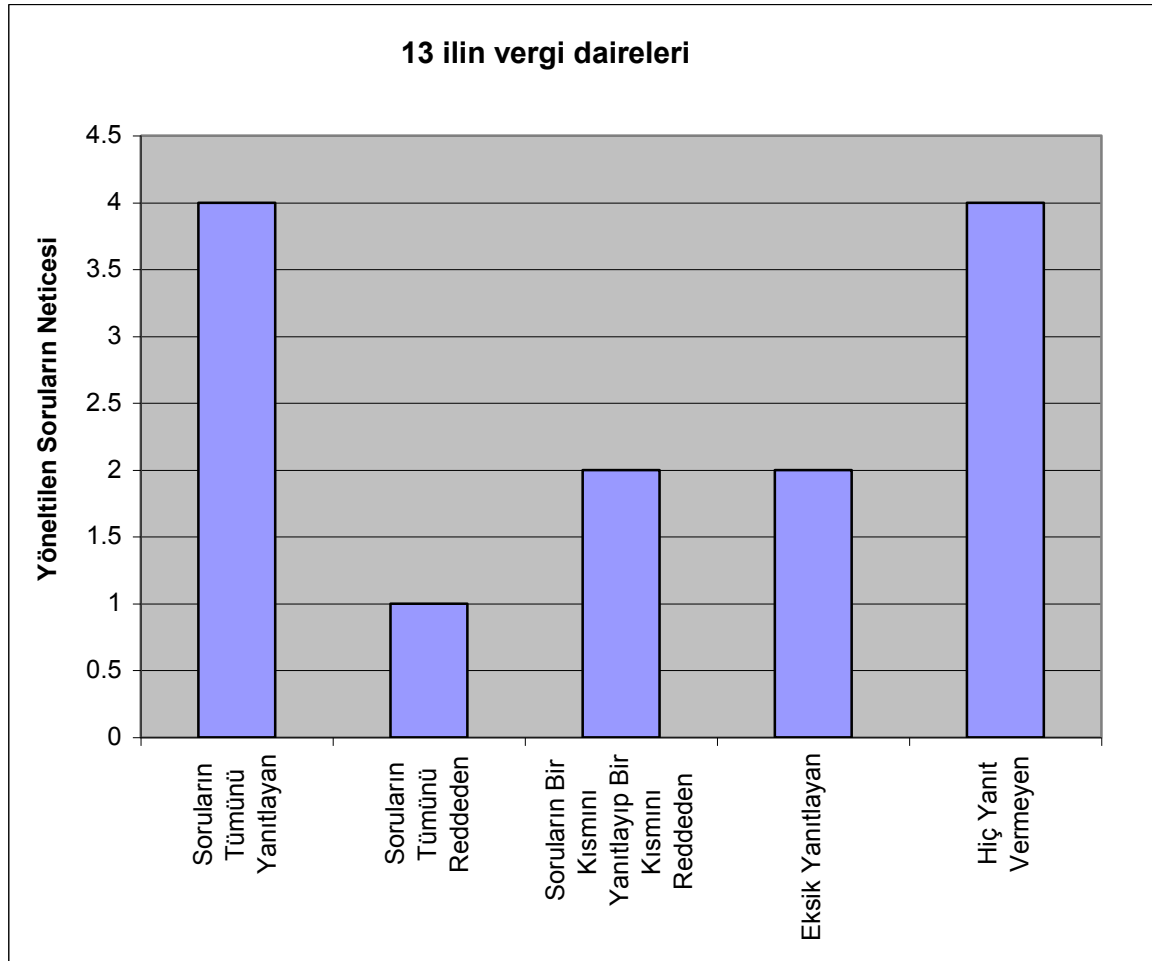

Grafik 15: Bakanlıklara yöneltilen soruların neticesi

L. Vergi Dairesi:

Değerlendirme: On üç ilin vergi dairelerine toplam 135 soru gönderildi. Soruların hepsi dört daire tarafından eksiksiz yanıtlanırken aynı sorular bir daire tarafından yasanın ilgili maddeleri gereğince reddedilmiştir. İki vergi dairesi soruların bir kısmına yanıt verirlerken bir kısmına da yine yasanın ilgili maddeleri gereğince olumsuz yanıt vermişlerdir. Dört daire tarafından bilgi edinme talebine karşılık olumlu veya olumsuz herhangi bir geri dönüş olmamıştır (Bkz. Grafik 16).

13 ilin vergi daireleri	Yöneltilen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	4
Soruların Tümünü Reddeden	1
Soruların Bir Kısımını Yanıtlayıp Bir Kısımını Reddeden	2
Eksik Yanıtlayan	2
Hiç Yanıt Vermeyen	4

Grafik 16: Vergi İdarelerine yöneltile soruların neticesi

M. Diğer Çeşitli Kamu Kuruluşları: Bu kapsamda, TCDD Genel Müdürlüğü, PTT Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Bağ-Kur Genel Müdürlüğü, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü, BOTAŞ Genel Müdürlüğü, Temsan Genel Müdürlüğü, TEİAŞ Genel Müdürlüğü, Toprak Mahsülleri Ofisi, Devlet Meteoroloji İşleri Gen. Müd, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Ser. Muh.Mali Müş Ve Y. Mali Müş. Bir., Türkiye Eczacılar Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, TBMM, Türkiye Seyahat Acen. Birliği, Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, IMKB, Cumhurbaşkanlığı, Sayıştay, Telekomünikasyon Kurumu, Anayasa Mahkemesi, Makina Ve Kimya End. Kur. Gn.Md., T.C. Emekli Sandığı ve Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü’nden gelen yanıtlar değerlendirilmiştir.

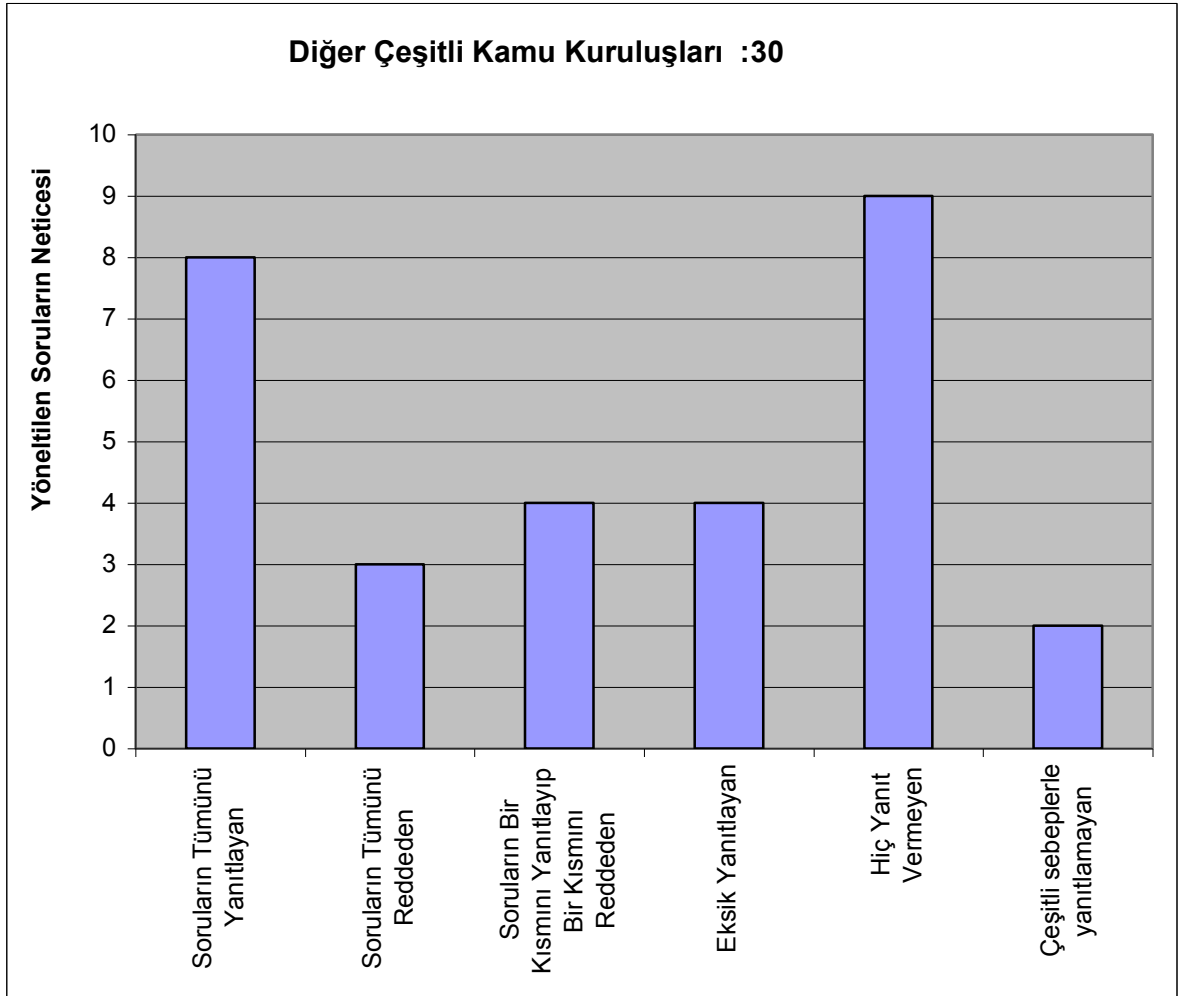
Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü bir soruya ticari sır kapsamında değerlendirildiği gerekçesiyle yanıt veremezken, Türkiye Odalar ve Borsalar birliği iş veya oturma adresimi açık olarak belirtmediğim gerekçesiyle yanıt vermemiştir. Ancak açık olarak belirtilmediği savunulan oturma adresime, 45 kuruluş tarafından posta aracılığı ile yanıt gelmiştir.

Bağ-Kur Genel Müdürlüğü’nden 5.12.2006 tarihinde gelen yanıt ise;

“e-mailinizde bahsi edilen birden fazla konu ve sorunun gizlilik teşkil ettiğinden ayrıca durumunuzu belirtmediğinizden dolayı istenilen belgeler verilememektedir. Aksi takdirde e-mailinizde istenilen bilgiler müdürlüğümüzce verilmektedir” şeklindedir.

Değerlendirme: Otuz kamu kuruluşuna toplam 192 soru gönderildi. Sekiz kamu kuruluşu tarafından tam olarak yanıtlanan sorular, üç kamu kuruluşu tarafından yasanın ilgili maddeleri, iki kamu kuruluşu tarafından da çeşitli sebepler gösterilerek reddedilmiştir. Dört kamu kuruluşu soruları eksik yanıtlarken, dokuz kamu kuruluşu tarafından olumlu veya olumsuz herhangi bir geri dönüş olmamıştır (Bkz. Grafik 17).

Diğer Çeşitli Kamu Kuruluşları :30	Yöneltilen Soruların Neticesi
Soruların Tümünü Yanıtlayan	8
Soruların Tümünü Reddeden	3
Soruların Bir Kısımını Yanıtlayıp Bir Kısımını Reddeden	4
Eksik Yanıtlayan	4
Hiç Yanıt Vermeyen	9
Çeşitli sebeplerle yanıtlamayan	2

Grafik 17: Diğer çeşitli kamu kuruluşlarına yöneltilen soruların neticesi

Bilgi edinme yasası kapsamında yöneltilen sorulara, elektronik ortamda alınan yanıtların dışında farklı uygulamalar da söz konusu olmuştur. Bu uygulamalara konu olan durumları belirtmek gerekirse:

- 06.12.2006 Diyanet işleri yanıtladıkları soruları mail adresimde var olan hatadan dolayı bana ulaştıramayınca evden aramışlar, oradan da cevap alamayınca

Diyanet İşlerinden Ömer Bey telefon rehberinden soyadımı taşıyan birkaç kişiyi arayıp beni tanıyıp tanımadıklarını sormuş. Aynı soyadı taşıyan birine telefon numarasını bırakmış ve mutlaka kendilerini aramam gerektiğini belirtmiş. Aynı gün Ömer beyi aradım uzun zamandır beni aradıklarını ancak ulaşamadıklarını belirtti. Yanıtları yollayabilecekleri başka bir adres istedi. Soruları sorma seabim, işim vb. konularla ilgili herhangi bir soru sormadı. Yönelttiğim sorular dışında aklıma takılan, merak ettiğim herhangi bir konu olup olmadığını ve her türlü konuda yardımcı olabileceklerini belirtip telefonu kapattı. Çok kısa bir süre sonra yanıtların hepsi belirtmiş olduğum mail adresime ayrıntılı bir şekilde gönderildi.

- 27.12.2006 İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğüne soruları fakslamak istediğimde bir bayan nereden aradığımı, soruların hangi konu ile ilgili olduğunu sordu. Genel mahiyette sorular olduğunu söylediğimde, tam olarak ne sorduğumu, görevimi ve neden bu soruları sorduğumu net bir şekilde belirtmemi istedi.Soruları bilgi edinme amaçlı yollamak istediğimi ve neden bu sorulara maruz kaldığımı sorduğumda, telefonda ki bayan soruları yanıtlamam gerektiğini çünkü herkese bilgi veremeyeceklerini yasadan herkesin yararlanamayacağını söyledi. Bunun üzerine bende yasadan herkesin yararlanabileceğini ısrarla bilgi edinme başvuru talebinde bulunacağımı, uygun bulmadığı takdirde olumsuz yanıt verebileceğini söyledim. Uzun bir görüşme ardından bilgi edinme başvuru formunu gönderebilmem için faks onayı verdi.

- 28.12.2006 tarihinde İskenderun vergi dairesinden aranıldım. Hatay vergi dairesi tarafından birimlerinin aranarak tarafım hakkında bilgi istenildiğini belirtti. Bir süre sonra Hatay vergi dairesi başkanı arayarak Kütahya defterdarlığının kendilerini aradıklarını ve benimle bir görüşme yapmak istediklerini belirtti. Ardından Kütahya defterdarlığından aranıldım; Öncelikle görevimi, bu soruları neden yönelttiğimi sordu bende bilgi edinme amaçlı olduğunu söyleyince neden özellikle Kütahya defterdarlığını tercih ettiğimi sordu. Bende neden bu kadar soru sorduklarını bunu sadece bilgi edinme amaçlı sorduğumu belirttim. Bunun üzerine sadece merak ettiğini belirterek telefonu kapattı.

- 08.11.2006 tarihinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'ndan bir bayan aradı. Soruları hangi amaçla yönelttiğimi ve görevimi sordu. Tez çalışması olduğunu söyleyince daha sonra tekrar aradı ve bana TBMM' nin internet sayfasında böyle bir çalışma yapıldığını oradan yararlanabileceğimi söyledi. Ben yeni ve bana ait bir çalışma olduğunu, var olan bilgileri kullanamayacağımı söyleyince soruları en kısa zamanda yollayacaklarını belirtti ve ayrıntılı bir şekilde bütün soruları yanıtladı.

- Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, mail adresinde var olan hatadan dolayı yanıtları yollayamayınca başka adresten ulaşmaya çalıştıklarını belirttiler.

- 09.11.2006 tarihinde T.C. Merkez Bankası Başkanlığı tarafından arandım. Soruların mail adresime teslim edilemediğini belirttiler. Ulaştırabilecekleri yeni bir mail adresi istediler.

- 25.12.2006 tarihinde Balıkesir İl Emniyet Müdürlüğü'nden Kenan Akbulut aradı. Soruları hangi amaçla sorduğumu, nerede kullanacağımı, kendilerinden başka kurumlara soruları yöneltip yöneltmediğimi, yöneltmişsem hangi kurumlar olduğunu sordu. Bu soruları neden bana yönelttiklerini sorduğumda ona göre yanıtlayacaklarını belirtti. Oldukça fazla soru sordu ve cevapları not almaya çalıştı.

- 25.12.2006 Batman İl Emniyet Müdürlüğü'nden Baş komiser Halil Keskin aradı. Soruları hangi amaçla sorduğumu ve neden kendi kurumlarına yolladığımı sordu. Bu soruları ne sebeple yönelttiklerini sorduğumda ise sadece öğrenmek istediğini belirtti.

- Tekirdağ İl Emniyet Müdürlüğü'nden 25.12.2006 tarihinde gelen yanıtta; bu soruları bir ödev için mi, yaşadığım olumsuz bir durumdan dolayı mı yolladığımı ve bu soruları yollamak için neden onların idaresini seçtiğimi sormuşlar.

- 26.12.2006 tarihinde Şanlıurfa İl Emniyet Müdürlüğü'nden Faruk Kaya isimli biri aradı. Görevimi, soruları hangi amaçla sorduğumu sordu. Bazı soruların yanıtlarının ellerinde olmadığını bu durumdan dolayı çok üzgün olduklarını başka nasıl yardımcı olabileceklerini ve aklıma takılan başka soruların var olup olmadığını sordu.

- Adana Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 23.11.2006 tarihinde bir bayan aradı. Soruları anlamadığını ve mümkünse biraz açmamı istedi. Ayrıca görevimi sordu.

- 21.12.2006 tarihinde Denizli İl Çevre Müdürlüğü'nden bir bayan aradı. Görevimi ve soruları hangi amaçla yönelttiğimi sordu,

- 17.04.2007 tarihinde Çorum Belediye 'sinden ismini tam olarak anlamadığım bir bey sabah 08:45 civarında aradı. Nerede oturduğumu, bu soruları bütün kuruluşlara mı yoksa sadece kendi idarelerine mi yönelttiğimi sordu. Kendi idarelerine iletmem durumunda soru sormaktaki amacımı merak ettiğini belirtti. Soruları sormamda herhangi bir amaç olmadığını sadece merak ettiğimi söylediğimde bunları normal bir vatandaşın sormasının mümkün olmadığını bu tarz soruları milletvekili veya gazetecilerin sorabileceğini belirtti. Gazeteci, milletvekili veya tez öğrencisi olup olmadığını sorduğunda hiçbirisi değilim sadece bu konuları merak edip soran bir

vatandaşım diye belirttiğimde TC. kimlik numaramla ilgili bir sorun olduğunu bulamadıklarını belirtti. Ayrıca soruları yanıtlamakta güçlük çektiklerini de ekledi.

- 18.04.2007 tarihinde Afyon Belediyesi'nden Ahmet Bey, yanıtları yollayacağı adres ve yöntem konusunda birkaç kere aradı.

- 04.05.2007 tarihinde Ankara Büyük Şehir Belediyesi'nden arayan kişi elektronik postada bir sorun yaşadıklarını, yanıtların ulaşp ulaşmadığını sordu.

- 09.05.2007 Yalova Belediyesi'nden Gamze hanım yönelttiğim sorularla ilgili olarak soruları ne amaçla sorduğumu, nerede kullanacağımı soruları yayımlanmış olan gazetelerde bulabileceğimi söyledi. Bende olumsuz olsa da dönmelerini istediğimde nerede çalıştığımı belirtmemi istedi.

- 18.05.2007 tarihinde Yozgat Belediyesi'nden ismini hatırlayamadığım bir bey aradı. Öncelikle bu soruları ne amaçla sorduğumu bu soruları yanıtlamalarının 6 aydan kısa olamayacağını belirtti. Ancak tez çalışması yapıyorsam yardımcı olabileceklerini, bunun için yönelttiğim soruları önem derecesine göre belirtmemi çünkü uzun bir çalışma gerektirdiğinden dolayı, soruların bir kısmını yanıtlayabileceklerini söyledi. Ayrıca başkanlarının bu konuda bana yardımcı olmak istediğini belirtti. Soruları sormamda herhangi bir amaç olmadığını sadece bilgi edinme amaçlı olduğunu ve soruların hepsinin aynı önem derecesine sahip olduğunu, mümkünse hepsini yanıtlamalarını olumsuzda olsa bir şekilde dönmelerini rica etim.

İdarelerin yöneltlen sorulara bu tarz şüpheli yaklaşımları genel bir güvensizlik ortamının var olduğunu göstermektedir. Bunun dışında kanunun tam olarak bilinmemesi idarelerin iyi niyetli bu tarz farklı uygulamalara yönelmelerine neden olabilmektedir. Kanunun uygulanmasında belirli bir standardın olmaması da bu durumun bir gerekçesi olarak gösterilebilir.

3.2.2.2. Genel Değerlendirme

Yukarıda da görüldüğü gibi her kuruluşa yöneltlen sorular aynı olmasına rağmen, bazı kuruluşlar tarafından eksiksiz yanıtlanan sorular, bazı kuruluşlar tarafından yanıtlanmamakta ve sebebi BEHK'nın farklı hükümlerine veya kanunda yer almamasına rağmen farklı sebeplere dayandırılabilir.

“Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik” in 17. maddesinde talep edilen bilgilerin, başvuru kurum ve kuruluştan başka bir yerde bulunuyorsa, başvuru dilekçesi veya formu bu kurum ve

kuruluşun bilgi edinme birimine gönderilip durumun ilgiliye bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna karşın bazı kamu kuruluşları soruların kendi birimlerinde olmadığını belirtmiş ve soruları ilgili birime yönlendirme yerine, bilgi edinme talebine olumsuz yanıt vermişlerdir.

Yine “Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik” in 18. maddesinde reddedilen başvuruların gerekçesinin ve buna karşı yapılabilecek başvuru yollarının belirtilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ancak bilgi edinme talebinin reddedilme gerekçesinin kurumlar tarafından belirtilmesine karşın bu durum karşısında yapılabilecek başvurularla ilgi bilgi veren kurum sayısı yok denecek kadar azdır.

Örnek çalışmamız sonucu elde edilen verileri değerlendirmeden önce kurum ve kuruluşların son 3 yıldaki bilgi edinme başvurularının istatistikî verilerini incelemek gerekirse:

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, bilgi edinme başvurularının istatistikî verilerini içeren raporlarını, Bilgi Edinme Hakkı Kanununun 30. maddesi uyarınca Başbakanlık Bilgi Edinme Değerlendirme Kuruluna göndermekte, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu’nun hazırladığı değerlendirme raporu ve söz konusu kurum ve kuruluşların raporları TBMM Başkanlığına sunulmaktadır.

Hazırlanan bu raporlara göre 2005, 2006 ve 2007 verilerini incelemek gerekirse;

Rapordaki verilere göre Türkiye genelinde artan bir seyir izleyen bilgi edinme hakkı başvuru sayısı, 2005 yılında 626.789, 2006 yılında 864.616, 2007 yılında ise %9 luk bir atışla 939.920 olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında gerçekleşen %9 oranındaki artış 2006 yılında, bir önceki yıla göre gerçekleşen %38 oranındaki artışla kıyaslandığında bilgi edinme talebine karşı olan artış oranının, önceki yıllara oranla azaldığını söyleyebiliriz. Bu durum bilgi edinme hakkı kanunun kamuoyunda yeterince yer almaması dolayısıyla hakkın öneminin daha geniş kesimlere aktarılamaması ve neticesinde ilk zamanlarda var olan taleplerle sınırlı kalması ile açıklanabilir.

Diğer ülkelerin bilgi edinme yasası ile ilgili taleplerine bakıldığında; Japonya’da 2001 yılında çıkan Bilgi Özgürlüğü Yasası’nın yürürlüğe girdiği ilk haftada 4 binden fazla belge talebinde bulunulmuş. Tayland’da Resmi Enformasyon Kanunu’ndan, yürürlüğe girdiği ilk üç yılda yarım milyondan fazla insan bu kanundan yararlanmış. ABD hükümetine 2000 yılında Bilgi Özgürlüğü Yasası nedeniyle 2

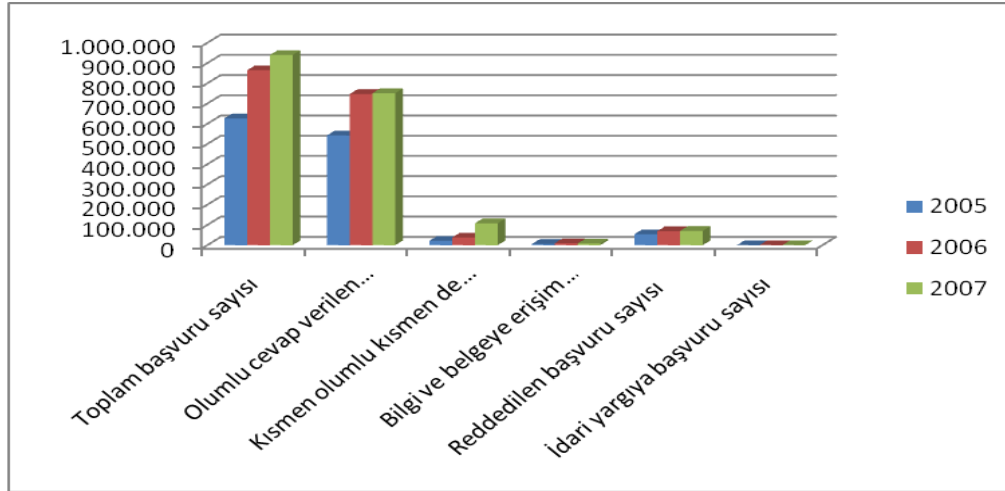
milyondan fazla başvuru yapılmıştır (<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=207667>).

2005 yılında yapılan toplam net başvurunun %86.5 ini oluşturan toplam 542.364 başvuruya, 2006 yılında toplam başvuruların %86,4'ünü oluşturan 746.999 başvuruya, 2007 yılında ise yapılan toplam net başvurunun %79.9 una karşılık gelen 751.089 başvuruya olumlu cevap verilmiştir. Bu oran 2006 yılındaki % 86,4 olan olumlu cevap oranıyla kıyaslandığında bir gerilemeyi ifade etmektedir.

Verilen bu olumlu yanıtlara karşılık toplam başvuruların 2005 yılında %8,6 sı, 2006 yılında %8'i, 2007 yılında ise %7,4 oranını oluşturan 70.378 başvuru reddedilmiştir. Yıllar itibariyle reddedilen soru sayısında sürekli bir düşüş söz konusu olmuştur. 2005 yılında başvuruların 21.712' si kısmen olumlu cevaplanmıştır. Kısmen olumlu kısmen de olumsuz cevap verilen başvuruların oranı ise %3,4 dür. 2006 yılında kısmen olumlu kısmen de olumsuz cevaplanan başvuru sayısı da 38.092'dir. Kısmen olumlu cevap verilen başvuruların oranı ise %4,4' tür. Bu oran 2007 yılında %11.5 olarak gerçekleşmiş olup 108.530 başvuru olumlu kısmen de olumsuz cevaplanmıştır. Bu oran 2006 yılında gerçekleşen %4,4 olan kısmen olumlu cevap verilen başvuru oranıyla karşılaştırıldığında %100 ' ün üzerinde bir artış olduğu görülmektedir.

2005 yılında reddedilen başvuru sahiplerinden 311'i, 2006 Kurula itiraz eden 1.164 başvuru sahibinden 539'u, 2007 yılında ise Kurula itiraz eden 1.119 başvuru sahibinden 554'ü idari yargıya başvurmuştur. İdari yargıya başvuru sayısında 2005-2006 yılları arasında %73 lük bir artış gözlemlenirken, 2006-2007 yılları arasında oransal ve sayısal olarak dikkat çekici bir değişiklik gözlemlenmemektedir (Bkz. Grafik 18).

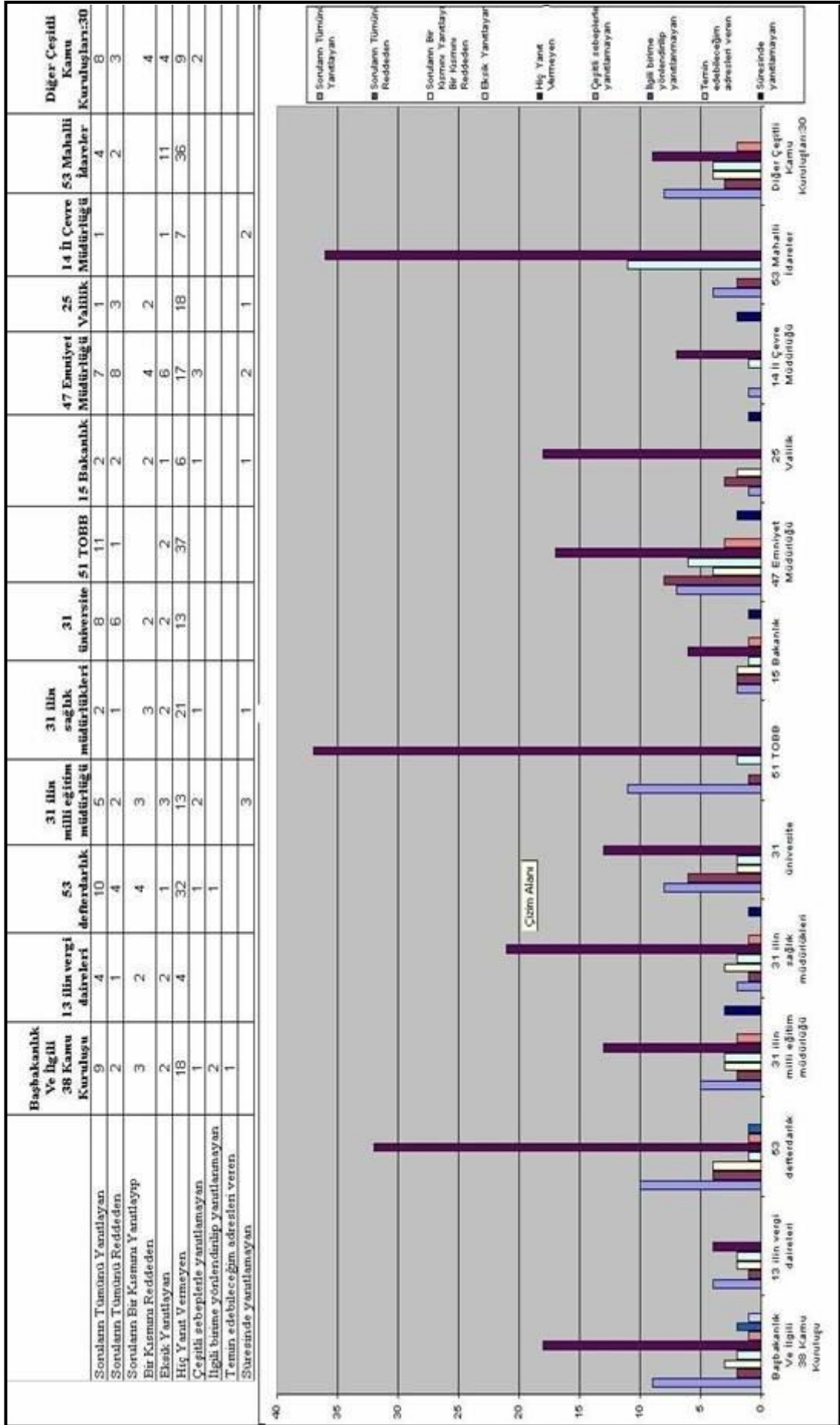
Bilgi Edinme Başvurularının Yıllar İtibariyle İstatistikî Verileri			
	2005	2006	2007
Toplam başvuru sayısı	626.789	864.616	939.920
Olumlu cevap verilen başvuru sayısı	542.364	746.999	751.089
Kısmen olumlu kısmen de olumsuz yanıt verilen	21.712	38.092	108.530
Bilgi ve belgeye erişim sağlanan	5.979	9.617	8.151
Reddedilen başvuru sayısı	54.234	69.199	70.378
İdari yargıya başvuru sayısı	311	539	554

Grafik 18: Bilgi edinme başvurularının yıllar itibariyle istatistikî verileri
(Kaynak: www.tbmm.gov.tr).

Örnek uygulamamızda Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde toplam 432 kamu kuruluşuna soru sorulmuştur. Sorular 8 kamu kuruluşuna faks yoluyla 424'üne elektronik ortamda iletilmiştir. Kurumlardan gelen yanıtların 265'i e-mail yoluyla 46'sıda posta yoluyla tarafıma ulaştırılmıştır. 75 kuruluş soruların hepsini eksiksiz yanıtlarken 231 kuruluştan hiçbir yanıt gelmemiştir. Başvurulara verilen olumlu yanıtlar TBMM tarafından yayımlanan verilerle karşılaştırıldığında %79-86 arasında değişen oranlar çalışmamızda %17 gibi daha düşük değerlerle ifade edilmektedir.

Yirmidokuz kamu kuruluşu soruların bir kısmına yanıt verirken bir kısmını da Bilgi Edinme Hakkı Kanunun ilgili maddeleri gereğince yanıt vermemiştir. Otuz beş kamu kuruluşu, kanunun ilgili maddeleri gereğince soruların tümüne olumsuz yanıt vermiştir. On bir kuruluş yazım hatası, imzasız form, adresin açık olmaması vb. çeşitli nedenlerle soruları işleme almamıştır. 37 kamu kuruluşunun sorulara verdikleri yanıtlar yetersiz kalırken, kanunun belirlediği süre içerisinde soruları yanıtlamayan kuruluş sayısı 10 dur. Üç kamu kuruluşu ilgili birime yöneltip geri dönüş yapmazken, bir kamu kuruluşu da tüm soruları temin edebileceğim adresleri belirtmiştir (Bkz. Grafik 18).

Grafik 19: Bilgi edinme başvurusu genel değerlendirme

SONUÇ

Küreselleşmenin etkisiyle yönetim anlayışı önemli ölçüde değişmiştir. Güçlü merkeziyetçi yönetim yapısından yerelleşme ve esnek yönetim yapısına; dışa kapalılıktan şeffaf yönetime, aşırı bürokratik yapıdan etkileşimli ve işlevsel yapıya ve katılımcı yönetim anlayışına geçiş söz konusu olmuştur.

Finansal piyasaların yanı sıra yönetim alanında da şeffaflığın sağlanması ile hem piyasaların etkin olarak işlemesi hem de yönetimde etkinliğin sağlanması açısından şeffaflık önemli bir yere sahiptir. Yönetimde mali şeffaflığın sağlanması ile vatandaşların kamu kaynaklarının nasıl ve hangi amaçlara yönelik olarak kullanıldığı konusunda bilgi sahibi olmalarına ve yine vatandaşların kamu yönetimine duyulan güvenlerini arttırarak etkin ve verimli bir yönetim sisteminin oluşmasına imkan sağlamaktadır. Mali şeffaflık aynı zamanda yönetimin imajını iyi yönde değiştirerek hükümetin faaliyetlerinin etkinliğini artırıp güçlü bir kamu mali sistemi oluşturulmasını sağlamaktadır. Yönetimde şeffaflığın sağlanması ile kamuoyunun alınan politik kararlar hakkında bilgi sahibi olmasına imkan vererek yöneticilerin hesap verebilirliklerini artırıp, rüşvet ve yozlaşmanın azaltılmasını sağlamaktadır.

Ülkemizde kamu yönetim sistemi; merkeziyetçi, bürokratik ve gizliliği esas alan bir yapıya sahiptir. Türkiye’ de kamu yöneticileri geleneksel olarak kamu yönetiminde ortaya çıkan bütün bilgileri gizli tutma eğilimindedirler. Bu gizlilik kültürü beraberinde yozlaşma, rüşvet ve yolsuzluk kavramlarını getirmektedir. Ülkemizde mevcut yasalara rağmen yolsuzluk ve rüşvet uygulamalarına sıkça rastlanmakta olup bu uygulamaların boyutunu Uluslararası Şeffaflık Örgütünün her yıl açıkladığı Yolsuzluk Algılama Endekslerinden görmek mümkündür. Örgütün yayınladığı endekste puanlama 10 üzerinden yapılmakta ve 10 puan en şeffaf düzeyi göstermektedir. Bu bilgiler ışığında örgütün yayınlamış olduğu son 10 yıllık veriler incelendiğinde Türkiye’nin derecesi 3.10 ve 4.10 puan aralığında değişmekte olup bu oran aralığı ile Türkiye hedeflediği Batı dünyasında değil 3. dünya ülkeleri içinde yer almaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi yolsuzluk Türkiye’nin çözüm bulması gereken en önemli sorunlardan biridir ve bu sorun şeffaf, hesap verilebilir, eşit ve katılımcı bir yönetim anlayışıyla çözümlenebilir.

Çağdaş kamu yönetimi anlayışının benimsenmesi yolunda ülkemizde atılan en ciddi adımlardan birisi olan 24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe giren 4982 Sayılı Bilgi

Edinme Hakkı Kanunu ile vatandaşların bilgi ve belgelere ulaşım hakkı bazı istisnalar dışında tanınmıştır. Söz konusu istisnalar yasa kapsamında geniş yer tutmakta olup bilgi ve belgelere erişim hakkı önemli ölçüde engellenmiş olmaktadır.

Kanun ile vatandaşların bilgi ve belgelere ulaşım hakkı, ilgili kanunun dördüncü maddesinde belirtildiği gibi bazı istisnalar dışında tanınmıştır. Bilgi edinme hakkının sınırları 14 madde ile sınırlandırılmış olup bu sayı mevcut kanun maddeleri içerisinde önemli bir paya sahiptir. Kanunun 33 maddeden meydana geldiği düşünülürse, kanunun neredeyse üçte birlik kısmı sınırlamalardan oluşmaktadır. Mevcut olan bu oran bize bilgi edinme hakkının ne tür gizlilik veya sır gerekçeleriyle karşılaşılacağını göstermektedir. Şöyle ki İstisnaların sınırlarının tam olarak belirlenmemesi birçok kamu kuruluşunun yanıt vermek istemedikleri soruları söz konusu maddelere dayandırma imkânı sağlamaktadır.

Yaptığımız çalışma neticesinde bilgi edinme yasasının uygulanmasında bir takım eksikliklerin ve yanlış uygulamaların var olduğu görülmüştür. Her şeyden önce yasanın kabul edilmesinin üzerinden 3 yıl geçmiş olmasına rağmen halen bilgi edinme birimi oluşturmayan birçok kamu kuruluşu vardır. Kurumsal internet adresi oluşturup elektronik ortamda bilgi edinme başvurusu kabul eden kuruluşların kiminde bilgi edinme linkini bulmak, kiminde o linki açmak, kiminde de açılan linkten online başvuru yapmak uzun uğraş ve sabır gerektirmiştir.

Verilen cevaplar içerik açısından yetersiz ve karışıktır. Kısacası verilen cevaplar sadece yanıt vermiş olmak için verilmiştir.

Başvuruya hangi yolla cevap almak istediğimizi belirtmiş olmamıza rağmen soruların talep edilenin dışında farklı yollarla yanıtlanmıştır.

Başvuruda talep edilen bilgilerin kurumlar tarafından kendi birimlerinde olmadığına belirtilmesine rağmen, talebin ilgili birime yönlendirilmesi yerine, başvuruya olumsuz yanıt verilmiştir. Kısacası bilgi edinme talebinin başka kurum ve kuruluşları ilgilendirmesi durumunda ilgili talebe yanıt alınamamıştır.

Her kuruluşa yöneltilen soruların aynı olmasına rağmen, bazı kuruluşlar tarafından eksiksiz yanıtlanan sorular, bazı kuruluşlar tarafından reddedilmiş ve sebebi BEHK'nın farklı hükümlerine veya kanunda yer almamasına rağmen farklı sebeplere dayandırılmıştır. Yine aynı sorular bazı kuruluşlar tarafından açık ve anlaşılır olmaması dolayısıyla yanıtlanmamıştır.

Bilgi edinme talebinin reddedilme gerekçesinin kurumlar tarafından belirtilmesine karşın bu durum karşısında yapılabilecek başvuru yollarının belirtilmesi ile ilgili bilgi, çoğu kuruluş tarafından belirtilmemiştir.

Bilgi edinme yasasının uygulanmasında karşılaşılan bu aksaklıkların nedeni kurum dosya planlarının, bilgi edinme hakkının kullanımını kolaylaştıracak şekilde hazırlanmaması ve konuyla ilgili personele bilgi edinme hakkı konusunda gerekli eğitimin verilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bilgi ve belgelere erişimi engelleyen ve yasada uzunca yer alan istisnaların sınırlarının açıkça belirtilmemesi kamu idaresine bilgileri sır kapsamında değerlendirip yanıt vermeme yetkisi tanımaktadır. Kısacası kamu idarelerine neyin sır olduğunu belirlemek konusunda fazla ihtiyari yetki tanınmıştır. Bu yetkinin kamu idareleri tarafından bilgi vermekten kaçınmak gibi kötü niyetli uygulamaları bir anlamda vatandaşın bilgi edinme hakkının elinden alınmasına neden olmaktadır. Tabi bu yetkilerin tamamı kötü niyetli olarak kullanılmamakta birçoğu tarafından kanunun tam olarak anlaşılamaması kısacası bilinmemesinden kaynaklanmaktadır.

Yöneltelen soruların kim tarafından ve ne amaçla sorulduğunun çoğu kuruluş tarafından merak edilmesi dolayısıyla başvuru sahibinden telefonda bilgi alınmak istenmesi gibi farklı uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu merakın altında yatan nedenlerin başında kuruluşların bilgi edinme başvurusunda bulunan kişi ve sorulara karşı şüpheyle yaklaşması yatmaktadır. Bunun yanında kanunun tam olarak bilinmemesi nedeniyle iyi niyetli farklı davranışlar da bu uygulamalara neden olabilmektedir.

Kanun uygulanmasında belli bir standardın olmaması ve kanunun iyice bilinmemesi yukarıda belirtildiği farklı uygulamaları beraberinde getirmektedir.

2004 yılında yürürlüğe giren Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve bu kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik Türk kamu yönetiminin çağdaşlaşması ve ülkeyi AB'ye götüren yolda önemli bir haktır. Ülkemizde hakkın kamuoyunda yeterince yer almaması nedeniyle önemi çoğu vatandaş tarafından bilinmemekte ve özgürce kullanılamamaktadır.

Sözde bir hak diye tanınan bilgi edinme hakkı kanunu ülkemiz yönetimine egemen gizlik ve bürokratik yapının yanı sıra kanuna getirilen sınırlamalarla etkin bir şekilde kullanılamamaktadır. Sınırlamaların kanunda geniş yer tutması ve ucunun açık olması hiçbir somut ölçüye bağlanmaksızın soruları reddetme konusunda idareye geniş

yetki tanımakta ve bu madde kapsamına giren bilgi ve belgeleri edinme hakkını bütünüyle işlevsiz hale getirmektedir.

Bu yolda yapılması gereken öncelikle yasanın öneminin toplum tarafından anlaşılmasını sağlamak (bunun içinde kamuoyuna büyük görev düşmekte) ve hakkın kullanımının özendirilmesi gerekmektedir. Yasada yeniden düzenlemeye gidilerek yönetimin keyfi kararlarına yol açabilecek nitelikte olan sınırlamalar ya kanundan çıkartılmalı yada keyfi uygulamalara meyil vermeyecek şekilde kesin çizgilerle belirlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, Ş. Birol (2007), “*İyi Uygulama Örnekleri Çerçevesinde Kamu Yönetiminde Mali Saydamlık ve Kamuoyu Denetiminin Etkinleştirilmesi*”, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, Ankara
- Adalı, Nermin (2004), “Bilgi Edinme Hakkı”, *Yüksek Lisans Tezi*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale
- Akalan, A. Recai (2006), “Türk Kamu Hizmetinde İyi Yönetim ve Yolsuzlukla Mücadele”, *Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Akdeniz, Yaman (2004), “Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun Bakanlıklar Tarafından Uygulanması”
http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/tr_uygulama_rapor_upd1.pdf, Erişim Tarihi[06.05.2007]
- Akgedik, Ali (2006), “Bilgi Edinme Hakkı Uygulanması ve Test Edilmesi”, *Bilgi Ekonomisi ve Bilgi Toplumu Dersi Dönem Projesi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Akın, Cengiz (2000), “Kamu Yönetimimizde Yeniden Düzenleme Çalışmaları ve Denetim Sistemimiz”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 72, sayı: 427, s.77-108
- Akpınar, Elçin (2006), “Kamu Yönetiminde Denetim Olgusu ve Türkiye’de Kamu Yönetiminin Denetlenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta
<http://tez2.yok.gov.tr/tez.htm>, Erişim Tarihi [20.03.2008]
- Aktan, Coşkun Can “Yolsuzluğun Panzehiri: Yönetimde Açıklık”
http://www.canaktan.org/canaktan_personal/canaktan-arastirmalari/toplam-ahlak/aktan-yonetimde-aciklik.pdf, Erişim Tarihi[05.04.2008]
- Aktan Coşkun Can, “Şeffaf Devlet ve Demokrasi”,
http://www.canaktan.org/canaktan_personal/canaktan-arastirmalari/liberal-demokrasi/aktan-seffaf-devlet.pdf, Erişim Tarihi [20.05.2008]
- Akyıldız, Fulya (2004) “Bilgi Toplumu Yönetim Anlayışı”nın Gerçekleşebilmesi İçin Zorunlu Bir Hak: Bilgi Edinme Hakkı”, İnönü Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi

- Al, Hamza, (2005) “Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzlukla Mücadele: Geleneksel Bürokratik Yapı ve Yeni Etik Değerler”, *II. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu*, 18-19 Kasım, ss.239-249, Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, <http://www.etikturkiye.com/etik/kamu/2HamzaAL.pdf>, Erişim Tarihi[03.06.2008]
- Al, M. Aydan (2007),” Bilgi Edinme Kurulu Kararları Işığında Bilgi Edinme Hakkı”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara <http://tez2.yok.gov.tr/tez.htm>, Erişim Tarihi[04.03.2008]
- Anameriç, Hakan (2004), “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve Kurumsal Bilgi Yönetimi İlişkisi”, *Bilgi Dünyası*, 2004, 5 (2): 168-186 <http://eprints.rclis.org/archive/00005933/01/168-186.pdf>, Erişim Tarihi [02.03.2008]
- Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM) (2007), *Küresel Yolsuzluk Raporu 2007*, Uluslararası Şeffaflık Kurumu Küresel Yolsuzluk Barometresi 2007 http://www.arem.gov.tr/rapor/degerlendirme/kuresel_yolsuzluk.htm, Erişim Tarihi [16.06.2008]
- Armstrong, Elia (2005), “Integrity, Transparency and Accountability in Public Administration Recent Trends, Regional and International Developments and Emerging Issues, August 2005, United Nations <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan020955.pdf>, Erişim Tarihi [03.07.2007]
- Arslan, Cem B. (2005), “Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluklarla Mücadele Sürecinde Örgütlenme”, *Yüksek Lisans Tezi*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale
- Article 19, The Public's Right to Know: Principles on Freedom of Information Legislation, 1999. http://www.bilgiedinmehakki.org/tr/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=8, Erişim Tarihi [08-06-2008]
- Assessment of Public Administration In Turkey <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UN/UNPAN015909.pdf>, Erişim Tarihi [20.04.2008]
- Atiyas, İ., Sayın Ş. (2000), “Devletin Mali ve Performans Saydamlığı”, Devlet Reformu: Kamu Maliyesinde Saydamlık, TESEV, İstanbul

- Avci, M. Alpertunga (2005), “Türkiye’de ve Dünyada Kamu Mali Yönetiminde Mali Saydamlık Kavramının Gelişimi ve Önemi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa
- Banisar, David (2006), “Freedom Of Information Around The World 2006”
<http://www.privacyinternational.org/foi/foisurvey2006.pdf>,
 Erişim Tarihi [30.04.2008]
- BEDK Kararları Nerede, 10 Mart 2008, BilgiEdinmeHakki.Org Çalışması
http://www.bilgiedinmehakki.org/tr/index.php?option=com_content&task=view&id=61&Itemid=13,
- Bilgi Edinme Hakkı Kanunu,
http://www.icisleri.gov.tr/_Icisleri/Web/Gozlem2.aspx?sayfaNo=155,
 Erişim Tarihi [12.03.2007]
- BilgiEdinmeHakki.Org Basın Bülteni, 12 Mart 2007
http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/2007_01_BEDK.pdf,
 Erişim Tarihi [12.05.2008]
- Bilgi Edinme Hakkı Genel Gerekçe (25 Haziran 2003)
<http://www.belgenet.com/yasa/k4982-2.html>, Erişim Tarihi [15.05.2008]
- Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik, 2004
<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.20047189&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch> , Erişim Tarihi [02.01.2007]
- Bilgi Edinme Kurulu Kararları, <http://www.basbakanlik.gov.tr/bedk/index.htm>, Erişim Tarihi [12.07.2008]
- Cansız, Harun (2000), “Kamu Yönetiminde Saydamlık”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* Cilt:2 Sayı:2, s.267- 280
- Cihaner, İlhan (2004), “İnsan Hakkı Olarak Bireysel Bilgi Alma Hakkı”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Cin, Hadi (2005), “İnsan Hakları, Demokrasi ve Hukuk Devleti Ekseninde Bilgi Edinme Hakkı”, *Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya
- Çukurçayır, M.A., ve Esra B.S., (2003), Yönetişim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite, *Sayıştay Dergisi*, Sayı 50-51, S.35-66

- Dedeoğlu E., Emil F., Erdem C. (2000): “Kamu Mali Mevzuatının Uygulanması ve Saydamlığı Üzerine Gözlemler ve Bütçe Kanunları Mali Disiplini Ne Ölçüde Sağlıyor? Devlet Reformu: Kamu Maliyesinde Saydamlık, TESEV Yayınları, İstanbul
http://www.tesev.org.tr/projeler/kamu_maliye_metin_tebliğ2.php,
 Erişim Tarihi [08.02.2006]
- Devlet Planlama Teşkilatı (2000), *Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması ve Mali Saydamlık*, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara (<http://ekutup.dpt.gov.tr/kamumali/oik535.pdf>)
- Devlet Planlama Teşkilatı (2001), *Borçlanma, İç ve Dış Borç Yönetimi Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara,134 (DPT:2595-ÖİK:607) <http://ekutup.dpt.gov.tr/borçlanm/oik607.pdf>, Erişim Tarihi [12.02.2006]
- Devlet Planlama Teşkilatı (2002), *Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılmasını ve Mali Saydamlık Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara
http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/yolsuzluk_arastirma/kaynaklar/Kisim_1.pdf, Erişim Tarihi [10.03.2006]
- Devlette Etikten Etik Devlete (2005), “*Kamu Yönetimi’nde Etik Yasal Altyapı, Saydamlık ve Ayrıcalıklar Tespit Ve Öneriler*”, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği Raporu, Tüsiad Devlette Etik Altyapı Dizisi No:2, Ankara http://www.tusiad.org/turkish/rapor/etik/etik_2_cilt.pdf, Erişim Tarihi [10.02.2006]
- Eken, Musa (1993), “Kamu Yönetiminde Açıklık ve Bilgi Edinme Hakkı”, *Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Eken, Musa (1994), “Kamu Yönetiminde Gizlilik Geleneği ve Açıklık İhtiyacı” *Amme İdaresi Dergisi*, cilt: 27, sayı: 2, sayfa: 25-54
- Eken, Musa (2005), “Gizlilik Geleneğinden Şeffaf Yönetime Doğru”, *Amme İdaresi Dergisi*, cilt. 38, sayı.1, sayfa.113-130
- Emerging Issues,August 2005, United Nations
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan020955.pdf>,
 Erişim Tarihi [03.07.2007]

- Emil, Ferhat (1997), “ Devlet Bilançosunun Oluşturulmasına Dair Bazı Gözlemler, *Hazine Dergisi*, sayı. 8, Ankara <http://www.hazine.gov.tr/makaleler/ferhatemil.pdf>, Erişim Tarihi [06.02.2006]
- Emil F., Yılmaz H., (2004), Mali Saydamlık İzleme Raporu 1, TESEV, İstanbul http://www.tesev.org.tr/projeler/mali_saydamlık.php, Erişim Tarihi [10.02.2006]
- Emil F., Yılmaz H., (2004), Mali Saydamlık İzleme Raporu 2, TESEV, İstanbul <http://www.tesev.org.tr/etkinlik/malisaydamlıkrapor2son.pdf>, Erişim Tarihi [10.02.2006]
- Ergun, Turgay (2004), “*Kamu Yönetimi: Kuram, Siyasa, Uygulama*”, Ankara, TODAİE Yayınları
- Eryılmaz, Bilal (2002), “*Kamu Yönetimi*”, Erkam, İstanbul
- Fındıklı, Remzi (1996), “Yönetimde Açıklık Açık Yönetim”, *Türk İdare Dergisi*, c.412, ss. 103-110
- Gözaydın, İftar (1998), Yönetimde Şeffaflık Üzerine Notlar, *İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu*, 17-18 Ocak 1998, Ankara.
- Gözübüyük Prof Dr. A.Şeref (2004), *T.C.1982 Anayasası*, Ankara ,Turhan Kitabevi
- Günaydın, Osman (2003), “Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma”, *Türk İdare Dergisi*, sayı 440
- Hız,Y., Yılmaz, Z., (2004), “*Bilgi Edinme ve Dilekçe Hakkı*”, Ankara, 1. Baskı, Seçkin Yayınları
- Hürcan, Y., Kızıldaş E., Yılmaz, H., (2000), “*Türk Kamu Mali Yönetimi Mali Saydamlık Standartlarının Neresinde - IMF İyi Uygulamalar Tüzüğü Temelinde Bir Değerlendirme*”, TESEV Yayınları, İstanbul
- ISO (2001), Ekonomik İstikrar İçin Şeffaf Devlet Kayıt Dışı Ekonomi, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Şubesi, Mart 2001, İstanbul
- Işık, G. Gündüz (2006), “1980’den Sonra Türkiye’de Yapılan Kamu Yönetimi Reform Çalışmaları”, *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya <http://tez2.yok.gov.tr/tez.htm>, Erişim Tarihi [12.05.2008]
- Kızıldaş, Emine (2001), “*IMF Tarafından Belirlenen Mali Saydamlık Standartları, Bu Standartların Türkiye’de Uygulanabilirliği ve Bu Konuda Yapılması Gereken Düzenlemelere İlişkin Öneriler*”, Maliye Bakanlığı BÜMKO Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, Ankara

- Konak, Savaş (2007), “Demokratik Bir Açılım Olarak Bilgi Edinme Hakkı”, *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
<http://tez2.yok.gov.tr/tez.htm>, Erişim Tarihi [03.03.2008]
- Kutun, Melehat (2005), “Küreselleşme ve Kamu Yönetimi: Türkiye Örneği”, *Yüksek Lisans Tezi*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin
- Kuzey, Pelin (2004), “Avrupa Kamu Yönetimi İlkeleri Sigma Raporları: No. 27”, *Maliye Dergisi*, s.147, ss.57-70
<http://www.sigmaweb.org/dataoecd/23/1/39560850.pdf>,
 Erişim Tarihi [24.01.2008]
- Küçük, Adnan (2003), “Fikir Hürriyetinin Unsurlarıyla Birlikte Arzettiği Ayrılmaz Bütünlük”, *Akademik Araştırma ve Dayanışma Derneği, Kamu Hukuku Arşivi*, ss.94-117
http://www.akader.info/KHUKA/2003_mart/fikir_hurriyeti.htm,
 Erişim Tarihi [04.06.2008]
- National Freedom Of Information Laws and Regulations 2007
<http://www.privacyinternational.org/foi/foi-laws.jpg>,
 Erişim Tarihi [15.06.2008]
- Öke, M. K., Say, S. (2002), “*Türk Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Gereksinimi*” c.26, s.235, ss.97-119
- Örnek Ülke İsveç - Dünyadaki ilk Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası (2006).
http://www.bilgiedinmehakki.org/tr/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=8,
 Erişim Tarihi [21/08/2008]
- Özay, İl Han (1994), *İki Bine Kavuşurken Günışığında Yönetim*, İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım
- Özay, İl Han (1998), “*Demokratik Yönetim ve Yönetimde Demokrasi*”, T.C. Başbakanlık İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Ankara, ss.275-276
- Özay, İl Han (2002), *Gün Işığında Yönetim*, İstanbul, Alfa Yayınları
- Özay, İl Han (2004), *Gün Işığında Yönetim*, İstanbul, Filiz Kitabevi
- Özbaran, M. Hakan (2001), “Şeffaflık ve Hesap Verme Sorumluluğu Bağlamında Yolsuzlukla Mücadelede Sayıştay’ın Rolü”, *Sayıştay Dergisi*, s.43, Ekim-Aralık, ss.3-22

- Özcan, Ömer (2006), “Kamu Yönetiminde Şeffaflaşma ve Bunun İdari Usul Yasa Tasarısı Açısından Değerlendirilmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Özsemerci, Kemal (2002), *Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzlukların Nedenleri, Zararları ve Çözüm Önerileri*, Sayıştay Yayınları, Ankara
- Öztekin, Ali (2002), “Katılımcı Kamu Yönetimi”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c.26, ss.129-143
- Polat, Necip (2003), “ Saydamlık, Hesap Verme Sorumluluğu ve Denetimin Etkinliği, *Sayıştay Dergisi*, s. 49, ss.65-80
- Rajaram, Anand, “Fiscal Transparency In Turkey, the Practical Consequences and Cost Of Non Transparency,
<http://www1.worldbank.org/publicsector/pe/topicalissues.htm>,
Erişim Tarihi [12.07.2008]
- Sayın Şerif, (1999) “Devletin Şeffaflığı için Saydamlık Koalisyonu” *Görüş Dergisi*,s.40, <http://www.tusiad.org/yayinlar.nsf/frame1?openframeset>,
Erişim Tarihi [12.02.2006]
- Semiz, Özgür, “OECD ve Kamu Yönetiminde Düzenleyici Reform Politikaları”
http://www.denetde.org.tr/makaleler/OECD_Kamu_yonetimi.html
- Sezer, Y., Kargın, N., (2002) “Kamu Yönetiminin Modernleşmesinde Şeffaflaşma Sorunu”, *Türk İdare Dergisi*, S. 436, Eylül, s. 209-225
www.icisleri.gov.tr/_icisleri/TurkIdareDergisi/UpLoadedFiles/436_209_226.doc, Erişim Tarihi[11.02.2006]
- Sıkça Sorulan Sorular ve Yasa ve Yönetmelik Uyarınca İlgili Cevaplar
http://www.tesev.org.tr/etkinlik/bilgi_edinme_sss.php#9,
Erişim Tarihi [08.06.2008]
- Soykan, Cavidan (2006), “Bir İnsan Hakkı Olarak Bilgi Edinme Hakkı”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,
- Şavran, Yasemin (2006), “Bilgi Edinme Hakkı ve İdarenin Bilgi Verme Yükümlülüğü”, *Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli
- Şengül, Ramazan (2000) “Fransa’da Yönetmelik Açıklık Prensiplerinin Uygulanması Kapsamında 17 Temmuz 1978 Tarihli Yasa”, *Türk İdare Dergisi*, Y.72, s.427

- Sengül, Ramazan (2005) “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Türk Kamu Yönetimini Camdan Eve Dönüştürür mü?”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, ss. 215-233.
http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/60/3/Sengul_Ramazan.pdf,
 Erişim tarihi [16.04.2008]
- Şimsek İ.E., Güven A., (2007) “Demokratik ve Seffaf Yönetimi Anlamlandıran Bir Hak: ‘Bilgi Edinme Hakkı’”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, s. 257-272
- TAŞ, Sevcan (2005), “1980 Sonrası Türk Kamu Yönetimi Üzerine Bir Çözümleme”, *Yüksek Lisans*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Hatay
- The Politics of Transparency Does the Invisible Hand Need a Transparent Glove?
<http://www.worldbank.org/wbi/governance/pdf/florini.pdf>,
 Erişim Tarihi [12/11/2006]
- Toker, Murat (2002): Mali Saydamlık ve Türkiye, Sayıştay Başkanlığı, Ankara
- Transparency International the Global Coalition Against Corruption, “Corruption Perceptions Index 2006,
http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2007,
 Erişim Tarihi [30.04.2008]
- Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr> , Erişim Tarihi [04.05.2008]
- Türkiye Bankalar Birliği (2002) , “Şeffaflığın Önemi Üzerine Bir Değerlendirme”
 Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu TBB, *Bankacılık ve Araştırma Grubu, Melike Alparslan tarafından hazırlanmıştır.*
www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/Transparency.doc,
 Erişim Tarihi [12.02.2006]
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, TBMM Başkanlığı Basın Açıklaması 23 Mayıs 2007,
http://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/2006_raporu_baskanlik_aciklamasi.htm,
 Erişim Tarihi [13.07.2008]
- Türkiye Büyük Millet Meclisi “Bilgi Edinme Hakkının Kullanımı Kültürü Yerleşiyor”,
http://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/2007_raporu_baskanlik_aciklamasi.htm,
 Erişim Tarihi[13.07.2008]
- TÜSİAD, Basın Bülteni, (Kasım, 2005). “Devlette Etikten Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik” Özet Bulgular

- Uz, Orhan (2006), “T.C. Kamu Sektöründe Yönetici-Yönetilen İlişkilerinde İletişim ve Güven”, *Yüksek Lisans Tezi*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara <http://tez2.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi [26/08/2008]
- Vishwanath,T., Kaufmann, D. (1999), “Towards Transparency In Finance And Governance”, The World Bank Draft, <http://www.worldbank.org/wbi/governance/pdf/tarawish.pdf>, Erişim Tarihi [13.11.2006]
- Yaşamış, F. Demir (2004) “Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları Açısından Bilgi Edinme Hakkı”, *Türk İdare Dergisi*, s. 444
- Yıldırım, Ramazan (1998), “İdare Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hak ve Özgürlüğü”, *T.C. Başbakanlık İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslar Arası Sempozyumu Bildirileri*, ss.227-238, Ankara
- Yılmaz, A., Kılavuz, R. (2002), “Türk Kamu Bürokrasisinin İşlemsel Sorunları Üzerine Notlar”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, cilt3, sayı 2, ss17-31
- Yücel, Erdoğan, Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı ve Uygulaması
http://www.icisleri.gov.tr/_icisleri/TurkIdareDergisi/UpLoadedFiles/449_137_160.doc, Erişim Tarihi[24/01/2007]
- <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/04/30/dun109.html>, Erişim Tarihi [04.07.2008]
- <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=7926400>, Erişim Tarihi [04.07.2008]
- <http://www.belgenet.com/yasa/k4982-2.html>,Erişim Tarihi [06.07.2008]
- <http://www.bianet.org/2007/03/27/93888.htm>, Erişim Tarihi [12.08.2008]
- www.bilgiedinme.org
- http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/BEDK_ya.pdf, Erişim Tarihi [10.07.2008]
- <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB207/index.htm>,
 Erişim Tarihi [12.07.2008]
- http://www.hurriyetusa.com/haber/haber_detay.asp?id=7679), Erişim Tarihi [02.08.2008]
- <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/anasayfa/7578991.asp?gid=171&sz=35246>,
 Erişim Tarihi [10.07.2008]
- www.maliye.gov.tr
- <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=207667>, Erişim Tarihi [10.06.2008]
- http://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/bed_genelrapor_2007.pdf, Erişim Tarihi [20.07.2008]
- http://www.tesev.org.tr/etkinlik/Bilgi_Edinme_Hakki_%20Rapor.doc),
 Erişim Tarihi [05.07.2007]
- <http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=17258>, Erişim Tarihi [03.06.2008]

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Sevim BOZKURT
Doğum Tarihi ve Yeri : 02/02/1982
Adres : Gökmeydan Beldesi İskenderun / Hatay
E-mail : sevim_bozkurt@yahoo.com.tr

EĞİTİM DURUMU

Yüksek Lisans : **2004–2008** Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Ana Bilim Dalı- Adana
Lisans : **1999–2004** Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi Maliye Bölümü
Lise : **1995–1998** İskenderun Lisesi Hatay

YABANCI DİLLER VE SERTİFİKALAR

1999–2000 İngilizce : Çukurova Üniversitesi Yabancı Diller Okulu Hazırlık
Eğitimi
2005-2006 İngilizce : Dilko İngilizce Eğitim Kursu
2007 Temel Kredi Bilgileri Katılım Sertifikası “İDE Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.”
2008 Etkin Satış Teknikleri Eğitim Sertifikası “Tem Yönetim Geliştirme”
2008 Para, Sermaye, ve Hazine Ürünleri Katılım Sertifikası “STRATA
TRAINING_CONSULTING”

GÖREVLERİ

(01.02.2007-05.09.2007) Finansbank A.Ş. “İş Akış Sorumlusu”
İskenderun/HATAY
(01.10.2007 - →) Halkbank A.Ş. “Uzman Yardımcısı”
Antakya/HATAY